

27. 10. 7.

B.

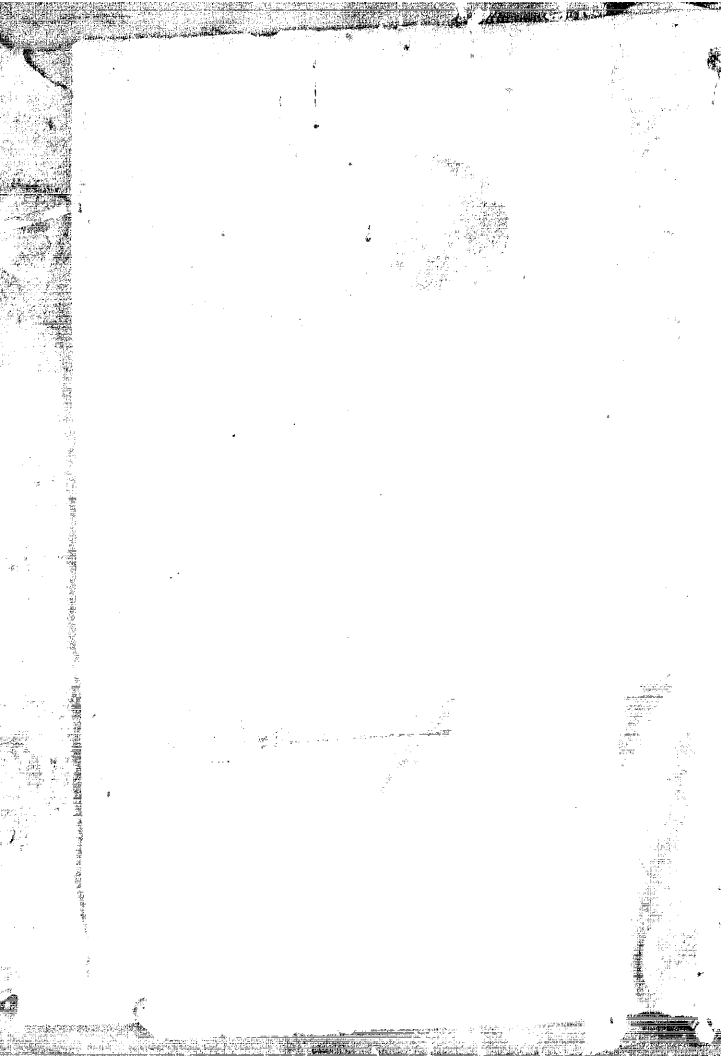
1870

in
for
ar
6
m

4
20
272

5

118259

D. CYPRIANI
SOAREZ SOCIE-
TATIS IESV.

*DE arte Rhetorica libri Tres, ex Aristo-
tele, Cicerone, & Quintiliano præ-
cipuè de prompti.*

N V N C ab eodem autore recogniti, &
multis in locis locupletati.

Salto

ineda

CVM PRIVILEGIO.

Salmanticæ Excudebat Mathias
Gastius. 1 5 7 7.

POSTER

EL REY.

P

OR quanto por parte de vos el Padre Cypriano Suarez de la compañía de Iesus nos fue hecha relacion, diciendo que vos aviades hecho un libro intitulado, De arte Rhetorica libritres ex Aristotele, Cicerone, & Quintiliano precipuè deprompti. El qual era muy vtil y provechoso para los estudiantes. Suplicandonos, os mandassemos dar licencia y facultad para le poder hazer imprimir y priuilegio por diez años, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nro Consejo por quâto en el dicho libro se hizo la diligècia que la pregmatica por nos agora nueuamente sobre ello fecha dispone, fue acordado que deuiamos mândar dar esta nra cedula en la dicha razon, y yo tuuelo por bien. Por la qual vos damos licencia y facultad para q̄ vos o la persona que para ello vuestro poder ouiere y no otra persona alguna podays hazer imprimir y véder el dicho libro q̄ de suyo se haze mención en estos nuestros Reynos por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes q̄ corren y se cuentan desde el dia de la fecha desta nuestra cedula se pena q̄ qualquiera persona que sin tener para ello vuestro poder, lo imprimiere, o vendiere, o hiziere imprimir, o vender pierda toda la impresion q̄ hizieren y vendieren con los moldes y aparejos della, y mas incurran en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hizieren, la

mitad de la qual dicha pena sea para la nuestra Ca-
mara y fisco, y la otra mitad para vos el dicho Pa-
dre Cypriano Suarez. Y todas las vezes q̄ se vuie-
re de imprimir el dicho libro durante el tiempo
de los dichos diez años se trayga al nuestro conse-
jo juntamente con el original que en el fue visto
que va rubricada cada plana y firmado al fin del
de Alonso de Vallejo nuestro escriuano de Cama-
ra, y vno de los que en el nuestro consejo residen
para que se vea si la dicha impresion esta confor-
me al original y se os de licencia para lo poder vé-
der y se tasse el precio en que ouieredes de ven-
der cada volumen. So pena de caer y incurrir en
las penas contenidas en la dicha pregmatica y le-
yes de nuestros Reynos. Y mandamos a los del
nuestro consejo y otras qualesquier justicias de-
stos nuestros Reynos que guarden y cumplan y
executen y hagan guardar cumplir y executar e-
sta nuestra cedula y todo lo en ella contenido. Fe-
cha en Madrid a treynta dias del mes de Julio de
mil y quinientos y setenta y cinco Años.

Y O E L R E Y.

Por mandado de su Magestad.

Martin de Gaztelu.

HE visto este libro de Rhetorica sacada de Aristote
les y de Ciceron y Quintiliano, y me parece bueno
y util y provechoso, y que se puede y deve imprimir: por
que en el no ay cosa que offenda, antes es necessario para
el exercicio de los estudiantes, por ser breue y compen-
dioso. En Madrid a treze de Septiembre. 1568.

Diego Gracian.

HOS tres de arte Rhetorica libros patris Cypriani Suarij de
societate nostra benemeriti, omnem rationem dicendi graui-
ter, & ornatè complectentes, non adolescentibus modò primum
(quod aiunt) eloquentiæ limen salutantibus, sed eiusdem etiam
artis Doctoribus ad culmen aduolare cupientibus (nunc præsertim
ab eodem autore recognitos, & multis in locis locupletatos) utiles
esse, & apprime necessarios priuatè, & publicè iudicauì. Nam præ-
terquam, quod nihil continent cum Orthodoxa fide pugnant, tan-
ta quidem maturitas in tradendis præceptis ex tribus eloquen-
tiæ parentibus Cicerone, Aristotele, & Quintiliano de promptis,
mirificus in debite collocandis ordo, & dispositio, tam varius de-
nique, ac tam singularis in verbis ornatus, & orationis decursus
exactam planè in eo viro, & absolutam artis oratoriæ cognitionè
diuturnis vigilijs comparatam videntur præferre. Prodeant igitur
in lucem iterum atque iterum tanti viri lucubrationes, dignissi-
mæ profectò, quæ nunquam ex Rhetorum manibus excidant, &
omnium plausu, & acclamatione debite celebrentur. Mant. Car-
pent. in Collegio nostro Societatis. 17. Kal. Iulij Anno 1577.

Rodericus Gonzalez.

CV M sape aliàs tres hos de arte bene dicendi libros à P. D.
Cypriano Suario societatis I E S V compositos euoluissem,
semper dignos esse iudicauì, qui foras iterum & sapius exirent,
& adolescentiù eloquentiæ studio flagrantum manibus tereren-
tibus qui puro & Latino stilo compositi, optimaq; methodo tra-
diti, nihil Orthodoxæ fidei aduersum contineant. Quod nunc ma-
xime censeo & confirmo. Dat. Mantuæ Carpentia. in Colleg. nostre
Societatis Iesù. 6. Kal. Sextilis. Anno 1575.

M. Hieronymus Higuera.

Emmanuel Alvarez societatis
IESVS, ad lectorem.

E Loquio quicumq; paras accendere mentes,
Dulceq; Nestorea fundere voce melos,
Perlege non auro nitidum, sed pondere rerum
Prædiues, pauper sit licet autor, opus.
Emicat hic sophiæ princeps, hic fulminat ore
Tullius, hic monstrat Quintilianus iter.

Michael Vanegas eiusdem so-
cietatis, ad eundem.

Quos Arabes, Persæq; legunt Oriente lapillos,
Omnes una manus si tibi fortè daret,
Et quos gemmiferi præceps alit æquoris unda,
Et quos terra graui parturit alma sinu;
Nonne libens hilari caperes data munera vultu,
Et tantas nolles spernere sanus opes?
En tibi Rhetorices vnus liber explicat omnes
Thesaurus: ingens quos reperire labor.
Ne te pœniteat lectas hinc sumere gemmas,
Attica quas tellus, quasq; Latina tulit.
Has virtute, velut fuluo si cinxeris auro,
Aurea gemmato vox tibi corde fluet.

D. C Y P R I A: N V S S O A R E Z

Christiano Lectori. S.

LONGE profectò melius, atque pruden-
tius studijs suis consulant, qui opti-
mos autores in omni disciplinarum ge-
nere legent, los sibi atque imitandos pro-
ponunt, quàm qui his neglectis, delectu
omni ac discrimine remoto, quosvis cupidissimè sequuntur.
Quòd si quis vetera paulò altius repetere voluerit,
quæcunq; se animo & cogitatione conuertet, hoc ita esse
comperiet. Ut enim alios omittam, qui in bonarum artium
studijs liberalissimis sunt doctrinisq; versati, satis constat
Platonem ingenio, doctrina, & copia dicendi longè
omnibus superioribus præstitisse. Ergo ex eius disciplina
quot viri, quantæ scientiæ, quantaq; in suis studijs varie-
tate, & copia, quæ admirabiles existerunt! Atque ut alios
sileam, quorum scripta temporum iniuria perierunt, illi
& Aristotelem summum philosophum, & Demosthenem
omniū oratorum facilè principè procul dubio debemus.
Siquidè Aristotelis totos viginti annos Platonem audi-
uit: Demosthenes verò eundè non solū audiuit, sed etiam
lectitavit. Quid Ciceronem ad tantū in philosophia, &
eloquentia decus euexit? An non Platonis, Aristotelis &
Demosthenis imitatio? Finis non sit, si velim eos numerare,
qui ex Aristotelis disciplina in omni doctrinæ & ingenij
laude præstâtes prodierunt. Tanti refert, quæ imite-
ris, quæ legas, quem admireris. Hoc intelligentes nostræ

societatis præceptores, ex eo tempore quo iuuentutem,
virtute & literis informant, eos autores discipulis expo-
nunt, qui præter ceteros in suo genere floruerunt. Quæ
de causa melius etiam ferebant nullum esse librum ve-
terum scriptorum, qui adolescentibus discendi cupidis
primum aditum ad eloquentiam aperiret. Non quod do-
ctrina dicendi parum Latinis literis sit illustrata; nam
& Quintilianus de ea diligentissime simul & doctissi-
me scripsit, & in libris Ciceronis tantum est curæ, tan-
tum suauitatis, elegantiæ atque doctrinæ, ut ne apud Græ-
cos quidem aut pluribus, aut melioribus præceptis ora-
tionis facultas sit exornata: sed quod ad primam tyronum
institutionem eorum scripta minus sint accommodata.
Quid enim discipulis ad hæc studia ingredientibus expli-
carent? Quintilliani libros? sunt illi quidem, ut dixi, sum-
ma diligentia, singulari iudicio, summa etiam eruditione
conscripti; at ita sunt longi, sic nonnunquam obscuro, ut
maius otium & acrius iudicium desiderent. Partitiones
oratorias: at ita sunt breues, & concisæ, ut multas &
magnificas eloquentiæ opes constructas & reconditas
nimis angustè coarctent. Libros de oratore ad Quintum
Fratrem: at in dialogo sunt scripti. præcipuas autem in
illis partes habent L. Crassus, & M. Antonius homines
ut dignitate sic eloquentia in Romanâ Repub. maximi,
qui minora illa, sed discuntibus in primis necessaria cele-
riter transigunt, quæ vero sunt à vulgari intelligentia
magis remota, ea, non facile dixerim, ornatiùs ne an com-
piosius prosequatur. Huc accedit, quòd dum Crassus per-
fectum, Antonius communè informat oratorem, magnis
altercationibus, qui dialogorum est mos, in contrarias
partes differitur: quod mediocriter quidem eruditus, qui
iudicij

iudicij iam aliquid habent, non solum magnam & inge-
nuam delectationem, sed mirabilis etiam utilitatis fru-
ctum affert; tyronibus non item, qui disputationis vim
atque incitationem aspiciunt, vestigia, ingressumq; vix
intuentur. Duos de Inventione libros puero sibi inchoa-
tos, & rudes Cicero excidisse affirmat, propterea quòd
nec orationis expoliendæ & conformandæ rationem do-
cent, nec inueniendi fontes ab Aristotele demonstratos
aperiunt. Itaque multa in eis præcepta sunt, quæ editis
postea libris idem Cicero improbauit. Libri verò ad He-
rennium, à quocunq; illi sint scripti, similem inueniendi
viam demonstrant, & quædam de statu, multa de verbo-
rum, & sententiarum continent ornamentis, diuersa ab
his, quæ Cicero, & Quintilianus eisdem de rebus tradide-
runt. Topicorum liber tantummodò declarat viam ab
Aristotele inuentam ad reperendum in omni ratione ar-
gumentum: & quoniam ad Trebatium iurisperitum
scriptus est, exëpla habet ex intima iuris scientia desum-
pta, quæ usque eò sunt difficilia, ut sua obscuritate nul-
tos ab eius libri lectione reijciât. In oratore verò ad Bru-
tum quæ sit optima species, & quasi figura dicendi Cice-
ro disertissimè exponit. Sed cū ad Brutum scriberet, vul-
garia præcepta per multa, quæ discendi studiosis vehe-
menter conducunt, breuiter percurrit, vel penè præte-
rit. Quæ verò de orationis numero mirabiliter præci-
pit, ut aduentibus ad eloquentiam utilia sint, ordinem
alium, & exemplorum lumen desiderant. His de causis
cupiebant nostri præceptores, ut omnes eloquentiæ par-
tes explicatæ definitionibus, exemplis illustratæ ex Ari-
stotelis sententia, Ciceronis verò & Quintiliani nõ sen-
tentia solum, sed plerumq; etiam verbis aliquo libro, via

et ordine comprehenderentur. Futurum enim existima-
bant, si id fieret, ut discipuli simul cum vulgaribus Rhetorice præceptis illa magis recondita de argumentorū locis, de amplificatione, de orationis forma et numero perciperent. Quam ego provinciam cum eorum voluntate suscepissem, quibus libenter vitæ meæ rationes commisi, his tribus libris dicendi præcepta, quantum exiguæ ingenij mei vires efficere et consequi potuerunt, complexus sum, ut iuuarescens ad legendos Aristotelis, Ciceronis et Quintiliani doctissimos libros, quibus eloquentiæ fontes continentur. Neque verò ignoro multa horum, quæ à veteribus sunt tradita, ab his, à quibus defendi æquius erat, editis etiam libris oppugnari. Sed cum à multis, qui singulari doctrina sunt præditi, eadem defensa sint, mihi consilium fuit, de his, quæ tot doctissimorum seculorum approbavit consensus, nihil sine ratione mutare. Imo verò te Christiane lector vehementer oro atque obsecro, ut hanc libidinem temere contradicendi veteribus scriptoribus de animo tuo penitus euellas, ne ad eius perniciem longius deinde serpat. Nam simul atque cupiditas hæc ad ingenium tanquam fax ad materiam adhaesit, incredibile dictu est, quæ continuo excitet incendia. Illud etiam tibi persuadeas velim, nos nihil magis cupere, quam ut virtute et literis maximè sis ornatus, ut Christo Iesu, qui est parens et salutis vitæ nostræ, gratus sis et iucundus.

IN LIBROS DE ARTE RHETORI- ca Autoris Procemium.

Rationis, & orationis tanta est similitudo, vt Græci, qui non intelligendi solùm, sed loquendi etiam principatû tenuerût, vno vtramque vocabulo; Latini, Græcorum prudentiæ æmuli, eôdem penè nominarint. Est enim oratio quasi rationis imago quædam. Rationem in mente, cui regnum totius animi tributum est, Deus Opt. Max. posuit: orationis sedem idem summus opifex in cellissima ac nobilissima corporis parte collocavit: ratio est sicuti lux quædam lumenque vitæ: oratio est rationis decus & ornamentum: ratio regit ac moderatur proprium animum: oratio flectit etiam alienos: rationis est species admirabilis; eam tamen intus latentem orationis pulchritudo declarat. Ita quod lumen est Soli, principi ac moderatori luminum reliquorum, id est oratio rationi dominæ ac reginæ rerum omnium. Hinc nimirum fit, vt summi illius rectoris mundi huius bonitatem, sapientiam, vim & potestatem suspiciendâ, admirandâq; hominû generi vt rationis,
fic

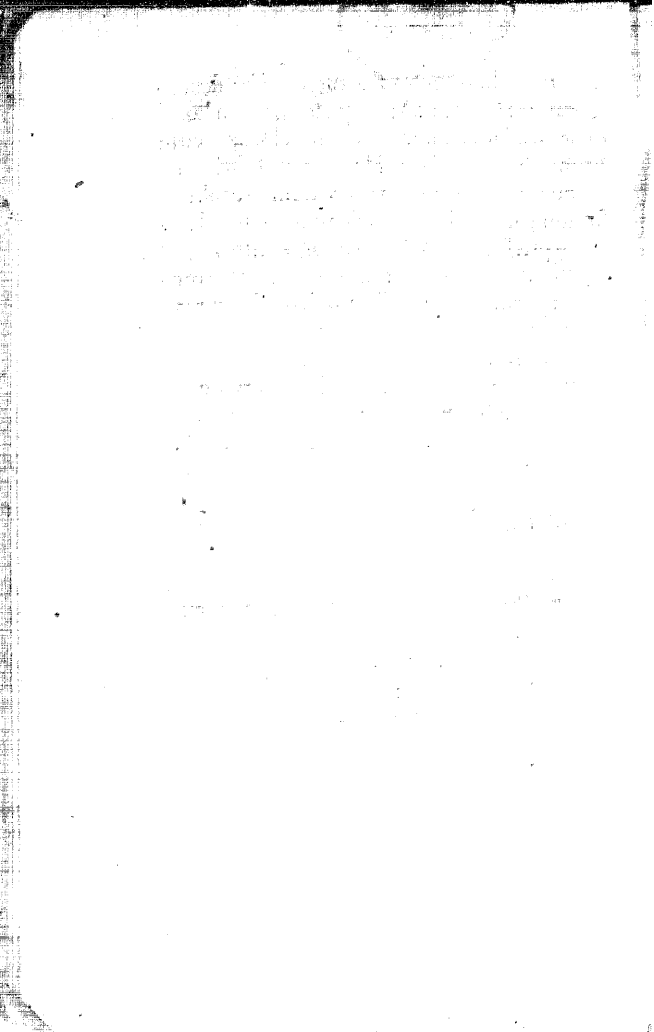
sic orationis vis & natura cogat cōfiteri. Quid enim admirabilius esse potest, quàm cogitationes tam multas, tam excellentes, tam varias atque multiplices orationi commendari? Oratio nem verò exceptam aëre quasi vehiculo incredibili celeritate breuissimo temporis spatio ad quam plurimos peruenire? ac postremò per tenuissimos aurium meatus singulari opere artificioque perfectos in alienos animos introire, atque in eis tam perfecte, tam insigniter imprimere speciem suam, vt mœrentes consoletur, torpentes excitet, afflictos erigat, inani lætitia elatos cohibeat, & in quemuis deniq; motum auditoré impellat? Quòd si orationis tanta præstantia est, non potest non maxima esse dignitas Rhetoricæ, qua ornādæ orationis doctrina continetur. Eadem enim hominis ratio, quæ cæteras artes inuenit, dicendi quoq; artificium illustrauit. Nam primò terrâ peruagata nō modò eius formam, situm, fœcunditatem, sed eorū etiam quæ in ea gignuntur varietatē, vsum, naturamq; cognouit. Tum mare ingressa profundum & immensum, quot genera, quamq; disparia de gentium in eo belluarum inuestigauit? Exin siderum ornatum & pulchritudinē admirans, cognito prius aëre & his, quæ ex eo generantur, in cœlum vsq; penetrauit. In quibus rebus tam multis, tam varijs, tam dissuctis, tam abditis atq; obscuris inuestigandis, si tāta fuit

fuit rationis sagacitas & solertia in expolienda oratione, quæ eius comes, & interpret est, non minori profectò fuit cura. Hic est eloquentiæ ortus, hæc nobilitas, hæc cū ratione cōiunctio. Qua de causa vehemēter vigilandū est ijs, qui sapiētiae flagrant studio, enitēdumq; omni cura ac diligentia, vt Rhetoricę, dialecticęq; præceptis optimè cognitis, ad reliquarū artium fastigiū contendāt. Quā viam iucundam, facilem, breuem & quasi compendiariam, non modò non asperam atq; arduā, aut longam esse comperient. Quod vt facilius consequantur, hi tres libri artificium dicendi à veteribus traditū breuiter explicabunt. Et in primo quidem libro, qui de Inuentione est, sedecim argumentorū loci sunt explicati, simul cū his, quę ad permouendos animos ex eisdem locis eruūtur. Præcepta etiam quædā sunt exposita ad exornationem & deliberationē accommodata. In secūdo verò, qui dispositionis præcepta continet, de orationis partibus, de statu, iudicatione, & ea controuersia, quæ ex interpretatione scripti existit: præterea de ratiocinatione, entymemate inductione & exemplo agitur. Et quoniā frequens mētio facta est ab antiquis autoribus Epicherematis, Soritis, & Dilemmatis, eorū vis explanatur. Tertius deniq; liber docet orationis ornatum, qui est in verbis vel simplicibus, vel coniunctis. Itaq; de verbis nouis, de inus-

tatis,

tatis, de tropis, de luminibus verborum, & sententiarum, de origine, causa, natura, & vsu orationis aptæ, ac numerosæ, tum ad extremum de memoria, & pronuntiatione in eo differitur. Sed quò maior utilitas ex eloquentia percipi possit, Christianis præceptis diligenter eâ purganda est. Vt enim bonus agricola vitem, quæ syluescit, & in omnes partes nimia funditur, ferro coërcens, tum fructu latiore, tum aspectu pulchriorem reddit: sic eloquentia si amputetur errorum inanitas, in quos delapsa est vitio hominum diuinas leges ignorantium suam admirabilem speciem recuperabit. Excidatur igitur mentiendi licentia, quam seuerè diuinis præceptis interdictam oratori Quintilianus, & antiqui Rhetores cōcedunt: amputetur procacitas & vitium illud teterrimum lacerandialios probris, contumelijs, maledictis, cui vtinam ne Demosthenes & Cicero tantopere indulisissent: refecetur arrogantia & inanis laudis appetitus, qui aciem animi perstringit: intelligatur iniquum esse tenebras auditoribus ofundere, ne verum perspiciant, & suffragium atque sententiam dicendo corrumpere; quod à Græcis & Romanis oratoribus est factitatum. His tot, tantisq; deletis maculis, continuo existet illa diuina & cœlestis Christianæ eloquentiæ pulchritudo, quæ tantò erit præclara magis & eximia, quantò diligentius ad omnium hominum

minum vtilitatem conferetur, & ad laudes celebrandas Dei Opt. Max. qui sermonem homini dedit ad societatem & coniunctionem cum hominibus tuendam. Hæc est illa Christiana eloquentia, qua Gregorius & Basilius, nobilissimum par amicitæ, doctrinæ sanctitatis plurimum præstiterunt, & Iuliani amentissimi, & profligatissimi hostis religionis impetus omnes fregerunt: hac excelluit Athanasius vir sanctissimus, quem nec sæuissima periculorum tempestas, nec humanorum commodorum aura potuit vnquam de suo cursu dimouere, quin Arrii impium & consceleratum comprimeret furorem: hac floruerunt Chrysostomi, Ambrosij, Augustini, Hieronymi, Cypriani, qui Christianæ Reip. fuerunt lumen longè clarissimum. Vt alios quàm plurimos omittam, quorum est copia digna Christiani nominis gloria. Hos tales ac tantos viros qui volet imitari, colat Christianam eloquentiam, quæ ex diuinarum rerum cura & contemplatione, ex Christi Iesu amore, ex maximarum deniq; artium studijs efflorescit.

DE ARTE
R H E T O R I C A
L I B E R I.

Quid sit Rhetorica, quod eius officium, & finis. Caput. I.

RHETORICA est vel ars, vel doctrina dicendi. Ars est, quae dat rationes certas, & praecepta faciendi aliquid, quae habent ordinem, & quasdam errare in faciundo non patientes vias. Esse autem eloquentiae artem perspicuum est: cum enim rerum minimarum sine arte nulla sit, hominum est parum considerate iudicantium, credere maximarum rerum nullam esse artem. Dicere est, ornatè, graviter, & copiose loqui. Rhetorice officium est, dicere apposite ad persuasionem finis persuadere

Quid sit ars.

Arist. lib. 1.

Rhet. c. 1.

Decla. or.

Quint. ll. 2, cap. 12.

Rhetorice est ars.

Offic. 2.

Officium & finis Rhetorice.

Arist. 1. lib.

Rhet. ca. 8.

De inuēt. 1.

B

ditione.

Cic. li. 5. de
 Rep. est au-
 tem is locus
 lib. 8. epist.
 ad Att.

actionē. Ut enim gubernatori. cursus se-
 cundus, medico salus, imperatori victoria
 ut moderatori Reip. beata ciuium vita pro-
 posita est, ut opibus firma, copijs locuples,
 gloria ampla, virtute honesta sit: sic oratori
 nihil aliud propositum est, nisi ut dicendo
 persuadeat.

De utilitate, dignitateq; Rheto-
 rica. Caput. II.

Eloquentie
 dignitas.

Arist. lib. 1.
 Rhet. ca. 1.
 De orat. 1.
 Quin. li. 2.
 cap. 7.

Dignitas eloquentie, vel ex eo intelli-
 gi potest, quod in omni libero popu-
 lo, maximeq; in pacatis, tranquillisque ciuitati-
 bus precipue semper floruit, semperq; do-
 minata est. Quid enim aut tam incundum
 cognitu, atque auditu, quam sapientibus
 sententijs, grauiusq; verbis ornata oratio,
 et perpolitata? aut tam potes, tamq; magni-
 cum, quam hominum animos vniuersitate
 ne conuertit? Quid admirabilius, quam res
 splen-

Splendor & illustrata verborū? Oratoris est in dando consilio de maximis rebus cū dignitate explicata sentētia: eiusdem & languentis populi incitatio, & effrenati moderatio. Eadem facultate fraus hominum ad perniciem, & integritas ad salutem vocatur. Quis cohortari ad virtutem ardentius? quis à vitijs acrius renocare? quis vituperare improbos asperius? quis laudare bonos ornatius? quis cupiditatem vehementius frangere accusando potest? quis mæro rē leuare mitius cōsolando? Ac ne plura, quæ sunt penè innumerabilia, dicantur, breui statuendum est; perfecti oratoris moderatione & sapientia non solum ipsius dignitatem, sed & priuatorum plurimorū, & vniuersæ Reip. salutem maximè contineri. Quò maior igitur est eloquentiæ vis, hoc est magis probitate iungenda, summaq; prudentia: quarum virtutum expertibus si dicendi copiam tradiderimus, nō eos quidem

Oratoris,
& in rep.
& inter
priuos
magna, &
præclara
munera.

Eloquen
tia cū pro
bitate iun
gēda est.
De orat. 3.

oratores fecerimus, sed furētibus quaedam
arma dederimus.

De materia Rhetoricæ.

Caput. III.

Quid ar-
tis mate-
ria sit.

De inuēt. 1.
Quin. li. 2.
ca. 22.

Quid in-
ter artiū
ceterarū
& Rheto-
ricæ mate-
riā inter-
sit.

De orato. 1

Artis materia est, in qua omnis ars,
& ea facultas, quæ cōficitur ex arte
versatur: vt si medicina materiā dicamus
morbos, ac vulnera, quòd in his omnis medi-
cina versetur. Item quibus in rebus versa-
tur ars, & facultas oratoria, eas res mate-
riam artis Rhetoricæ nominamus. Sed hoc
interest inter alias artes, & eloquentiam:
nam ceteræ ferè artes se ipsæ per se tuen-
tur singulæ: bene dicere autem, quod est
scienter, & peritè, & ornatè dicere, non ha-
bet definitam aliquam regionem, cuius ter-
minis septa teneatur. Omnia quæcūq; in ho-
minum disceptationem cadere possunt, be-
ne sunt ei dicenda, qui hoc se posse profitea-
tur, aut eloquētiae nomen relinquendū est:
Quam opinionem non solum Romanæ elo-
quentiæ

quentiæ parens Cicero, sed philosophorum
etiam facile principes Plato, & Aristoteles
multo ante secuti sunt: materia enim
oratori ad dicendum subiecta, quæstio est.

In Phædro.
Oratoris
materia
est quæ-
stio.

De quæstione. Cap. III.

Quæstionum duo sunt genera, alterum
indefinitum, quod Græci *Thesin*, Ci-
cero propositum vocat: alterum certum &
definitum, quod *hypothesin* illi, Latini vel
causam, vel controuersiam solent appella-
re. Propositum est, in quo aliquid genera-
tim queritur hoc modo: expetenda ne sit
eloquentia? Causa est, quæ certis personis,
locis, temporibus, actionibus, negocijsq; cer-
nitur, hoc modo: An Socrates iure fuerit
ab Atheniensibus damnatus? Propositi duo
sunt genera; cognitionis alterum, cuius scien-
tia est finis, vt, an solis magnitudine multis
partibus terra superetur: alterum actionis,
quod refertur ad efficiendum quid, vt si
queratur, quibus officijs amicitia colenda

Quæstio-
num duo
genera.
In part.

Proposi-
tum quid
sit.

Topic.
De orat. 2.

Quid sit
causa.

Topic.

Propositi
duo gene-
ra.

Cic. in To-
pic. in par.

Quint. li. 3
cap. 5.

Causarū
tria gene-
ra.

*fit. Causarum tria sunt genera; iudicij, deli-
berationis, exornationis, quæ quia in lauda-
tione maximè confertur, proprium habet
ex eo nomen laudationis.*

**De Exornatione, Deliberatione,
& Iudicio. Caput. V.**

Exorna-
tionis par-
tes, tēpus
& finis.

De inuēt. 1.

Arist. lib. 1.

Rhet. c. 4.

In part.

Delibera-

tionis par-

tes, tēpus

& finis.

De inuēt. 1.

Ar. 1. Rhe.

cap. 3.

Cic. de ora.

2.

Iudicij

partes tē-

p^o & finis.

In part.

De inuēt. 1.

IN Exornatione duæ sunt partes, laus,
& vituperatio. Tempus, tum præsens,
tum præteritum. Spectat autem orator ho-
nestatem præcipuè cum laudat, turpitudi-
nem cum vituperat, mouetq; auditores ad
delectationē. Deliberatio cōtinet in se sua-
sionem, & dissuasionem; tempus verò futu-
rum. Finis, quæ sibi proponit orator in sua-
dendo, est dignitas, mouetq; deliberantem
ad spem maximè: in dissuadēdo contra in-
dignitatem spectat, & in reformidationē
pertrahit. Iudicium, in quo præteritū tem-
pus maximè valet, habet in se accusatio-
nem, & defensionem: eius finis iustorum,
& iniustorum questione continetur, & ad
seui-

sentiam aut clementiam iudex est iudicandus. Quin. II. 7. cap. 3.

Quomodo hypothesis ad thesin reuocanda sit. Cap. V. I.

C*um consultatio sit quasi pars causae quaedam, & controuersiae: inest enim infinitum in definito: debet orator causam ad infiniti generis questionem transferre. quod ut exemplo pateat; finita est, An Aristotelis philosophia sit perdiscenda: eius quasi pars quaedam est illa infinita, An Philosophia sit perdiscenda, ad quam orator finitam transferet. Sunt enim ornatissimae orationes eae, quae latissimè vagantur, & à priuata ac singulari controuersia se ad vniuersi generis vim explicandam conferunt & conuertunt. ut h, qui audiunt, natura & genere, & vniuersa re cognita, de singulis rebus statuere possint. Quod ut facere possit orator excellēs, à proprijs personis, & temporibus semper,*

Consultatio est pars causae.

In part. in Top. Quin. II. 3. c. 5.

Ornatissimae sunt orationes quae vniuersi generis vim explicant.

Lic. de orat. 10. 3.

In orat.

Pro Ar-
chia.

si potest, auocat controuersiam, & ad vni-
uersi generis orationem traducit. Sic Cic-
cum de Archie poetæ facultate; summaq;
doctrina dicere instituisset, de humaniori-
bus literis & poeticæ laudibus, quæ vniuer-
si generis oratio est, ornatissimè disputauit.

De partibus Rhetoricæ.

Cap. VII.

Quinque
Rhetori-
cæ partes.

De orat. 2.
Quin. li. 3.
cap. 3.

De inuēt. 1.

Quinque sunt partes, & quasi membra
eloquentiæ: inuentio, dispositio, elo-
cutio, memoria, pronūciatio. Oportet enim
primum inuenire quid dicas, inuenta dispo-
nere, deinde ornare verbis; post memoriæ
mandare, tum ad extremum agere. Inuen-
tio est excogitatio rerum verarum, aut ve-
risimilium; quæ quæstionem probabilem
reddant. Dispositio est rerum inuentarum
in ordinē distributio. Elocutio est idoneo-
rum verborum & sententiarum ad inuen-
tionem accommodatio. Memoria est fir-

ma

in orationis perceptio. Pronunciatio est
 ex rerum & verborum dignitate corporis
 & vocis moderatio. Nec audiendi quidā,
 qui iudiciū sextam esse partem voluerunt,
 adeo enim tribus primis partibus est per-
 mistū (nam nec inuentio sine eo, nec disposi-
 tio, neque elocutio fuerit.) Ut pronuncia-
 tio quoque, vel plurimum ab eo mutuetur.
 Nec inuenisse credendus est, qui non iudi-
 cavit. Quod similiter in alijs partibus, qui-
 bus iudicium permistum est, existimare
 debemus. Hinc apparet quā preclara
 res, quā etiam difficilis eloquētia sit, quae
 ex quinque rebus cōstat, quarum vnaque-
 que est ars ipsa magna per sese. Quare quin-
 que artiū concursus maximarū; quantam
 vim, quantamq; difficultatē habeat existi-
 mari potest. Sunt igitur quinque Rhetori-
 cae partes omnino. At inuenire, disponere,
 eloqui, memoria complecti, & pronūciare,
 opera sunt oratoris.

Iudicium
 non est
 Rhetori-
 cae pars.
 Quint. 3.
 cap. 3.

Nō est e-
 xistiman-
 dus inue-
 nisse qui
 sine iudi-
 cio inue-
 nit.
 De clar.
 orat.

Opera o-
 ratoris.
 Quint. li. 3.
 cap. 3.

Quibus eloquentia comparetur,
ac primum de Natura,

Cap. VIII.

Eloquen-
tia compa-
ratur ar-
te, natura
& exerci-
tatione.

De inuent.
lib. 1.

Ad Heren.
lib. 1.

Quint. li. 3.
cap. 5.

De orat. 1.

E Loquentia, quæ quinque supra dictis
constat partibus, natura, arte, & exer-
citatione comparatur. Imitationem enim,
vel arti, vel exercitationi subijcere possis.
De quibus singulis, quoniam maximi sunt
momenti & ponderis, aliquid dicendū est.
Natura igitur primum, atq; ingenium ad di-
cendū vim affert maximā. Nam & animi
& ingenij celeres quidā motus esse debēt,
qui ad excogitandū acuti, & ad explican-
dum, ornandumq; sint vberes, & ad memo-
riā firmi ac diuturni. Quæ accendi ac com-
moueri arte possunt, inseri quidē, & dona-
ri ab arte non possunt omnia: sunt enim
dona naturæ. Illa etiam naturæ sunt, quæ
cum ipso homine nascuntur, lingue solu-
tio, vocis sonus, latera, vires, conformatio
quædam, & figura totius oris & corporis.

Quæ

Quæ tamē ab arte limari possunt, & quæ bona sunt, fieri meliora possunt doctrina, & quæ non optima, aliquo modo acui, & corrigi possunt. Neque homines adolēscētes, si quid naturale fortē non habent, dicendi studium relinquunt: magni enim facere debent illam ipsam, quancunq̄ habuerint, mediocritatem in dicendo.

Naturē dō
na fiunt
arte me-
liora.

De Arte. Cap. IX.

Cum natura, quæ optima est, ars iungi debet, quæ à natura profecta est. Notatio enim naturæ atq̄ animaduersio peperit artē. Habet igitur ars hanc vim, non ut ali- quid, cuius in ingenijs nostris pars nulla sit, pariat, & procreet: verum ut ea, quæ sunt orta iam in nobis & procreata, educet, atq; confirmet. Qua de causa studiosē colēda est, ut quæ viam & rationem dicendi doceat: etsi enim magnis ingenijs præditi quidam dicendi sine arte copiam sunt consecuti, ars tamen certior est dux, quàm natura.

Notatio
naturæ pe-
perit artē.
De orat. 2
Quint. li. 2.
cap. 20.

Ars stu-
diose colē-
da est.
Ars cer-
tior est
dux quā
natura.

De

De exercitatione. Caput. X.

Exercita-
tio dicens
perfectio
nē cōsum-
mat.

De ora. li. 1

Quin. li. 2.

cap. 18.

Ciccr. pro

Archia.

De orat. 1.

Diligētiā
vis.

IN præstanti natura, quam ars expoli-
uit, exercitatio absolutionem perfectio-
nemque dicendi consummat. Cum enim ad
naturam eximiam & illustrem accesserit
ratio quedam confirmatioq; doctrinæ, tum
illud nescio quid præclarū ac singulare so-
let existere. Quocirca interest permagni,
studium & ardorem quendam amoris as-
sumere, sine quo cum nihil quicquam egre-
gium, tum certe eloquentiam nemo unquā
assequetur. Ex hoc ardore nascitur diligē-
tia, quæ ut in omnibus rebus, sic in dicen-
di facultate plurimum valet. Hæc præci-
pue colenda est nobis: hæc semper adhiben-
da: hæc nihil est quod nō assequatur. Quo-
niam de Rhetoricæ definitione, dignitate,
fine, officio, & materia dictum est quot-
que sint eius partes explicauimus, & na-
turam, artem, exercitationem eloquentiæ
consequendæ necessarias ostendimus, se-
quitur,

quitur, ut de singulis eius partibus disse-
ramus.

De Inventione. Cap. XI.

Quoniam igitur primum oratoris mu-
nus est inuenire, dabit operam ut in-
ueniat, quemadmodū fidem faciat eis, qui-
bus volet persuadere, & quemadmodum
motum eorum animis afferat. Fidem facit
orator argumentis, mouet incitando aut ad
voluptatem, aut ad molestiam, aut ad me-
tum, aut ad cupiditatem: tot enim sunt mo-
tus genera, partes plures generum singulo-
rum. Cum enim omnis animi commotio ex
opinione boni alicuius aut mali nascatur,
letitia & cupiditas ex opinione boni na-
scentur: egritudo & metus in malorum o-
pinione versantur. Est igitur egritudo si-
ue molestia, opinio recens presentis mali, in
quo demitti, contrahi que animo rectum es-
se uideatur. Voluptas, opinio recens boni
presentis, in quo efferrē rectum uideatur.

In part.

Orator fa-
cit fidem
argumen-
tis.

Mot⁹ qua-
tuor sunt
genera.

Ci. Tuf. 4.

Metus

Metus opinio impendentis mali, quod intolerabile videatur. Cupiditas, opinio venturi boni, quod sit ex usu iam presens esse, atque adesse. Opinio autem quæ in omnes superiores definitiones includitur, est imbecilla assensio. In proposito fidem solum facit orator, in causa verò fidem, & motum, de quo mox dicemus.

Quid inuentio, quid argumentum & argumentatio. Cap. XII.

Quid sit inuentio, quid argumentum. In part. In Top. In part.

Inuentio est excogitatio argumenti. Argumentum est probabile inuentum, ad faciendam fidem: vel aliter; est ratio rei dubie faciens fidem. Fides verò est firma opinio, ut si velis fidem facere, eloquentiam esse expetendam, excogitesque illud argumentum, nimirum esse artem bene dicendi. possis hoc modo argumentationem con-

Quid sit argumentatio. In part.

cludere. Ars bene dicendi est expetenda, ea est eloquentia, est igitur eloquentia expetenda. Est autem argumentatio, argu-

ments

menti explicatio, qua dialectici pressius, et religiosius, oratores ornatius & liberius vtuntur. Locus autē est sedes argumenti. Aristoteles enim proposuit quosdā locos, ex quibus omnis argumentatio ad omnē disputationē inueniretur. Qui nihil aliud esse videntur, quā notie quēdā, quibus admoneamur, quid in ipsis peruestigare debeamus.

Quotuplicia sint argumenta.

Caput XIII.

Argumenta partim in eo ipso, de quo agitur, haerēt, quocirca insita, dicuntur; partim extrinsecus assumuntur quae remota vocantur: quoniā absunt, longe q̄ ab eo, de quo agitur, disiuncta sunt: vt si dicas eloquentiam esse expetendam, quod bene dicēdi sit ars, ratio est insita in eo de quo agitur, eloquentia enim est ars bene dicendi. Sin expetendam dicas, quod Aristoteli, vel Ciceroni, vel Platoni ita visum sit, ratio erit remota, autoritas enim illorum dicitur

Dialectici pressius quam oratores argumentatione vtuntur.

Topicis.
De orat.

Argumenta, vel insita sūt, vel assumpta.

In Topicis.

In partibus.

Argumenta.

Argumenta.

Argumenta.

Argumenta.

Argumenta.

Argumenta.

Argumenta.

Argumenta.

Argumenta.

Argumenta.

non est in ipsa eloquentia, quae suapte natura esset expetenda sine illorum commendatione.

De numero locorum. Cap. XIII.

Lociar-
gumentorū
infortorū
sunt sede-
cim.

In Topicis,
in par.

Argumē-
ta assum-
pta sunt
lex.
Lib. 5. ca. 1.

Loci, unde argumenta insita eriuuntur, numerofunt sedecim: alia enim ducuntur à definitione, alia à partium enumeratione, alia à notatione, alia cōiugata appetlatur, alia ex genere, alia ex forma, alia ex similitudine, alia ex differentia, alia ex contrario, alia ex adiunctis, alia ex antecedentibus, alia ex consequentibus, alia ex repugnantibus, alia ex causis, alia ex effectis, alia ex cōparatione maiorum, aut parium, aut minorum. Argumenta extrinsecus assumpta Quintiliano sunt sex: prauidicia, fama, tormenta, tabulae, iusiurandum, testes.

De definitione. Cap. XV.

In Topicis.
Quint. li. 5.
cap. 10.

Definitio est oratio, quae id quod definitur, explicat, quid sit, et; Virtus est

recta

recta animi affectio, Rhetorica est doctrina dicendi. Definitionum multa sunt & genera, & praecepta, sed ad huius libri institutum ea nihil pertinent, tantum est dicendum, qui sit definitionis modus. Sic igitur veteres praecipunt. Cum sumpseris ea, quae sunt ei rei, quam definire velis, cum alijs communia, eo usque persequi, dum proprium efficiatur, quod nullam in aliam rem transferri possit, ut hoc, Rhetorica est ars: commune adhuc, multa enim genera sunt artium, ut grammatica, dialectica. Unum adde verbum, Dicendi: iam à communitate res distincta videbitur, ut sit explicata definitio, Rhetorica est ars dicendi. Haec facultas definiendi debet esse in eloquente, ut definire rem possit. Est enim explicanda saepe verbis mens nostra de quacunque re, atque involuta rei notitia definiendo aperienda est. Definitio enim quasi involutum evolvit id, de quo quaeritur, sed id, non faciet tam pressè

Definitio-
num mul-
ta sunt ge-
nera.

Qui sit de-
finitionis
modus.

Facultas
definiendi
est orato-
ria necessa-
ria.

In Orat.

Orator de *Et anguste, quam in illis eruditissimis dispu-*
 finiet vbe *tationibus fieri solet: sed cum explanatus,*
 rius, & ex *tum etiam vberius, & ad comune iudiciũ,*
 planatus, *popalaremq; intelligentiam accommodat us.*
 quam phi- *Sic Cicero, qui sint optimates definit, cum*
 losophus. *ait: Sed genus vniuersũ (vt tollatur error)*
 Pro Sestio. *brevi circũscribi & definiri potest. Omnes*
 Optima- *optimates sunt, qui neq; nocentes, nec na-*
 res qui *tura improbi, nec furiosi, nec malis dome-*
 sint. *sticis impediti. Argumenti à definitione ta-*
 In Top. *lis est formula, Ius civile est equitas con-*
stituta ijs, qui eiusdẽ sunt ciuitatis, ad res
suas obtinendas, eius autem equitatis vti-
lis est cognitio, vtilis est ergo iuris civilis co-
 Oratores *gnitio. Sæpe etiam definiunt & orato-*
 & poetæ *res, & poetæ per translationem verbi ex*
 sæpe defi- *similitudine cum quadam suauitate, quos*
 niunt per *licet imitari si adolescentiam, florem æ-*
 translatio *tatis, senectutem, occasum vitæ velis de-*
 nem. *finire.*

De partium distributione.

Cap. XVI.

A R gumēto à partiū distributione sic est utendum nullam ut partem relinquamus. Ut si velis probare calliditatem non esse virtutem, à virtutis partibus, quæ quatuor sunt; Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia, sic probare possis. Omne quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri, solertiaq; versatur: aut in hominum societate tuenda, tribuendoq; suum unicuique, & rerum cōtractarū fide: aut in animi excelsi, invidiæq; magnitudine, ac robore: aut in omniū, quæ fiunt, quæq; dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia, & tēperantia: calliditas ex nulla illarum partium oritur, non est igitur virtus.

De Notatione. Caput. XVII.

E Tymologia, quæ verborum originem inquit, à Cicerone dicta est Nota-

In Topic.
Quint. li. 5.
cap. 10.

In offi. 1.

Notatio
Græcis E
tymolo-
gia dicta,
oratorib;
& poetis
est fami-
liaris.

In Topic. *tio. En̄ s̄ep̄e vtuntur Oratores & Poeta,*
 Quintil. 1. *vt Ouidius.*
 cap. 10.

In Top. *Est via sublimis cœlo manifesta sereno,*
 Met. lib. 1. *Lactea nomen habet candore notabilis ipso.*

Et alibi.

Vnde se- *A senibus nomen mite senatus habet. Et*
 natus di- *Nam quia ver aperit tunc omnia, densaq; cedit*
 ctus. *Frigoris asperitas, foetaq; terra patet,*
 Fast. lib. 5. *Aprilem memorant ab aperto tempore dictum.*

Aprilisvn *A notatione sumitur argumentum, cum*
 de. *ex vi nominis elicitur, hoc modo: Si consul*
 Fast. lib. 4. *est, qui consulit patriæ, non igitur Piso con-*
 Argumen *sul, qui eam euertit.*
 tum ano-
 tatione.

Vis huius
 exempli est
 in Orat. in
 Pisonem.

In Topic.
 Quint. li. 5.
 cap. 10.

De coniugatis. Cap. XVIII.

Coniugata dicuntur, quæ sunt ex ver-
 bis generis eiusdem. Eiusdem autem
 generis verba sunt, quæ orta ab vno, variè
 commutantur, vt sapiens, sapienter, sapien-
 tia. Ex hac verborum coniugatione huius-
 cemodi argumento vsus est Ouidius.

*Aurea nunc verè sunt secula plurimus auro
 Venit honos.*

Et

Et Iuuenalis.

Summum crede nefas animam præferre pudori, Saty. 8.
 Et propter vitam viuendi perdere causas.

Cicero etiam. Cum enim esset omnis causa In Pisonæ,
 illa mea consularis & senatoria, auxilio
 mihi opus fuerat, & consulis, & senatus.
 est & illud elegans in primis, Homo sum Terent. in
heaut.
 humani nihil à me alienū puto. Cicero lib.
 de oratore secūdo hoc vtitur exēplo, Si pie
 tati summa tribuēda laus est, debetis moue
 ri, cum Q. Metellū tā piē lugere videatis.

De genere & forma. Cap. XIX.

GENUS est quod duas, aut plures par- Quid ge-
nus sit.
In Top.
De orat. 1.
Quint. li. 5.
cap. 10.
 tes sui ipsius cōmunionē similes am-
 plectitur. Partes, quas genus amplectitur
 formæ dicuntur. vt, Virtus est genus, plu-
 res enim formas, quatuor scilicet comple-
 ctitur, Prudentiam, Iustitiam, fortitudinē
 & temperantiā, quæ sunt similes virtutis
 cōmunionē: vt prudentia enim, sic iustitia,
 sic fortitudo, sic temperantia virtus est.

Quid forma sit. *Hinc perspicuum fit, quid sit forma, est enim pars generi subiecta. Argumentum*
 De orat. 1. *à genere sic tractatur. Virtutis laus omnis*
 Arg. à genere. *in actione consistit, prudentia igitur laus*
 Officio. 1. *omnis in actione consistit. Ex forma autem,*
 Arg. à forma. *Quod iustitia est, utique virtus est.*
 Quint. li. 5. *cap. 10.*

De similitudine, & dissimilitudine. Cap. XX.

Quid similitudo sit. *Similitudo est, quæ traducit ad rem quã*
 In Topic. *spiam aliquid ex re dispari simile: ex ea*
 Autor ad *sumitur argumentum hoc modo. Cicero, Sed*
 He. lib. 4. *nimirum ut quidam morbo, & sensus stupore*
 Arg. à similitudine. *suauitatem cibi non sentiunt, sic libidinosi,*
 Phil. 2, *auari, facinorosi veræ laudis gustum non*
 Trist. lib. 1, *habent. Ouidius.*
 etc. 2. *scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum,*
Tempore sic duro est inspicienda fides.
 Arg. à dissimilitudine. *Ex dissimilitudine siue differentia ducitur*
 hoc modo argumentum.
 de orat. *Si barbarorum est in diem vivere, nostra*
consilia sempiternum tempus spectare debent.

bent. Eodem pertinet illud eiusdem Cicer. ^{Phil. 2.}
 die enim affert, & hora potius, nisi prou-
 sū est, magnas sæpe clades. certus autē dies
 nō ut sacrificij, sic consilij expectari solet.
 Quasi diceret: dissimilia sunt sacrificium,
 & cōsiliū: non igitur sicuti sacrificij, sic
 certi & statim dies debent esse consilij.

De contrarijs. Cap. XXI.

Contrariorū genera sunt quatuor, ad-
 uersa, priuantia, quæ inter se conferū
 tur, & contradicentia. Aduersa sunt, quæ
 in eodem genere plurimum differūt, ut vir-
 tus, vitium, quæ cum animi habitus sint, plu-
 rimū tamen inter se differūt: & bellū pax,
 sapientia stultitia, ex quibus argumēta
 existunt. Si stultitiam fugimus, sapiē-
 tiam sequamur, & bonitatem si malitiam,
 Hinc illud Drancis apud Virgilium.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Perinde enim est, atq; hoc: Bellum est no-
 bis perniciosum, pax igitur expetenda est.

Cōtrario-
 rum gene-
 ra sūt qua-
 tuor,
 Arist. in c.
 de oppos.
 Cic. in To.
 Aduersa
 quid sint.

Argumē-
 ta ab ad-
 uersis.
 Topic.

Libr. 11.

Aen.

Tuscul. 5. Cicerō, Quid? cum fatentur satis magnam
 vim esse in vitijs ad miseram vitam, nonne
 fatendum est, eādem vim in virtute esse ad
 beatam vitam? Contraria enim contrario-
 rum sunt consequentia. Priuantia sunt ha-
 bitus, & eius priuatio, vt lux tenebræ, vita
 mors, scientia inscitia, humanitas inhu-
 manitas: præpositio enim, in, priuat ver-
 bum ea vi, quam haberet, si in, præposi-
 tum non fuisset. Ex his ductum est illud
 Topic. Cice. in Miloniana, Eius igitur mortis se-
 detis vltiores, cuius vitā, si putetis per vos
 Argumē- restitui posse, nolitis? Tertio loco sūt ea, quæ
 tum à pri- uantibus. inter se cōferuntur, vt duplum simplū, da-
 Promil. tum acceptum, miles & imperator, docere
 Argu. ab & discere. Ex hoc loco est illud Cicer. Ex
 his quæ in quo profectò intelligi debet, quanta in dato
 ter se con- beneficio sit laus, cū in accepto tanta sit glo-
 feruntur. ria. & item hoc, Non igitur periculum est,
 Pro Mar- cello. ne quis putet, in magna arte & honesta,
 in Orat. turpe esse docere alios id, quod ipsis fuerit
 hone-

honestissimum discere. Huc pertinet Virgilianum illud.

Arma rogo genitrix nato.

AEn. lib. 8.

Top.

Negantia sunt valde contraria aiētibus.

Ultimo loco sunt negantia valde contraria aiētibus: ut si hoc est, illud non est: ex quibus necesse est, alterum verum esse, alterum falsum.

De adiunctis. Cap. XXII.

Adiuncta sunt ea, quæ cum re sunt cōiuncta, ut locus, ut tēpus, ut ea, quæ rem circunstant: ut vestitus & comitatus hominem circunstant, & apparatus, colloquia, pedum crepitus, strepitus hominum, rubor, pallor, ceteraq; quæ suspiciōne possunt mouere. Latissimè itaq; patent adiuncta: nam & quæ in hominis sunt siue animo, siue corpore, ut virtus, ut vitia, ut oris vel pulchritudo, vel deformitas, aliaq; innu-mera comprehendunt. Ab his sumit argumentum Cicero pro Milone, cum ait, Videamus nunc id, quod caput est, locus ad insi-

Adiuncta quid sint.

In Topic.

Quin. li. 5. cap. 10.

Latissimè patent ad iuncta.

Argumentū ab adiunctis.

Cicer. pro Mil.

dias ille ipse, vbi congressi sunt, vtri tan-
 dem fuerit aptior, & multa deinceps: &
 paulo post, Videte nūc illum egredientem,
 primū egredientem ē villa subitō. cur de-
 sperari? quid necesse est tardē? quā conuenit,
 praesertim id temporis? & pro Cornelio.
 Hunc quisquam incredibili quadam atq;
 inaudita grauitate, virtute, constātia præ-
 ditum fœdera scientem neglexisse, violaf-
 se, rupisse dicere audebit? loquitur autem
 de Pompeio.

Cic. pro
 Cor. Bal.
 Laus Pō-
 peij.

De antecedentib. & consequent.

Caput. XXIII.

Aristot. 2.
 Topic. c. 2.
 Quomo-
 do antece-
 dentia ab
 adiunctis
 distingua-
 tur.
 In Topic.
 Cic.

ANtecedentia sunt ea, quae sic antece-
 dunt consequentia, vt cum ipsis ne-
 cessariō cohaereant: quae ratione ab adiunctis
 distinguuntur. Coniuncta enim nunquam
 necessariō coherent cum his, quibus adiun-
 eta sunt. Argumenti ab antecedentibus ta-
 lis est formula, Ortus est sol igitur dies est.

Conse-

Consequentia verò sunt, quærẽ necessariò cõsequuntur: ab eis ducitur argumētũ, cũ ratio rei dubiæ faciẽs fidẽ sumitur à cõsequẽtibus, hoc modo, Dies est, igitur ortus est Sol. Ex hoc loco est illud Ciceronis in Antoniã, Luculentã tñ ipse plagã accepit, vt declarat cicatrix: pbat: enĩ quoniã si cicatrix magna esset, vulnus quoq; fuisse magnum.

De repugnantibus. Cap. XXIII.

R*epugnãtia neq; certa lege, neq; numero inter se dissidēt: qua ratione à cõtrarijs, atq; dissimilibus discernuntur: Exẽpli gratia, amare, & odio habere, contraria sunt: amare verò, & nocere, & ledere, & cõuitijs insectari, repugnãtia sunt. Argumēti à repugnantibus talis est formula, Amat illum, igitur non insectatur illum conuitijs. Hortẽsius non erat aduersarius Ciceronis, aut obtrectator, semper enim est alter ab altero adiutus, & communicando, & monendo, & fauendo.*

Cõsequẽtia quid sint.

Ari. 2. Top. pi. c. 2. Cic. in Top. phil. 7.

Repugnãtia differunt à cõtrarijs & dissimilibus.

In Topic. Quin. li. 5. cap. 10.

Argumētũ à repugnãtib. Declar. gr.

De

De Causis. Cap. XXV.

Quid cau-
sa sit.

In Top. Ci-
ce. de fat. o.

Quint. li. 5
ca. 10.

Genera
causarum
sunt qua-
tuor.

Finis qd
sit.

De finib. 2.

Ar. libr. 2.
physi. ca. 3.

Homo ad
intelligē-
dū & agē-
dū est na-
tus.

Efficiens
causa, qd
sit.

Arg. à cau-
sa efficiē-
ti.

CAUSA est, quæ sua vi efficit id, cuius
est causa: vt vulnus mortis, cruditas
morbi, ignis ardoris. Eius quatuor sunt ge-
nera, finis, efficiens, forma, materia. Finis
est cuius gratia fit aliquid, vt domus finis
est vsus, belli pax, hominis beata vita. Ab
eo ducit argumentum hoc modo. Cic. cōtra
Epicureos. Hi non viderūt, vt ad cursum
equum, ad arandum bouem, ad indagandum
canem: sic hominem ad duas res, vt ait Ari-
stoteles, intelligendum, & agendum esse
natum, quasi mortalem Deum: contraq; vt
tardam aliquam & languidam pecudem
ad pastum, & procreandi voluptatem, hoc
diuinum animal ortum esse voluerunt, quo
nihil mihi videtur absurdius. Huius enim
loci hæc vis est, Homo natus est ad intelli-
gendum & agendum, nō igitur ad pastum
& voluptatem est ortus. Efficiens causa est
à qua aliquid est, vt, Sol diem efficit, toto
cælo

caelo luce diffusa: Ab ea est illud Ciceronis *In lib. de Senect.*
 cōtra senectutis vituperatores, Caret epu-
 lis, aiunt, exstructisq; mensis, & frequenti-
 bus poculis: caret ergo vinolentia, crudita-
 te, & insomnijs. Cuius loci vis in eo est,
 quod ubi causa deest, effecta quæ ex illa
 oriūtur, nullo esse modo possint. Et Nisus,
 vt Eurialum seruet, se autorem cedis
 profitetur.

Me me adsum, qui feci, in me conuertite ferrum
 O Rutuli, mea fraus omnis, nihil iste, nec ausus
 Nec potuit.

AEt. lib. 9

Forma est ratio rei & nota, per quam res *Forma*
 est id, quod est, & à rebus alijs distingui- *quid sit.*
 tur, vt, Animus est hominis forma, hic enim *Aristot. 2o*
 causa est, vt homo sit, eumq; à rebus alijs di- *physi. ca. 3.*
 stinguat. Sic domus, sic navis, sic ignis, sic *Forma*
 terra, ceterarumq; rerū sua forma est, vel *vel artifi-*
 artificiosa, vel naturalis. Ab ea ducitur ar- *ciosa est,*
 gumentum hoc modo, Animi hominum im- *vel natu-*
 mortales sunt, homines igitur ad aternita- *ralis.*
 tem, *Argum. à*
 forma.

Cic. de Na-
tu. Deo. li. 1.
Materia
quid sit. *tem, immortalitatemq̄ beatæ vitæ aspirare
debent. Materia est, ex qua, & in qua res
sunt, vt statua es, argētum patere, corpus
hominis. Ex materia sic sumitur argumen-
tum, Corpus hominis mortale est, ab eius
igitur societate, & contagione immortalis
animus seu cadus est. Ex hoc loco, Regia
solis apud Ouidium, Arma Aeneæ apud
Virgilium, multa signa sublata à Verre à
Cic. describuntur. Ex his causarū generibus
tanquam ex fonte non modò in causis, sed
in omni scribendi genere magna argumen-
torū suppetit copia. Licebit igitur diligen-
ter eo cognito non modò oratoribus, & phi-
losophis, quorum est proprius, sed historicis
etiam, & poëtis multa, & varia, & copio-
sa, ex eo facile depromere.*

De effectis. Cap. XXVI.

Effecta
quid sint,
& eorum
genera. **E**fecta sunt ea, quæ sunt orta de cau-
sis. Eorum, vt causarum quatuor sunt
genera, est enim suus effectus & finis, &
efficien-

efficiētis causa, itemq; forma, ac materia. In Topic. Quint. li. 5. cap. 10.
 Quæ autem sint singularum causarum ef- Art. 2. post c. 17. Cic. in Top.
 fecta, cognitis causis intelligitur: ut enim Effecta cognitis causis, & causæ cognitis effectis facile intelliguntur.
 quod effectum est, quæ fuerit causa demon- Argumentū ab effectu.
 strat: sic causa effectum indicat. Nam si De orali. 2
 finis belli pax est, bellum eius pacis, quæ De orali. 2
 bello quæritur effectus est. Eodemq; modo De orali. 2
 dies solis effectus est, & homo corporis ac De orali. 2
 animi, quorum illud materia eius est, hic De orali. 2
 forma. Ab effectu sumitur hoc modo ar- De orali. 2
 gumentum, Ex virtute laus, ac ex volu- De orali. 2
 ptate nascitur infamia, sequenda est igitur De orali. 2
 virtus, & voluptas refutanda. Eodem De orali. 2
 illud pertinet. si ærarij copijs & ad belli De orali. 2
 adiumenta, & ad ornāmēta pacis utimur, De orali. 2
 vectigalibus seruiamus.

De Comparatione. Cap. XXVII.

Locus à comparatione simplex quidem In Topic. Quint. li. 5. cap. 10.
 est, sed tripliciter tractatur: à compa- In Topic. Quint. li. 5. cap. 10.
 ratione nimirum maiorum, vel minorum,
 vel

Arg. à ma
ioribus ad
minora.
In Top.

Del parium. A comparatione maiorum ducitur argumentum cum contendimus, ut id, quod in re maiori valet, valeat in minori. Virgilius.

AEneci.

O passi grauiora, dabit Deus his quoque finem.

In ora. pro
Arch.

Ab hoc loco ducitur illud Cic. Est ridiculum: ad ea, quæ habemus, nihil dicere, quærere, quæ habere non possumus: & de hominum memoria tacere, literarum memoriam flagitare: & cum habeas amplissimi viri religionem, integerrimi municipij iusurandum, fidemque, ea, quæ deprauari nullo modo possunt, repudiare: tabulas, quas idem dicis solere corrumpi, desiderare. Perinde enim est, atque hoc: certiora testimonia in causa habemus, non sunt igitur à nobis tabula postulanda. Idem pro eodem; Saxa, & solitudines voce respondent, bestie sepe immanes cantu flectuntur, atque consistunt, nos instituti rebus optimis non poetarum voce moueamur? A minoribus ad maiora

maiora ducitur argumentum, Ut id, quod in minori re valet, valeat in maiori. Cic. in eadē oratione. Ergo ille corporis motu (loquitur autem de Roscio) tantum sibi amorem cōciliarat à nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus, celeritatemq; ingeniorum negligemus? idem enim est, ac si diceret, omnes Rosciū Comœdū, cuius leuius erat artificiū, magnificiebant, nos Archiā summum poëtam negligemus? Idē in Anton. L. Brutus regem superbum non tulit: D. Brutus sceleratum, atq; impium regnare patietur Antonium? Ouidius.

Argu. à minoribus ad maiora.
In Topic.

Vt corpus redimas ferrum patieris & ignes,
Arida nec sitiens ora lauabis aqua.
Vt valeas animo, quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore maius habet.

Et Horatius.

Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones,
Vt teipsum serues, non expere feceris?

In epist. li. 1
ad Lolliū.

Parium autem comparatio nec elationem habet, nec submissionem, est enim equalis.

Arg. à partibus.
In Topic.

D Multa

Multa autem sunt, quae aequalitate ipsa comparantur, quae ita ferè concluduntur.

Consilio iu-
uabant iu-
risconsulti,
auxilio O-
ratores.

*Si consilio iuuare ciues & auxilio aequa-
in laude ponendum est, pari gloria debent
esse ij, qui consulunt, & ij qui defendunt.*

At quod primum, & quod sequitur igitur.

Act. 3.

Huc pertinet illud eiusdè Cic. in Verrem.

*Si finem edicto praetoris afferunt cal. Ian.
cur non initium quoq; edicti nascitur à cal.*

De prouin.
cons.

*Ian. & in alia oratione. Cur eadem res p.
quae me in amicos inflammare potuit, inimi-
cis placare non possit.*

De argumentis remotis.

Cap. XXVIII.

Argumenta
remota ar-
te tractant.

In part.
In Topic.

Quint. li. 1.
cap. 1.

Testimo-
nij noie cõ
prehendun-
tur argumẽ-
ta remota.

Argumenta, siue remota, siue assum-
pta non eò dicuntur sine arte, quòd ita
sunt, sed quòd ea non parit oratoris ars, sed
foris ad se delata tamen arte tractat. Ea Ci-
cero in Topicis testimonij nomine cõplecti
tur. Testimoniũ enim in eo loco dicit omne
id, quod ab aliqua re externa sumitur ad
facien-

faciendā fidē. Sed ad intelligendū erit faci-
lius, si cū Quintiliano in præiudicia, rumo-
rem, & famā, tormenta, tabulas, iusiuran-
dum, & testes ea diuidamus: Quæ ut ipsa
per se carent arte, ita summis eloquētiæ vi-
ribus & alleuanda sunt plerumq; & refel-
lenda. Quare genus harum rerū, quæ ad ora-
torē deferebātur, meditātū in perpetuū ad
vsum similitum rerum, veteres oratores ha-
bebant. Nunc translatis ab oratoribus ad
iurisconsultos iudicijs, ut veterū oratorum
scripta intelligamus, cognoscenda sunt.

In Topicis
Lib. 5. à c. 1.
vsque ad. 7
Argumēta
remota sūt
præiudicia,
rumor, fa-
ma, tormē-
ta, tabulae,
iusiurādū,
& testes.

De præiudicijs & testibus.

Cap. XXIX.

Cæteris quatuor omisis, quæ facile
intelliguntur, de præiudicijs, & testi-
bus dicamus. Præiudiciorum vis omnis tri-
bus in generibus versatur. Rebus, quæ ali-
quando ex paribus causis sunt iudicatæ,
quæ exempla rectius dicuntur. Iudicijs ad
ipsam causam pertinentibus, vnde etiam

In part.
Quin. li. 5.
c. 2. & 7.
Præiudicio-
rū tria sunt
genera.

D 2 nomen

Cicer. pro Mil. nomen ductum est, qualia in Milonem à senatu facta dicuntur. Aut cum de eadem causa est pronunciatum. Veteres oratores, & pro testibus & contra testes magno labore dicebant, ut è pluribus Ciceronis orationibus, maximeq; oratione pro Flacco apparet. Nunc iudiciorum mutata ratio facit, ne is labor sit necessarius, & ut de rumore, fama, tormentis, & iureiurando pluribus agendum non sit.

De usu & utilitate locorum.

Caput. XXX.

Loci multa meditatione parati esse debent. De orat. 1. in Topic. Quin. li 5. cap. 10.

HOs locos multa commentatione, atq; meditatione paratos, atq; expeditos, qui volet in dicendo excellens esse, habere debet. Atq; ut quæq; res ad discendum erit suscepta, tum deniq; scrutari locos, ex quibus argumenta eruat. Quæ quidem ei, qui mediocriter ea modò cõsiderarit studio adhibito, & usu, pertractata esse possunt. Est enim utilissimũ nosse regiones intra quas
venere,

venere, & peruestiges, quod queras. Vbi eum locum omnem cogitatione sepsersis, si modò vsum rerum percallueris, nihil te cfugiet, atq; omne, quod erit in re, occurret, atq; incidet. Vt enim, si aurum cui, quod esset multifariam defossum monstrare aliquis vellet, satis esse deberet, si signa & notas ostenderet locorum, quibus cognitis ille ipse sibi foderet, & id, quod vellet, paruo labore, nullo errore inueniret: sic has argumentorum notas indicare satis est, que illa quærenti demonstrant vbi sint. Reliqua cura & cogitatione eruuntur.

Locis sunt
argumento-
rum notæ.

Qui modus in argumentis adhibendus. Cap. XXXI.

NEc verò imprudēter quisquam vte tur hac copia, sed omnia expendet & seliget. Non enim semper, nec in omnibus causis, ex vssdem argumentorū momenta sunt. Iudicium ergo adhibebit, nec inue-

Argu. sunt
seligenda.
In Orat.
in part.

D 3 niet

niet solum quid dicat, sed etiam expendet.

Nihil fera-
cius inge-
nijs, quæ
sunt disci-
plinis ex-
cultæ.

Nihil enim feracius ingenijs, his præfer-
tim, quæ disciplinis exculta sunt. sed ut
segetes fecundæ & vberes, non solum fru-
ges, verum herbas etiam effundunt inimi-

Ex locis in-
terdum le-
uis quædã,
aut causis
aliena, aut
non vtilia
gignuntur.
Ex locis &
ad proban-
dum, & ad
monendum
materia pe-
titur.

cissimas frugibus, sic interdum ex illis
locis, aut leuia quædam, aut causis aliena,
aut non vtilia gignuntur. Quorum ab ora-
toris iudicio delectus magnus adhibebi-
tur. Illud autem intelligendũ est, ex his lo-
cis & ad faciendam fidem, & ad afferendũ
motum auditorum animis materiam peti.
Sed quia difficile est, etiam si locorum
naturam cognoueris, ex illis ea, quæ ad
mouendos animos valent, eruere, de affe-
ctibus mouendis separatim dicamus, illud
iterum monentes, nihil planè esse siue ad
docendum, siue ad mouendum accommo-
datum, quod ex his suprædictis fontibus
non fluat.

De affectibus. Cap. XXXII.

Maxima vis existit oratoris in hominum mentibus permouendis, quod amplificatione fit. Est enim amplificatio grauior quedam argumentatio, quæ motu animorum conciliet in dicendo fidem. Ea & verborum genere conficitur, & rerum. Quæ verba in amplificatione ponenda sunt, tunc dicemus, cum ad elocutionis præcepta venerimus. Rerum amplificatio sumitur ex eisdem locis omnibus, quibus illa, quæ dicta sunt ad fidem: maximeque definitiones valent conglobatæ, & consequentium frequentatio, & contrariarum & dissimilium, & in terse pugnantium rerum consuetudo, & causæ, & ea, quæ sunt orta de causis, maximeque similitudines, & exemplarum fictæ etiã personæ, muta denique loquantur.

Maxima vis Oratoris est in affectibus mouendis, In orat. Quin. li. 6. cap. 3. In part.

Qui loci maxime ad mouendum valeant.

De amplificatione à definitionibus conglobatis. Cap. XXXIII.

D 4 A defi-

Historiæ
laus p am-
plificatio-
nem à defi-
nitionibus
congloba-
tis.

De orat. 2.

A Definitionibus conglobatis est illa
Ciceronis amplificatio. Historia ve-
rò, testis temporum, lux veritatis, vita me-
moriæ, magistra vitæ, nuntia vetustatis,
qua voce alia nisi oratoris immortalitati
commendatur? Est & illud ex eodem loco
in primis illustre exemplum eiusdem pro
Sestio. Ignari quid gravitas, quid integri-
tas, quid magnitudo animi, quid denique
virtus valeret, quæ in tempestate seu a-
quieta est, & lucet in tenebris, & pulsa
loco manet tamen, atque hæret in patria,
splendetq; per se semper, nec alienis vn-
quam sordibus obsolescit. Vbi sunt quinque
quasi definitiones, tum historia, tum virtu-
tis conglobatæ: rarò enim adhibetur ab ora-
tore definitio ad amplificandum, quæ gene-
re declaretur, & proprietate.

Definitio
quæ gene-
re & pro-
prietate de-
claretur, ra-
rò ad ampli-
ficandû ad-
hibetur.

De amplificatione à consequentium
frequetatione. Cap. XXXIII.

A con-

A Consequentium frequentatione est illa in *Kerrem* amplificatio. Constitue nihil opis esse in hac voce, *Civis Romanus sum*, iam omnes provincias, iam omnia regna, iam omnes liberae civitates, iam omnem orbem terrarum, qui semper nostris hominibus maxime patuit, *Ciuihus Romanis* ista defensione præcluseris.

A. 7.

101. 3. 4.

102. 1. 2.

103. 1. 2.

104. 1. 2.

105. 1. 2.

106. 1. 2.

107. 1. 2.

De amplificatione à contrariarum rerum conflictione.

Cap. XXXV.

A Rerum contrariarum conflictione est illa amplificatio *Ciceronis* in *Antoniū*: Tū autem eras excors, ut tota in oratione tecū ipse pugnares, ut non modo non coherentia inter se diceres, sed maxime disiuncta atque contraria. Ut non tanta mecum, quanta tecum tibi esset contentio. *Vitricum* tuum in tanto fuisse scelere fatebare, pena affectum querere. Ita quod propriū meū est, laudasti: quod totius senatus

Phil. 2.

D 5 est,

est, reprehendisti: Nam cum comprehensio
 fontium mea, animaduersio senatus fuerit:
 homo disertus non intelligit eum, quem con-
 tra dicit, laudari à se, eos, apud quos dicit,
 vituperari. Et in eisdem orationibus. Ospe-
 ctaculum illud non modò hominibus, sed
 undis ipsis, & litoribus luctuosum, cedere
 patria seruatore eius: manere in patria pro-
 ditores! Et in Catilinam. Hoc verò quis fer-
 re possit inertes homines fortissimis insidia-
 ri, stultissimos prudentissimis, ebriosos so-
 brijs, dormientes vigilantibus? Ex hoc loco
 etiam est illud eiusdem in Pisonem & Ga-
 binium, Qui latrones igitur, siquidẽ vos Cõ-
 sules? qui prædones, qui hostes, qui prodito-
 res, qui tyranni nominabuntur? Magnum
 nomen est, magna species, magna dignitas,
 magna maiestas Consulis, nõ capiunt angu-
 stie pectoris tui: non recipit leuitas ista: nõ
 egestas animi: non infirmitas ingenij susti-
 net: non insolentia rerum secundarum tan-

Phil. 10.
 Brutũ vo-
 eas seruato-
 rem, Antõ-
 nitum verò
 proditorẽ.

Orati. 2.

In Pis.

tam

tam personam, tam gravē, tam severam.

De amplificatione à dissimiliū & inter se pugnantiū rerum conflictione. Cap. XXXVI.

A Dissimiliam & inter se pugnantiū rerum conflictione sumpta est eleganter amplificatio Ciceronis, Qua in re mihi pro Ros. Com. ridiculè es visus esse inconstans, qui eundē & laederes, & laudares, & virum optimū & hominem improbissimum esse diceres; eundem tu & honoris causa appellabas, & virum primarium esse dicebas, & socium fraudasse arguebas.

De amplificatione à causis cōglobatis & his, quæ sunt orta de causis.

Cap. XXXVII.

Causæ etiam, & ea quæ sunt de causis orta, multum valent ad amplificandū, si conglobentur. Cicero multas, & varias causas

In Orat.
pro Sestio.

causas propter quas multi essent ab eo alieniores, iunxit hoc modo: Cum alij me suspicione periculi sui non defenderent, alij vetere odio bonorum incitarentur, alij inviderent, alij obstare sibi me arbitrarentur, alij vlcisci dolorem suum aliquem vel lent, alij rem ipsam publicam, atque hunc bonorum statum, ociumque odissent, & ob hasce causas tot, tamq̄, varias, me vnum de poscerent. Orta però de causis ad amplificandum adhibuit contra M. Antonium; *Doletis tres exercitus P. R. interfectos, interfecit Antonius; Desideratis clarissimos ciues, eos quoque vobis eripuit Antonius. Autoritas huius ordinis afflictæ est, afflixit Antonius: Omnia deniq̄, quæ postea vidimus mala (quid autem mali nõ vidimus?) si rectè ratiocinabimur, vni accepta referemus Antonio. Ex hoc loco Mezentij immanem crudelitatem auget Eñãder apud Virgilium.*

Phil. 2.

Tres exercitus pop. Roma. in bello ciuili Cæsaris & Pompeij sunt interfecti.

Lib. 8.

Quid

Quid memorem infandas cædes: quid facta tyranni
 Effera: Dij capiti ipsius, generiq; reseruent.
 Mortua quin etiam iungebat corpora viuis,
 Componens manibusq; manus, atq; oribus ora,
 Tormenti genus, et sanie taboq; fluentes
 Complexu in misero, longa sic morte necabat.

De amplificatione à similitu-
 dine atque exemplo.

Cap. XXXVIII.

Cicero *Verris auaritiam, qua multo-* In Ver.
rum bona deuorauerat, exemplis ex- act. 7.
aggerauit his verbis. Non enim Charyb-
dim tam infestam, neque Scyllam nautis
quàm istum in eodem freto fuisse arbitror.
Virgilius etiam ex hoc loco pulchritudi-
nem Æneæ pulcherrimis carminibus am-
plicauit.

Restitit Æneas, claraq; in luce refulsit,
 Os, humerosque deo similis: namque ipsa decoram
 Cesariem nato genitrix, lumenq; inuentæ
 Purpureum, et letos oculis adflant honores:
 Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flauo
 Argentum, Pariusve lapis circumdatur auro.

Æneid. 2.

Idem mirificè expressit vim, qua Æneas
in Turnum hastam coniecit.

Cunctanti

Æneid. 12.

Cunctanti telum Æneas fatale coruscet,
Sortitus fortunam oculis, & corpore toto
Eminus intorquet: mur all concita nunquam
Tormento sic saxa fremunt, nec fulmine tanti
Dissultant crepitus: volat atri turbinis instar,
Exitium dirum hasta ferens.

Pro mil.

Ab exemplis vero est illa Ciceronis ampli-
ficatio pro Milone, Quamobrem vteretur
eadem confessione Titus Annius, qua Hala,
qua Nasica, qua Opimius, qua Marius
qua nosmetipsi. Et in Catilinam, An vero
vir amplissimus. P. Scipio Pontifex maxi-
mus Tiberium Gracchum medioeriter la-
befactantem statum Reip. priuatus inter-
fecit: Catilinam vero orbem terre cæde atq;
incendijs vastare cupientem nos Consules
perferemus? nam illa nimis antiqua præ-
tereo, quod Q. Seruilius Hala Sp. Melium
nouis rebus studentem manu sua occidit.

Orat. 1.

De fictis personis & mutis rebus
Cap. XXXIX.

Cicero in oratione pro Cælio, Appio Cæ-
co vita olim functo sermonem attribuit.

Illa

Illa etiam oratio ad permouendos animos Magnam
 magnam vim habet, cum multis personis ser-
 monem damus, ut Cicero fecit contra Cati-
 linam, Etenim si mecum patria, quae mihi
 vita mea multo est charior, si cuncta Italia,
 si omnis Respub. loqueretur, M. Tulli
 quid agis? & ea, quae sequuntur. Eandem
 etiam in eadem oratione cum Catilina lo-
 quentem facit elegantioratione, cuius ini-
 tium est, Nullum iam tot annos facinus
 extitit nisi per te: nullum flagitium sine te.
 Fecit & Lucanus eandem cum Iulio Ca-
 sare loquentem, priusquam ille Rubiconem
 fluuium, qui dirimit Galliam ab Italia,
 transfret.

Magnam
 habet ad
 animos per-
 mouendos
 cum multis
 personis ser-
 monem da-
 mus.

Orat.

Vt ventum est parui Rubiconis ad undas
 Ingens visa duci patria trepidantis imago,
 Clara per obscuram vultu maestissima nostem:
 Turrigero canos effundens vertice crines
 Caesarie lacera, nudisq; astare lacertis,
 Et gemitu permixta loqui. Quae tenditis ultra,
 Quo fertis mea signa viri? si iure venitis,
 Si ciues: huc usque licet.

Quae

Quæ sint ad amplificandum adhibenda. Cap. XL.

I. partit.
Ad ampli-
candū adhi-
benda sunt,
quæ magna
habentur.
Duplex est
genus rerū
magnarū.

SI causa patitur, ea sunt ad amplificandum adhibenda, quæ magna habentur: quorum est duplex genus. Alia enim magna natura videntur, alia usu. Natura ut celestia, ut diuina, ut ea, quorum obscure causa, ut in terris, mūdoq; admirabilia, quæ sunt: ex quibus, similibusq; si attēdas, ad augendum multa suppetunt. Usu habentur magna, quæ videntur hominibus aut prodesse, aut obesse vehementius: quorum sunt genera ad amplificandum tria. Nam aut charitate mouentur homines, ut Dei, ut patriæ, ut parentum: aut amore, ut fratrum, ut coniugum, ut liberorum, ut familiarium: aut honestate, ut virtutum, maximeq; earum, quæ ad cōmunionem hominū & liberalitatem valent. Ex his & cohortationes sumuntur ad ea retinenda, & in eos, à quibus ea violata sunt, odia incitatur,

Rerum usu
magnarum
genera sūt
ad ampli-
candū tria.

Maximè
mouentur
homines
honestate
virtutum
quæ ad cō-
munionem
hominum
valent.

& miseratio nascitur, proprius locus augē
 di in his rebus, aut amissis, aut amittendi
 periculo. Quamvis enim neque ad proban-
 dum, neq; ad amplificandum adhiberi quic-
 quam potest, quod ex locis petitum non sit,
 tamen ea ipsa, quæ petuntur è locis ad am-
 plicandum magna esse debent. Sic fecit Ci-
 cero in Catilinam cum ait, Quapropter de
 summa salute vestra & populi Romani P.
 C. de vestris cōiugibus ac liberis, de aris ac
 focus, de fanis ac templis, de totius Urbis te-
 ctis, ac sedibus, de imperio, de libertate, de
 salute Italiae, deq; vniuersa Rep. decernite
 diligēter, vt instituistis ac fortiter. Pleraq;
 omnia sumpta sunt è loco ab adiunctis, sed
 sunt vsu magna. Virgilius etiam cum Iulij
 Cesaris deplorat mortem à rebus natura
 magnis, quas ad locos supradictos referre
 tamen possis, amplificationem duxit.

Quæ petun-
 tur è locis
 ad amplifi-
 candū ma-
 gna esse de-
 bent.
 In Catilin.
 Or. 4.

Ille etiam extincto miseratus Cesare Romam,
 Cum caput obscura nitidum ferrugine textit:
 Impiaq; aeternam timuerunt secula noctem.

Georg. I.

E Quam

*Quam vsque ad libri finem elegantissimè
prosequitur.*

*Quid in amplificatione seruan-
dum. Cap. XLI.*

*Minuta est
omnis dili-
gentia.
In part.*

*Quo gene-
re ampli-
ficationis v-
rendu in ex-
ornatione.*

*In cohorta-
tionibus bo-
noru & ma-
lorum enu-
meratio per
amplifica-
tionem tra-
ctanda est.*

N*ihil in amplificatione nimis enucle-
andum est. Minuta est enim omnis
diligentia, hic autem locus grandia re-
quirit. Illud est iudicij, quo quaque in cau-
sa genere vtamur augendi: in illis enim
causis quæ ad delectationem exornantur,
ij loci tractandi sunt, qui mouere possunt
expectationem, admirationem, volupta-
tem. In cohortationibus autem bonorum
ac malorum enumerationes, & exem-
pla valent plurimum. In iudicijs accu-
satori ferè quæ ad iracundiam, reo ple-
runque quæ ad miserationem pertinent.
Nonnunquam tamen accusator misericor-
diam mouere potest, & defensor iracundiã.*

Cur

Cur quædam inuentionis præcepta ad causarum genera dentur accommodata: & de dignitate exornationis. Cap. XLII.

ET si ex supradictis fontibus omnis ad omnem orationem manat inuentio, tamen veteres oratores de generibus causarum (vt discantium minuerent laborem) seorsû præcepta tradiderûnt. De præceptis autem exornationis in primis dicendû est.

Nam & latum genus est, sanèq; varium, vt quod ad laudandos claros viros, & ad improbos vituperandos suscipiatur: ad aliorum etiam vel animalium, vel carentium anima laudem vel vituperationem adhibetur, vt Cicero laudes Pompeij in Oratione pro lege Manilia, Siciliæ in actionibus in Verrem, studiorû verò humanitatis in oratione pro Archia poeta exornauit. Accedit etiam ad eius commendationem, quòd nullum est genus orationis, quod aut vberius

Laus generis demonstratiui.
De orat. 2.

Quint. li. 3.
cap. 9.

Act. 3. 4.

Animi motus leniter in exornatione tractantur.

Arist. lib. 1. Rhet. ca. 6. & Quint. li. 3. cap. 9. Exornatio maxime idonea ad scribendum.

ad dicendum, aut vtilius ciuitatibus esse possit, aut in quo magis orator in cognitione virtutum vitiorumque versetur. Conficitur autem genus hoc dictionis ad animi motus leniter tractandos, magis quam ad fidem faciendam, aut confirmandum accommodatè. Proprium enim laudis est res amplificare & ornare. Quam ob causam Aristoteles, & postea Cicero, & Quintilianus idoneam maximè inter omnia genera causarum existimauerunt ad scribendum, exornationem.

Ex tēpore præterito quomodo laus ducatur. Cap. XLIII.

Laus mortuorū i tria tempora diuiditur. Quint. li. 3. cap. 9.

Laus hominum, cuius cognita præcepta facile ad res alias transferentur, diuiditur in tēpora, quodque ante eos fuit, quoque ipsi vixerunt. In his autem qui vita functi sunt, etiam quod est insecutum. Ante hominem patria, ac parentes, maioresque erūt, quorum

quorū duplex tractatus est: aut enim respō
 disse nobilitati pulchrū erit, aut humilius ge
 nus nobilitasse factis. Illa quoq; interim ex
 eo, quod ante ipsum fuit tempore trabētur,
 quæ respōsis, vel oraculis, vel signis futurā
 claritatem promiserint, vt in diuo Ioanne
 Baptista, multisq; alyis viris sanctissimis.

Dupliciter
 tractatur
 laus eorum
 quæ ante ho
 mines sunt.

De tempore quo vixit is, qui lauda
 tur. Cap. XLIIII.

Ipsius laus hominis ex animo, & corpo
 re, & extra positis peti debet. Externa
 sunt, vt educatio, opes, diuitiæ, propinqui, a
 mici, potentia, gratia, cæteraque huiusmo
 di. In corpore verò sunt hæc, forma, vires,
 valetudo, & his similia. Qui hæc habuerit,
 laudabitur, quòd bene illis sit vsus: si non
 habuerit, quòd sapienter caruerit: si amise
 rit, quòd moderatè tulerit. Et quauis &
 corporis, & fortuita quæ dicuntur, bona,
 in se veram laudem non habeant, quæ
 deberi virtuti vni putatur, tamē quòd ipsa

Laus homi
 nis ex ani
 mo & cor
 pore, & re
 b' externis
 petēda est.
 Quint. li. 3.
 cap. 9.
 Ciccr. de
 Orat.

Virtus in externarū rerum vſu ac moderatione maximè cernitur, tractāda etiam in laudationibus hæc ſunt. In quibus eſt ſumma laus nō extuliſſe ſe in poteſtate, nō fuiſſe inſolētē in pecunia, non ſe prætuliffiſſe alijs propter abūdantiā fortuna: vt opes & copia, nō ſuperbia videātur ac libidini, ſed bonitati, ac moderationi facultatē ac materiē dediſſe.

Inter bonacorporis forma excellit.

In part.

Æneï. 5.

Inter corporis verò bona, forma, quæ virtutē ſignificat, facilè laudatur, quod elegantiſſimè Latinus poëta his verbis ſignificauit.

Tutatur fauor Euryalum, lachrymæq; decoræ,
Gratior & pulchro veniens in corpore virtus,

Ceterarum rerū leuior animi ſemper vera eſt laus.

Quint. li. 3.

cap. 7.

Sed horum omniū leuior, at animi ſemper vera eſt laus: quæ quoniam à virtute proficiſcitur, de illa nunc dicendum eſt.

De animi bonis, & virtute quæ ſciētia cernitur. Cap. XLV.

Virtus aut ſcientia cernitur aut actione.

In part.

Virtutis duplex eſt vis: aut enim ſcientia cernitur virtus, aut actione. Nā quæ prudentia, quæque grauiffimo nomine ſapientia

Sapientia appellatur, hæc scientia pollet vna, quæ verò moderandis cupiditatibus, regendisq; animi motibus laudatur, eius est munus in agendo. Prudētia est rerum expetendarum, fugiendarumque scientia. Sapientia autem virtutum omnium princeps, est diuinarum, humanarumque rerum scientia. Sunt autem aliæ quasi ministræ comitesque sapientiæ: quarum altera, quæ dialectica dicitur, quæ sint in disputando vera atque falsa distinguit, & iudicat: altera est oratoria. Nihil enim est aliud eloquentia, nisi copiose loquens sapientia, quæ ex eodem hausta genere, quo illa in disputando vberior est, atque latior, & ad motus animorum, vulgi-que sensus accommodatior. Studia etiam omnium bonarum artium ad hunc locum pertinent.

Prudentiæ quid sit.

Officio. 2.

Dialectica & oratoria quasi ministræ sunt & comites sapientiæ.

In part.

Eloquentia est copiose loquens sapientia.

De virtute quæ in actione consistit.

Caput. XLVI.

E 4 Virtus,

Tres sunt
partes vir-
tutis in acli-
one positæ.
Arist. lib. 1.

rhet. c. 9.

Iustitia
quid sit.

Offi. 1.

Iustitiæ par-
tes.

In part.

Fortitudo
quid sit.

De inuē. 2.

Temperan-
tia quid sit.

Verecūdia
est custos
virtutū o-
mnium.

In part.

Virtus, quæ in actione posita est, tres
habet partes, Iustitiã, Fortitudinem,
& tēperantiã. Iustitia est virtus, quæ in ho-
minum societate tuenda, tribuendoq; suum
cuiq; & rerū cōtractarū fide versatur. Illa
erga deum religio, erga parētes pietas, vul-
go autem bonitas, creditis in rebus fides, in
moderatione animaduertendi lenitas, ami-
citia in benevolentia nominatur. Fortitudo
est considerata periculorum susceptio, &
laborū perperessio, cuius est liberalitas in vsu
pecuniæ. Temperantia est rationis in libidi-
nem, atq; in alios nō rectos impetus animi
firma & moderata dominatio. Custos ve-
rò virtutū omniū, dedecus fugiens, laudēq;
maximè consequens, verecundia est.

Quomodo laus ab hoc loco sit du-
cenda. Cap. XLVII.

Singularū
virtutū sūt
certa quedā
officia.

De orat. 2.

Et quoniam singularum virtutum sunt
certa quedā officia, ac munera, & sua
cuique virtuti laus propria debetur: erit ex

plican-

plicandum in laude iustitiæ, quid cum fide,
 quid cum æquabilitate, quid cum huiusmo-
 di aliquo officio is, qui laudabitur, fecerit.
 Huc spectat illa Ser. Sulpitij laus apud Ci phil. 9.
 ceronem, Nec verò silebitur admirabilis
 quædã, & incredibilis, & penè diuina eius
 in legibus interpretandis, æquitate expli-
 candis, scientia. Omnes, qui ex omni ætate
 hac in ciuitate intelligentiam iuris habue-
 runt, si vnum in locum conferantur, cum
 Ser. Sulpitio non sunt cõparandi. Neque
 enim ille magis iurisconsultus, quàm iusti-
 tiæ fuit. Itaque quæ proficiscebantur à legi-
 bus, & à iure ciuili, semper ad facilitatem,
 æquitatemque referebat: neq; constituere
 litium actiones malebat, quàm controuer-
 sias tollere. Itemque in cæteris res gestæ ad Res gestæ
ad cuiusq;
virtutis no-
men, & vim
sunt reuocã-
dæ.
 cuiusq; virtutis genus, & vim, & nomen
 accommodabuntur. Gratissima autem laus
 eorum factorum habetur, quæ suscepta vi-
 dentur à viris fortibus sine emolumento,

ac premio: quæ verò etiam cum labore & periculo ipsorum, hæc habent vberriam copiam ad laudandum, quod & dici ornatissimè possunt, & audiri facillimè. Ea enim deniq; virtus esse videtur præstantis viri, quæ est fructuosa alijs, ipsi autè laboriosa, aut periculosa, aut certè gratuita. Drauces apud Virg. ita Æneam alloquitur.

Que virtus præstantis viri sit.

ÆN. li. II.

O fama ingens, ingentior armis
Vir Troiane, quibus cælo te laudibus æquem?
Iustitiæ ne prius mirer, belline laborum?

philip. 9.

Hinc Seruium Sulpitium mirificè Cicero laudat: quòd difficillimo Reip. tempore, graui periculosoque morbo affectus, autoritatem Senatus, salutemque pop. Rom. vitæ suæ præposuerit, contraq; vim gravitatemque morbi contenderit, vt ad castra Antony, quo Senatus eum miserat, perueniret. Magna etiam illa laus & admirabilis videri solet, tulisse casus sapienter aduersos: non fractum esse fortuna: retinuisse in rebus asperis dignitatem. Sic Cicero

Magna est laus tulisse casus sapienter aduersos.

Milcnis

Milonis in graui ac difficili tempore vultum semper eundem, & vocem & orationem stabilem ac non mutatam commēdat, & eius infractum & excelsum animum extollit. Sumendæ autem res erunt aut magnitudine præstabiles: aut nouitate primæ: aut genere ipso singulares. Eiusmodi rerum plenæ sunt orationes Ciceronis pro lege Manilia, & pro M. Marcello, in quarum altera Cn. Pompeium, in altera Iulium Cæsarem laudat: neque enim parue, neque vilitate, neque vulgares admiratione, aut omnino laude dignæ videri solent. Est etiã cum cæteris præstantibus viris comparatio in laudatione præclara. Sic apud Virgilium Augustus Cæsar cum his comparatur, quorum erant illustres victoriæ.

Quæ res in laudatione ponendæ.

Nec verò Alcides tantum telluris obiuit,
 Fixerit æripidem ceruam licet, aut Erymanthi
 Placarit nemora, & Lernam tremescerit arcu.
 Nec qui pampineis victori iuga flectit habenis,
 Liber agens celsò Nisæ de vertice tigres,

AEn. lib. 6.

Et

Phil. 3.

Et Cicero in Philippicis M. Antonium cum Tarquinio superbo comparat: & D. Bruti, qui regnare non patiebatur Antonium, beneficia in Remp. maiora esse docet, quam L. Bruti, à quo Tarquinius expulsus est.

De tempore, quod finem hominis insequitur. Cap. XLVIII.

Nec mors eorum, quorum vita laudabitur, silentio præteriri debet: si modò quid erit animaduertendum, aut in ipso genere mortis, aut in ijs rebus, quæ mortem erunt consecutæ. In tempore autè, quod finem hominis insequitur, insunt habiti post mortem honores, decreta virtutis præmia, res gestæ iudicijs hominum comprobata. Afferunt etiam laudem liberi parentibus, vrbes conditoribus, leges latoribus, artes inuentoribus, nec non instituta quoq; autoribus. Hinc est illud Ciceronis de Servio Sulpitio. Quanquam nullū moni-

mentum

Quæ sint laudanda in tempore quod finem hominis insequitur.

Liberi parentibus, vrbes conditoribus, inuenta inuentoribus laudem afferunt.

Quin. li. 3. ca. 9.

Phil. 9.

mentum clarius Ser. Sulpitius relinquere potuerit, quàm effigiem morum suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, ingenij filiū, cuius luctus aut hoc honore vestro, aut nullo solatio leuari potest. Et in alia oratione: in Cas.
 Romulum, qui hanc urbem condidit, ad deos immortales benevolentia famaꝫ sustulimus. Ovidius laudem eorum, qui astrorum scientiam inuenerunt, his elegantissimis carminibus celebravit.

Felices animæ, quibus hæc cognoscere primum

Inq; domos superum scandere, cura fuit.

Credibile est illos pariter vitissq; , iocissq;

Altius humanis exeruisse caput.

Non Venus, et vinum sublimia pectora fregit,

Officiūq; fori, militiæq; labor.

Nec leuis ambitio, perfusaq; gloria fuco,

Magnarumve fames sollicitauit opum.

Admouere oculis distantia sydera nostris

Aetheraq; ingenio supposuere suo.

Fast. lib. 2.

Omnis ordo supradictus in vituperatione Quin. li 2
cap. 9.
 constabit tantū in diuersum, id, quod in orationibus Ciceronis in Pisonem, in Val-

nium,

niam, in M. Antonium, maximeq; ex secunda Philippica animadvertere licet:

De laude urbium. Cap. XLIX.

Urbes simi-
liter atque
homines
laudatur.
Quin. li. 3.
cap. 9.

Laudantur urbes similiter atque homines. Nam pro parente est cōditor, & multum autoritatis affert vetustas, & virtutes ac vitia circa res gestas, eademque in singulis. Illa propria, quæ ex loci positione, ac munitione sunt. Cives illis ut hominibus liberi, decori. Ad hūc locum pertinet illud Virgil. de urbe Roma.

Ænci. 6.

En huius, nate, auspicijs illa inclytæ Roma,
Imperium terris, animos æquabit olympo,
Septemq; una sibi muro circumdabit arces
Felix prole virum.

Idem etiam poëta Italiæ laudes elegantissimè celebrauit ex his locis, in secundo libro Georgicorum.

De deliberatione. Cap. L.

Exornationis præcepta multum cōferūt ad deliberationem.

Quæ tradita sunt exornationis præcepta, multum ad sententiã dicendã valent: quia plerumq; eadẽ illic laudari, hinc suaderi

suaderi solent. In deliberando finis est dignitas, ad quem omnia referuntur in consilio dando, sententiaq; dicenda. Sunt autem & in suadendo, & in dissuadendo tria primum spectanda: quid sit de quo deliberetur: qui sint, qui deliberent: qui sit, qui suadeat.

De re, de qua deliberatur.

Caput. L I.

Rem, de qua deliberatur, aut certum est posse fieri, aut incertum. Si incertum haec erit questio sola, aut potētissima. Saepe enim accidit ut prius dicamus, ne si possit quidem fieri, esse faciendum: deinde fieri non posse. Cum autem de hoc queritur, coniectura est, ut, An Rex Emanuel terras ultra Oceanum sit inuenturus. Sic ait Cicer. Pacem cum M. Antonio esse nolo quia turpis est, quia periculosa, quia esse non potest. Quae tria diligentissime in oratione explicat. Quaedam & fieri posse, & futura esse credibile est, sed aut alio tempore,

Arist. li. 1.

cap. 9.

Quint. li. 3.

cap. 10.

De orat. 2.

Tria sunt

spectanda in

suadendo,

vel dissua-

dendo.

Quin. li. 5.

cap. 10.

Arist. lib. 1.

ca. 6. & 7.

Quin. li. 3.

cap. 10.

phil. 7.

Quin. li. 3.

cap. 10.

Partes suadendi sunt tres.

Si quid effici non potest deliberatio tollitur.

Arist. Rhc. li. 2. cap. 4.
Cicer. de Orat. 2.

Li. 8. dec. 3.

tempore, aut alio modo. Partes suadendi in uniuersum sunt tres: prima est, ut doceamus effici posse id, quod suademus: secunda deinde honestum esse: postremo verò esse utile. In primis itaque videndum est an effici possit id, quod suademus: nam si quid effici non possit, deliberatio tollitur, quanuis & honestum & utile sit. Videndum etiam est quàm facile possit: nam quæ per difficilia sunt, perinde habenda sunt, ac si effici non possint. Et cum de necessitate attendemus, & si aliquid non necessarium videbitur, videndum tum erit, quàm sit magnum. Quod enim permagni interest, pro necessario sepe habetur. Est apud T. Liuium præclara P. Scipionis oratio, in qua & posse Annibalem in Africa vinci demonstrat: & ad dignitatem populi Romani, famamq; apud reges, gentesq; extèrnas pertinere, nõ ad defendendam modò Italiam, sed ad inferenda etiã Africae arma, videri Romanis animum

animum esse: & in primis esse vtile requiescere aliquando diu vexata Italiam, vti populariꝫ inuicem Africam.

De his, qui deliberant. Cap. LII.

Diuersi sunt deliberantium animi: & siue consultet plures, siue singuli, in vtrisque differentia est. Quia & in pluribus multum interest, senatus sit, an populus: Romani, an Hispani, an Galli: & in singulis, Cato an Cicero, Caesar an Pompeius de liberet. Proinde intuenda sexus, dignitas, etas, sed mores precipue discrimen dabunt. Duo enim sunt hominum genera, alterum indoctum, & agreste, quod antefert semper vtilitatem honestati: alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitate anteponeit.

Quin. li. 3.
cap. 10.

Multum interest quis de liberet.

Præcipue intuedi mores eius, qui deliberat.
In part.

De prima parte suadendi.

Caput. LIII.

Si honestatis pulchritudo cerni oculis posset, mirabiles sui amores excitaret. Sed quoniam genus hominum ad honesta-

Magna est honestatis pulchritudo.

Arist. li. 1.
reth. c. 6.

F tem Officio. 1.

In part.

rem natum, malo cultu, pravisq; opinionibus corruptum est, diligenti cohortatione

Facile est honesta apud honestos obtinere.

opus est. Et honesta quidem apud honestos suadere facillimū est: si verò apud turpes recta obtinere conabimur, ne videamur

Quin. li. 3. cap. 19.

exprobrare diuersam vitæ sectam, cauendum est. Et animus deliberantis non sola

virtutis commendatione permouēdus, sed laude, vulgi opinione, & secutura vtilitate, aliquanto verò magis obijciēdo aliquos,

Leuissimi cuiusq; animus facile terretur.

si diuersa fecerint, metus. Nam præter id, quòd his leuissimi cuiusque animus facillimè terretur, nescio an naturaliter apud

plurimos plus valeat malorū timor, quàm spes bonorū. Genus est enim eiusmodi (ait

Cic.) quod vestros animos excitare atq; in flammare debet, in quo agitur pop. Ro. glo

ria, que vobis à maioribus, cum magna in omnibus rebus, tum summa in re militari

tradita est: agitur salus sociorū, atq; amicorum, pro qua, multa maiores vestri magna,

Et grauia bella gesserunt: aguntur certissi-
ma pop. Rom. vectigalia, & maxima, qui-
bus amissis, & pacis ornamenta, & subsi-
dia belli requiretis. Sola virtutis commen-
datione incedit militum animos Cato apud
Lucanum ad aggrediendum iter difficilli-
mum & periculosissimum.

O quibus una salus placuit mea castra secutis

Indomita ceruice mori, componite mentes

Ad magnum virtutis opus, summosq; labores.

Quam orationem pulchra illa claudit sen-
tentia.

Serpens, sitis, ardor, arena,

Dulcia virtuti. Gaudet patientia duris.

Latius est, quoties magno sibi constat, honestum.

Sepe etiam controuersia inter hominum sen-
tentias in illo est, vtrum sit honestius. Af-
firmant autem viri sapientissimi omne offi-
cium, quod ad coniunctionem hominum, &
ad tuendam societatem valet, anteponendum
esse illi officio, quod cognitione & scientia
continetur. In ipsa autem comunitate sunt

Quae offi-
cia quibus
anteponen-
da.

gradus, ex quibus, quid cuiq; præstet, intelligi potest, ut prima Deo Optimo Maxe. secunda patriæ, tertia parentibus, deinceps gradatim reliqua reliquis debeantur. Ex quibus atque similibus intelligimus, quomodo hanc suasionis partem, quæ ad honestatem pertinet, tractare debeamus.

De utilitate. Cap. LIIII.

Facile, magnum, iucundum ad utilitatis quæstionem pertinent.
Arist. lib. 1.
Rhet. ca. 6.
Quint. li. 3.
cap. 10.

AN sit autem facile, magnum, iucundum, sine periculo, ad quæstionem pertinet utilitatis. Suasor itaq; vel omnia hæc, vel eorum pleraq; inesse in eo, quod suadet, ostendet. Hicneus his verbis alloquitur Latinum regem apud Virgilium.

Dijs sedem exiguan patrijs, litusq; rogamus
Innocuum, et cunctis undamq; auramq; patentem.
Non erimus regno indecores: nec vestra feretur
Fama leuis, tantiq; abolefcet gratia facti.

Qui verò dissuadet, ille difficile, parvum, in iucundum, periculosum monstrabit. Hoc modo Fabius Maximus apud T. Livium ne P. Scipio in Africam trajciat, contēdit:

cum

cū Annibal hostis incolumi exercitu quartumdecimum annum Italiā obsideat. Nam Li. 8. Dec. 3. nunc quidem præterquam quòd & in Italia & in Africa duos diuersos exercitus alere ærarium non potest, præterquã quòd vnde classes tueamur, vnde com meatibus præbendis sufficiamus nihil reliqui est: periculi tandem quãtum adeatur, quẽ fallit? Deinde grauitèr & sapiẽter difficultates multas, & pericula commemorat, quæ futura sint, ni consul vterq; in Italia retineatur. Eodem etiam modo propositis duobus vtilibus, vtrum sit vtilius cõtrouersia est. Cum autem species vtilitatis cum honestate certat, qui vtilitatẽ defendet, enumerabit cõmoda pacis, opũ, potentie, de Ætialiũ, præsidij, militũ, vtilitatesq; ceterarũ rerũ, quarum fructum vtilitate metimur: itemq; incommoda contrariorũ. Ex his locis Catili Salust. de Catil. na apud Salustiũ ad nefariũ facinus, quod ille maximũ atq; pulcherrimum vocat, con-

iratos hortatur, *Vobis (inquit) est domi inopia, foris æs alienum, mala res, spes multò asperior, denique quid reliqui habemus præter miseram animam? Quin igitur expergiscimini? en illa, quam sæpe optastis, libertas: præterea diuitiæ, decus, gloria in oculis sita sunt. Curio similiter apud Lucanum specie vtilitatis Iulium Cesarem ad ciuile bellum hortatur.*

Lib. 1.

Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris,
Pars quota terrarum: facili si prælia pauca
Gesseris euentû, tibi Roma subegerit orbem.

Qui ad dignitatem impellet, maiorû exempla, quæ erût vel cum periculo gloriosa, colliget, posteritatis immortalẽ memoriam augebit, vtilitatẽ ex laude nasci defendet, semperq; eam cum dignitate esse cõiunctã.

Hæc autem exercitatio defendendi speciẽ vtilitatis contra honestatem, in qua vna vera est vtilitas, ad scholarum exercitationes

Vtilitas
semper cõ
dignitate
coniuncta
est.

Quint. li. 3.
cap. 10.

vtilis est: nam & iniquorum ratio noscenda est, vt melius æqua tueamur.

De

De eo qui suadet. Cap. LV.

Multum etiã refert, quæ sit persona dicentis: suadere enim aliquid, aut dissuadere gravissimæ est persona. Nam & sapientis est, consiliũ explicare suum de maximis rebus: & honesti & disertis, ut mète providere, autoritate probare, oratione persuadere possit. Nunc (ait Cic.) cum & autoritatis in me tantũ sit, quantũ vos honoribus mandãdum esse voluistis: & ad agendum facultatis tantum, quantum homini vigilantibus ex forensi usu prope quotidiana dicendi exercitatio potuit asserere: certè, & si quid in dicendo consequi possim, ijs ostendam potissimũ, qui ei quoque rei fructũ suo iudicio tribuerunt. Antea cetera vita si illis stris fuit, aut clarius genus, aut etas, aut dignitas affert expectatõe, videndum est ne quæ dicuntur, ab eo qui dicit, dissentiant. Hoc egregiè servavit Virgilius in Latino rege, quem sic dicentem introducit.

Suadere aliquid, aut dissuadere gravissimæ est personæ.
De orat. 2.
Quint. li. 3.
cap. 10.

Pro leg.
Man.

Quin. li. 3.
cap. 10.

AEN. li. 2.

Olli sedato respondit corde Latinus;

O prestans animi iuuenis, quantum ipse feroci

Virtute exuperas, tantò me impensius æquum est

Consulere, atq; omnes metuentem expendere partes.

At his cōtraria summissiorē quendā modū
postulant. Nam quæ in alijs libertas est, in
alijs licētia vocatur; & quibusdam sufficit
autoritas, quosdam ratio ipsa agrè tuetur.

Quædam in deliberatione obser-
uanda. Cap. LVI.

Ad dicēdū
probabili-
ter mores
ciuitatis
sunt cogno-
scendi.

Arist. lib. 1.

Rhet. ca. 8.

De Orat. 2.

Quint. li. 1.

cap. 10.

Minori ap-

paratu 2-

pud sapien-

tes dicēdū.

Concio ca-

pit omnem

vim oratio-

nis.

AD consilium de Repub. dandum ca-
put est nosse Rempublicam, ad di-
cendum verò probabiliter nosse mores ciui-
tatis, qui, quia crebrò mutatur, genus quoq;
orationis est sepe mutandum. In senatu mi-
nori apparatu dicendum est, sapiens enim
est consilium, multisq; alijs dicendi relin-
quendus locus, vitanda etiam ingenij, ostē-
tationisq; suspitio. Concio capit omnem vim
orationis, & grauitatem, varietatemque
desiderat: maximaq; pars orationis admo-
uēda est ad animorum motus. Hoc videre
est

est in quibusdam Ciceronis orationibus cōtra M. Antonium in senatu habitis, quæ cū sunt elegantes & diseritæ, nullum tamē apparatus habent. At oratio pro lege Manilia, & orationes de lege Agraria, multò magnificentius habent, & ornatius genus dicendi. Vis autem ad suadendum exemplorum est maxima, aut recentium, quò notiora sunt, aut veterum, quò plus auctoritatis habent. Plerunq̄ enim videntur respondere futura præteritis, habeturq̄ experimentum velut quoddam rationis testimonium. Suadet Fabius Maximus in senatu, ne P. Scipio Annibale in Italia relicto in Africam trajciat: Dies me deficiat (inquit) si reges imperatoresq̄ temerè in hostium terras trāsgressos, cum maximis cladibus suis, exercituūq̄ suorum enumerare velim. Deinde vetus affert Atheniensium exemplū, qui classe in Siciliam transmissa, rempublicam suam in perpetuum afflixerunt. Et

Exemplorum maxima est vis ad suadendum.

Arist. lib. 1.

Rhe. cap. 9.

Quint. li. 3. cap. 10.

Cic. in par.

Experimentum est velut quoddam

rationis te-

stimoniū.

novum M. Atilij, qui in ea ipsa Africa annis antè quadraginta in praelio victus & captus est. Sequebatur, ut ea, quæ iudicijs accommodata sunt, explicarètur: sed quia iudiciorum mutata ratio, ut ea præcepta parùm sint necessaria, efficit, & ex orationibus Ciceronis, & locis supradictis, tum etiam his, quæ de partibus orationis dicentur, facile cognosci possunt: sequitur ut de secunda parte Rhetoricæ dicamus.

DE ARTE

RHETORICA

LIBER. II.

De Dispositione. Cap. I.

SECUNDVS HIC

liber dispositionis precepta
continebit, quæ oratori peru-
tilia sunt, & maximè neces-
saria.

Quid enim diligenter argumenta in-
uenisse conferet, nisi pari diligentia, quæ in-
uenta sunt, collocentur? Excellentis ducis
virtus non magis in deligendo fortissimo
& strenuissimo quoque milite ad bellum,
quàm in instruenda ad pugnam acie cerni-
tur: & si quam in corporibus nostris, alio-
rumve animalium partem permutes atque
transferas, licet habeat eadem omnia, pro-
digium sit tamen. Et artus etiam leuiter
loco moti perdunt, quo viguerunt, vsum: &

Quin. ll. 7.
in præfa.

tur

turbati exercitus sibi ipsi sunt impedimen-
to. Sic oratio carens hac virtute, tumultue-
tur. necesse est, & sine rectore fluetet, nec
cohereat sibi: multa repetat, multa tran-
seat, velut nocte in ignotis locis errans:
nec initio, nec fine proposito, casum potius

De inuē. 1. quàm consilium sequatur. Quapropter hic

liber dispositioni seruiat. Est autem di-

spositio rerum inuentarum in ordinem di-

strisbutio. Cuius in infinita quæstione ordo

est ferè idem, qui expositus est locorum. In

definita autem adhibenda sunt illa etiam,

quæ ad motus animorum pertinent. Atque

eò fit, vt vtamur Exordio, Narratione,

Confirmatione, Peroratione. Hæ sunt

enim quatuor orationis partes, per quas

inuenta distribuimus. Quarum duæ va-

lent ad rem docendam, narratio & con-

firmitas, ad impellendos animos duæ, prin-

cipium & peroratio, de quibus sigillatim

dicendum est.

In propo-
siti ordo
dispositio-
nis fit seruā
dus.

In part.

Cur in cau-
sationis
partibus vt-
tamur.

In part.

Duæ partes
orationis va-
lent ad rem
docendā, ad
impellēdos
animos duæ

De Exordio. Cap. I I.

EXordium est oratio animum audito-
ris idoneè comparans ad reliquam di-
ctationem. Id fieri tribus maximè rebus in-
ter autores plurimos constat, si beneuolum,
attentum, docilem auditorem fecerimus:
quorum primus locus, id est, ut amicè audia-
mur, est in personis nostris, auditorum, ad-
uersariorum, è quibus initia beneuolentiae
conciliandae comparantur, aut meritis no-
stris, aut dignitate, aut aliquo genere vir-
tutis, & maximè liberalitatis, officij, iusti-
tiae, fidei, contrarijsque rebus in aduersa-
rios cõferendis, & cum auditoribus aliqua
coniunctionis, aut causa, aut spe significan-
da. Cicero pro C. Rabirio perduellionis
reo, Me cum amicitiae vetustas, tum di-
gnitas hominis, tum ratio humanitatis,
tum meae vitae perpetua consuetudo, ad
C. Rabirium defendendum est adhorta-
ta: tum verò ut id studiosissimè facerem,
salus

Quid sit ex-
ordium.

De inuent.

Quint. li. 5.

cap. 1.

Auditor in
exordio be-
neuolus do-
cilis & attẽ-
tus fieri de-
bet.

In part.

Quomodo
concilietur
auditoris
beneuolen-
tia.

Pro C. Ra-
birio.

Amicitia
C. Rabirio

ob h. officiu
 salus Reip Consulare officium, Consulatus
 deniq; ipse mihi vna vobiscum cum salute
 Reip. commendatus coegit: haec autem ac-
 curatè in eo exordio & ornatè explicat. In
 oratione verò pro P. Sylla sic ait: Quan-
 quã ex huius incõmodis magnã animo mo-
 lestiam capio, tamen in ceteris malis facile
 patior oblatũ mihi tempus, in quo boni viri
 lenitatẽ meã, misericordiamq; notam omni-
 bus quondam, nunc quasi intermissã agno-
 scerẽt, improbi ac perditiciues edomiti atq;
 victi precipitante Rep. vehemẽtẽ me fuif-
 se atque fortẽ, conseruata mitem ac miseri-
 cordem faterentur. Et pro Cn. Plancio suũ
 cum iudicibus cõiunctionẽ significat his ver-
 bis, Nũc autẽ vester Iudices cõspectus &
 cõfessus iste reficit, & recreat mẽtem meã,
 cum intueor & contẽplor vnumquenq; ve-
 strũ: video enim hoc in numero neminẽ cui
 mea salus chara non fuerit, cuius non extet
 in me suum meritum, cui nõ sum obstrictus
 memoria

exacte
mente

PRO P.

Sylla.

omni in
terrupta

videtur
de cogit

PRO Cn. Plã

cio.

amij
sed

tenadu
epior

quic
quimeten

q. d. ob h. p.

de

meritos

memoria

memoria beneficij sempiterna. Itaq; non ex
 timesco, ne Cn. Plancio custodia mea sa-
 lutis apud eos obsit, qui me ipsum maxime
 saluum videre voluerunt. At in oratione pro
 P. Quintio vim aduersariorum & gratiam
 in inuidia vocat, & C. Aquiliu, eosq; qui in
 consilio adsunt, orat atq; obsecrat, vt multis
 iniurijs iactata atq; agitata aequitate in
 eo tandem loco consistere atq; confirmari pa-
 tiantur. Intelligenter autem vt audiamur,
 & attentè à rebus ipsis ordiendum est: sed
 facillimè auditor discit, & quid agatur, in-
 telligit, si cõplectãre ab initio genus natu-
 ramq; causa, si definias, si diuidas, si neque
 prudentiam eius impediã confusione par-
 tium, nec memoriam multitudinẽ. Sic exor-
 ditur Cicero pro A. Cluentio: Animaduerti
 Iudices, omnẽ accusatoris orationẽ, in duas
 diuisam esse partes: Quam distributionem
 ait certum sibi esse in defensione seruare,
 vt omnes intelligant nihil eum nec subter-
 fugere

PRO P. Quidem
 Quint.

causa in vno

causa vel
 celeberrima
 iuris

In Part. in vno

Quomodo
 fiat auditor
 docilis.
 in vno

PRO A.
 Cluent.

secundum

^{scilicet} fugere voluisse reticendo, nec obscurare di-
cendo. Ut attentè autem audiamur, triū re-

Qua ratio-
nereddatur
auditor ac-
tentus.

In part.

rum aliqua cōsequemur. Nam aut magna
quædam proponemus, aut necessaria, aut
coniuncta cum ipsis, apud quos res agetur.

Pro domo
sua.

Luculenter hunc locum Cicero tractavit
in exordio nobilissimæ orationis pro Domo
sua: Quòd si vllotēpore magna causa in sa-
cerdotum pop. Ro. iudicio ac potestate ver-
sata est, hæc profectò tanta est, vt omnis
Reip. dignitas, omnium ciuium salus, vita,
libertas, aræ, foci, dii penates, bona fortunæ,
domicilia, vestræ sapientiæ, fidei, pote-
statique commissa, creditaque esse videan-
tur. Verū ex his, quæ proposita sunt, aliud
atque aliud pro varietate causarum deside-
rari palam est.

Quin. li. 4.
cap. 1.

Quinque
causarū sūt
genera.

Quin. li. 4.
cap. 1.

Cic. lib. 1. de
invent.

De generibus causarum. Cap. III.

Genera porrò causarū, plurimi quinq;
fecerunt; honestum, humile, dubium
vel anceps, admirabile, obscurum. Sunt
quibus

quibus rectè videatur adijci turpe, quod
 aly humili, aly admirabili subijciunt. Ad
 mirabile autem vocant, quod est præter opi-
 nionem hominum constitutum. In ancipiti
 maximè beneuolum iudicem, in obscuro do-
 cilem, in humili attètum parare debemus.
 nam honestum quidem ad conciliationem
 satis per se valet, in admirabili & turpi re
 medijs opus est: & eo quidam exordium
 in duas diuidunt partes, principium, & in-
 sinuationem, vt sit in principijs recta bene-
 uolentia & attètationis postulatio, quæ, quia
 esse in turpi cause genere nō possit, insinua-
 tio surrepat animis, maximè vbi frons cau-
 se non satis honesta est, vel quia res sit im-
 proba, vel quia hominibus parum probetur.
 Et quidem quibus aduersus hæc remedijs
 sit medèdum, consilium ex causis sumetur.
 Illud in vniuersum præceptum sit, vt ab ijs
 quæ lædūt, ad ea, quæ prosunt, refugiamus.
 Si causa laborabimus, persona subueniet,
 & si per-

Genus ad-
 mirabile. 207

gran gear
 Calo Caudo

Ad Her. li. 2
 Cice. de in-
 uent. li. 1.

Insinuatio
 quādo sine
 cessaria.
 Quin. li. 4.
 c. 1. ad Her.
 lib. 1. Cice.
 de inuē. li. 1

si persona, causa. His etiam de causis insi-
 nuatione vtendum est, si aduersarij oratio
 auditorum animos occupauerit, vel si dicen-
 dum apud fatigatos est: quorum alterum
 promittendo nostras probationes, & aduer-
 sas eludendo vitabimus: alterum & spe bre-
 uitatis, & ijs, quibus attentum fieri audito-
 rem docuimus. *Urbanitas etiam opportu-
 na reficit animos, & vndeunque petita au-
 ditoris voluptas leuat tedium.*

*Urbanitas
 opportuna
 reficit ani-
 mos.*

Cuiusmodi exordia esse de-
 beant. Cap. IIII.

*Exordia de-
 bēt esse ap-
 ta verbis, &
 instructa se-
 rentijs.*

Arist. lib. 3.

Rhe. cap. 1.

De orat. 2.

Quin li. 4.

cap. 1.

In exordio

leniter est

alliciendus

aut incitan-

d° auditor.

EXordia semper cū accurata, & acuta,
 & instructa sententijs, apta verbis,
 tum causarum propria esse debent. *Prima*
 est enim quasi cognitio, & comendatio ora-
 toris in exordio, que continuò eum, qui au-
 dit, permulcere atq; allicere debet. *Maxi-*
 ma autem copia exordiorum ad auditorem
 aut alliciendum, aut incitandum ex his lo-
 cis trahitur, qui ad motus animorum confi-
 ciendos.

mo uer

ciendos inerunt in causa: quos tamen totos in exordio explicari non oportebit, sed tantum impelli primò auditorem leniter, ut iam inclinato, reliqua incumbat oratio.

f. persuasiva
p. persuada

De vitijs exordij. Cap. V.

HÆC autem sunt vitia certissima exordiorũ, quæ summopere vitare oportebit: vulgare, commune, commutabile, longum, separatum, translatum contra præcepta. Vulgare est, quod in plures causas potest accommodari, ut convenire videatur.

Septem exordij sunt vitia.

De inuẽ. li. 1. ad He. lib. 1.

Quin. li. 4. cap. 1.

Exordium vulgare.

Commune.

Commune est, quod nihilominus in hanc, quàm in contrariã partem causæ potest convenire. Commutabile est, quod ab aduersario potest leuiter mutatũ ex cõtraria parte dici. Longũ est, quod pluribus verbis, aut sententijs, ultra quàm satis est, producitur.

Commutabile.

Longum.

Oportet enim ut ædibus ac tẽplis vestibula & aditus, sic causis pro portione rerũ principia præponere. Separatũ est, quod non ex ipsa causa ductũ est, nec sicut aliquod mem-

co. l. r. m. et
causa causa et
Separatum.

Translatū. *brum annexum orationi. Translatum est, quod aliud conficit quàm causa genus postulat, ut si quis docilem faciat auditorem, cum benevolentiam causa desideret: aut si principio utatur, cum insinuationem res postulet.*

Contra præcepta. *Contra præcepta est, quod nihil eorum efficit, quorum causa præcepta de exordijs traduntur: hoc est, quod eum, qui audit, nec benevolentem, nec attentum, nec docilem reddit, aut, quo profectò nihil peius est, ut contra sit, facit.*

De exordio quædam in genere iudiciali. Caput. VI.

Arist. lib. 3.
Rhet. ca. 14.
De orat. 2.
Quint. li. 4
cap. 1.

Ex causæ
visceribus
exordia in
genere iudi-
ciali sicut su-
menda.

De orat. 2.

Dictum est de exordio in commune, restat ut breviter, siquid in singulis generibus in exordiando proprium est, adiciamus. Et ut à iudicijs incipiamus, veteres oratores diligenter id curabant, ut in genere iudiciali ex ipsis visceribus causæ ^{sumenda} sumerent exordia: iudicem conciliabant non tantum laudando eum, sed laudem eius ad utilitatem causæ suæ coniungentes, allegando

ganāo pro honestis dignitatem illi suā, pro humilibus iustitiā, pro infelicibus misericordiā, pro laesis seueritatē, & similiter cetera: metum nonnunquā amouebant, vt Cicero pro Milone, ne arma Pompeij contra se disposita putarent, laborauit: nonnunquam adhibebant, vt idem in Verrem facit. Dabant etiam operam ne ostentarent in principijs curam. Non semper autem exordio utebantur, sed in honestis, in paruis etiam atque frequentibus causis ab ipsa re omisso exordio incipiebant.

Laus Iudicium est eū utilitate causa iurgenda.

quitar et mico.

Non semper exordio utendū in iudicio. Arist. Rhe. li. 3. cap. 14. Quint. li. 4. cap. 1.

Cice. de orat. 2.

De exordio in exornatione, & deliberatione. Cap. VII.

Preter ea, quae de exordio dicta in genus demonstratiuum facile trāsferri possunt, illud est notandum: exordia in eo esse maximè libera, vt Aristoteles existimat. Nam & longè à materia duci, & ex aliqua rei vicinia possunt. In deli-

In exornatione principia sunt maximè libera.

Rhe. ad Alex. c. 31. et Quint. li. 3. cap. 10.

In delibera-
tione prin-
cipia vel
nulla sunt,
vel breuia.

beratione verò saepe nulla, vel breuia esse
debent. Non enim supplex vt ad iudi-
cem venit orator, sed hortator, atq; autor.

In part.

Quint. li. 3.

cap. 10.

Quare cum principio vtetur, proponere,
qua mēte dicat, quid velit, quibus de rebus
dicturus sit, debet, hortarique ad se breui-
ter dicentem audiendum.

De narratione. Cap. VIII.

Narratio
debet esse
breuis, a-
perta & pro-
babilis.

Arist. lib. 3.

rhet. ca. 16.

In part. de

Inuē. lib. 1.

ad Her. li. 1

Quint. li. 4.

cap. 2.

In part.

Quint. li. 3.

cap. 2.

Breuitas

narrationis

nō sit inor-

nata.

In part.

Narratio est rerū explicatio, & quæ
dam quasi sedes ac fundamentum
constituendæ fidei. Oportebit autem eam
tres habere res, vt breuis, vt aperta, vt
probabilis sit: per quas efficitur, vt auditor
intelligat, meminerit, credat. Erit autem
breuis narratio, si constet simplicibus ver-
bis, & semel vnaquæque res dicatur. Tum
etiam si resciderimus omnia, quibus subla-
tis neque cognitioni quicquam: neque vti-
litati detrabatur. Non tamen inornata
debet esse breuitas, alioqui sit indocta. Erit
autem perspicua, si verbis vsitatis, si or-
dine

dine temporum conseruato, si non inter-
rupto narrabitur. Probabilis autem erit,
si personis, si temporibus, si locis ea, quæ
narrabuntur consentient: si cuiusque facti
& euenti causa ponetur: si testata dici vide-
buntur: si cum hominum opinione, auctori-
tate, si cum lege, cum more, cū religione cō-
iuncta: si probitas narrantis significabitur:
si antiquitas, si orationis veritas, & vitæ si-
des. Ciceroni vehemēter placet vt iucūda,
& suauis sit narratio, eāq̄ suauē esse narra-
tionē ait, quæ habet admirationes, expecta-
tiones, exitus inopinatos, quæ interpositos
motus animorū, colloquia personarum, dolo-
res, iracūdias, metus, letitias, cupiditates.

Narratio
iucunda sit
& suauis.
In Part. &
2. de or. &
Quin. li. 4.
cap. 2.

Quando narratione vtendum

fit. Caput. IX.

IN iudicijs quando vtendum esset, aut De orat. 2.
non esset narratione, id erat consiliij.
Nec enim si notares esset, nec dubium
erat, quid gestum esset, narratio adhibe-

G 4 batur,

batur, nec si aduersarius narrauerat, nisi si refellebatur. In exornatione uero narratio non erit ulla, quæ necessariò cõsequatur exordium, sed si qua inciderit, cum aliquid eius, de quo loquemur, nobis narrandum sit, cum laude, aut vituperatione, præceptio

Arist. Rhet. to. 3. ca. 16. *Cic. in part. ti. Quin. li. 3. cap. 8.* *narrandi de hoc loco petitur. Nec multum sanè sæpe in deliberatione narrandũ est: est enim narratio præteritarũ rerum, aut præsentium: suasio autem futurarum. Præsertim certe deliberatio narrationẽ nõquã exiget eius dumtaxat rei, de que dicenda sententia est, quia nemo ignorat id, de quo consulit: extrinsecus possunt pertinẽtia ad deliberationem multa narrari. In concionibus sæpe est etiam illa, quæ ordinem rei docet, necessaria. Nunc ad cõfirmationẽ transeamus.*

Arist. 3. rþc.

cap. 17.

De orat. 2.

De inuent.

li. 1. ad Her.

lib. 1.

De confirmatione. Cap. X.

Sequitur confirmatio, in qua suggerenda sunt firmamenta cause coniunctè & infirmandis contrarijs, & nostris confirmandis,

firmendis, namq; vna in causis ratio quædam est eius orationis, quæ ad probandam argumentationem valet: ea autem & confirmationem & reprehensionem querit. Sed quia nec reprehendi, quæ contradicuntur, possunt, nisi tua confirmes: neque hæc confirmari, nisi illa reprehendas: idcirco hæc, & natura, & tractatione, & vtilitate coniuncta sunt. Tota autem spes vincendi, ratioq; persuadendi in hac parte posita est. Nam cum argumenta nostra exposuerimus, contrariaq; dissoluerimus, absolutè nimirum erit à nobis oratoris muneri satisfactum. Vtrūq; igitur poterimus commodè facere si constitutionē causæ cognouerimus.

Quid sit status. Cap. XI.

STatus est questio, quæ ex prima causa ^{aut materia} rum conflictione nascitur, vt sit intentio accusatoris: Sylla coniurasti cum Catilina: depulsio ^{repressio} verò defensoris: non cōiurasti. Ex hac prima cōflictione nascitur illa quæ

Tota spes vincēdi est in cōfirmatione.
Ad Her. li.

Status nascitur ex prima causarū cōflictioe.
Quin. li 3. cap. 6.
Status orationis pro Sylla.

stio, coniurauerit ne Sylla cum Catilina?
 quam questionem vel statum, vel constitu-
 tionem oratores appellant. Status autē ap-
 pellatio dicitur ducta vel ex eo, quod ibi sit
 primus causa congressus, vel quod in ea
 causa consistat.

Vnde dicitur
 sit status.

inueniuntur

Status sunt
 tres.

Cic. in To.
 et in part.

Quint. li. 3.
 cap. 8.

Coniectu-
 ralis status
 quid sit.

Finitionis
 status quid
 sit.

Status qua-
 litatis quid
 sit.

Status qua-
 litatis ha-
 bet partes
 duas.

Ad Heren.
 li. 2. Cic. de
 inuent. li. 1.

et Quint.
 lib. 7. ca. 5.

Quot sint status. Cap. XII.

Cum tria sint, quae in omni disputatio-
 ne querantur, sit, nec ne, quid sit,
 quale sit: fit ut constitutiones quoque tres
 sint. Prima coniecturalis, in qua, sit, nec
 ne, querimus, ut, sit nec ne insidiatus Milo
 ni Clodius? secunda autem nominis vel fi-
 nitionis, cum quid sit aliquid, et quo nomi-
 ne afficiendum inuestigamus, ut, Fuerit
 ne Iulius Caesar rex, an tyrannus, an dicta-
 tor? tertia in qua de utilitate, honestate,
 equitate differitur, de qua his rebus, quae
 his sunt contrariae, ut, Recte ne fecerit
 Romulus cum fratrem interfecit? Eius con-
 stitutionis partes sunt duae, quarum una

abso-

absoluta, altera assumptiua nominatur.

Absoluta est, cum id ipsum quod factum est, ut aliud nihil foris assumatur, rectè factum esse dicemus. Ea est eiusmodi: Pater filium verberavit, is iniuriarum cum patre agit, pater nihil aliud defendit, nisi licere filium à patre verberari. Assumptiua est, cum aliquid necessariò foris assumitur, ut rectè factum esse aliqua confirmemus: ut, Milo damnetur nisi foris assumat, à Clodio sibi esse factas insidias. Hæ tres constitutiones & in exornatione, & in deliberatione, & in iudicio reperiuntur.

Absoluta
constitutio
quid sit.

decalura

Assumptiua
constitutio
quid sit.

In quouis
genere cau-
sarum repe-
riuntur tres
status.

De ratione, firmamento, & iudicatione. Cap. XIII.

Rationem appellant oratores eam, quæ affertur à reo depellendi criminis causa, quæ nisi esset, quod defenderet, non haberet: firmamentum autem quod contra ad labefactandam rationem refertur, sine quo accusatio stare non potest.

Ratio affer-
tur à reo.
Cic. in par.
ad Her. li. 1.
& Quint.
li. 3. cap. 13.
Firmamen-
tum est quo
ratio rei la-
befactatur.

Ex

Ex rationis
& firmamē
ti cōstitio
ne nascitur
iudicatio.

Ex rationis autem, & firmamenti conflitione, & quasi concursu, quæstio exoritur quedam, quam iudicationem appellant, in qua, quid inueniat in iudicium, & de quo disceptetur, quæri solet, hoc modo: Orestes cum confiteatur se interfecisse matrē, nisi attulerit rationem, peruertit defensionē: ergo offerri eam: Illa enim, inquit, patrem meam occiderat. Tum contra rationem defensoris firmamentum ab accusatore subicitur, hoc modo: Sed non abs te occidi tamē, neq̄ indemnata pœnas pendere oportuit. Ex coniunctione rationis & firmamenti iudicatio cōstituitur, hoc modo: Cum dicat Orestes se patris vlciscendi causa matrem occidisse, rectum ne fuerit à filio sine iudicio Clytemnestram occidi? Ergo hac ratione iudicationem reperire cōuenit, ad quam omnem rationem totius orationis conferrida est. oportebit. Nam primus status diffusam habet quæstionem, rationum verò & firmamento-

Ratio toti⁹
orationis ad
iudicatio-
nem cōferē
da est.

Cic. in par.

mentorū contentio adducit in angustum
disceptationem. Ea in cōiectura nulla est,
nemo enim eius quod negat factum, ratio-
nem aut potest, aut debet, aut solet redde-
re. Itaq; in his causis eadem & prima quæ-
stio, & disceptatio est extrema.

In cōiectu-
ra eadem &
prima con-
stitutio, &
iudicatio
est extre-
ma.

Quo statu quæstio, quæ in scripto
existit, contineatur. Cap. XIII.

SÆpe ex scripti etiam interpretatione
existit contentio, quod quatuor modis
potest contingere. Aut enim defenditur
non id scriptum dicere, quod aduersarius
velit, sed aliud: id autem contingit cum scri-
ptum ambiguum est, ut duæ differētes sen-
tentiae accipi possint. Tum opponitur scri-
pto voluntas scriptoris. Tum scripto scri-
ptum contrarium affertur: aut ex eo quod
scriptum est, aliud quoq; quod scriptū non
est ducimus. Ita sunt quatuor genera, quæ
controuersiam in omni scripto facere pos-
sunt, ambiguum, discrepantia scripti &
volun-

Quatuor
modis in
scripto exi-
stunt contro-
uersia.

Cic. in To.
Quin. li. 6.
cap. 6.

De inuent.
lib. 2.

Ambigui
conuener-
tia.

Quin. li. 7.
cap. 10.

Discr. p. 2.
tio scripti
& volunta-
tis.

Idem li. 9.
cap. 7.

Contrariæ
leges.

Idem lib. 7
cap. 8.

Idem lib. 7
cap. 7.

voluntatis, scriptura contraria, ratiocina-
tio. Ambiguum hoc modo. Testamento
quidam iussit poni statuam auream hastam
tenentem: queritur, Statua hastam tenens
aurea esse debeat, an hasta aurea in alte-
rius statua materia. Ex discrepantia verò
scripti & voluntatis eiusmodi oritur con-
trouersia. Lex est, Peregrinus si murum
ascenderit, capite puniatur: cum hostes mu-
rum ascendissent, peregrinus eos depulit,
petitur ad supplicium, ille voluntatem alle-
gat scriptoris. Ex contrarijs scripturis hoc
modo existit contentio: lex est, Vir fortis
optato præmium, quod volet: & altera lex
est, Magistratus ab arce ne discedito. Ma-
gistratus qui fortiter egit, optat hoc præ-
miū, vt ab arce liceat discedere: lex illi po-
sterior opponitur, ipse verò priore se tue-
tur. In ratiocinatione verò queritur, an
vbi propria lex non est, simili sit vtendum?
vt Lex est, lanas Tarëto vehere nō liceat:
quidam

quidā oves vexit, & si nulla lex certa est, quæ factum eius nominatim prohibeat, tamen illa, quæ similis est, accusatur. Itaq; ex eo, quod certū est, id, quod incertū est, ducit hæc cōtrouersia: quod quoniam ratiocinādo fit, nomen etiam ratiocinationis accepit. Hæc quatuor cōtrouersiarum genera, quæ in scripto nascuntur, semper in qualitatis statum cadere cum Cic. debemus existimare, vt in primo genere status sit, Vtram æquum sit ex differentibus sententijs accipi: in secundo verò, Verba ne plus, an sententia valere debeant: in tertio, Vtram legem sequi sit iustius: in quarto, Operteat ne legem similem ad factum, quod venit sine lege in iudicium, accommodare.

Scripti cōtrouersia
semper in
qualitatis
statu ver-
santur.

Quomodo status tractetur.

Caput. XV.

Iudicatio cum est constituta, proposita esse debet oratori, quo omnes argumentationes repertæ ex inueniendi locis con-
ciantur,

De mu. li. 1.
Quin. li. 3.
cap. 13.

ciantur, quod satis est ei, qui videt, quid in quoque loco lateat, quiq; illos locos tãquam thesauros aliquos argumentorum notatos

Utilissimũ est locus in mente & cogitatione designare.

De Orat. 2
Quomodo argumenta debeant collocari.

Vitiosis argumentis nusquam locus esse debet.

habet. Quibus in mente, & cogitatione definitis, & in omnire ad dicendum posita excitatis, nihil erit quod in vlllo dicendi genere, oratorem possit effugere. Diligenter tamen ordinem, collocationemq; argumentorum attendet, & curabit, vt firmissimum quodq; sit primum, dum ea, quæ excellent, seruentur ad extremum, si quæ erunt mediocria (nam vitiosis nusquam esse oportet locum) in mediam turbam conijciantur. Reliquum nunc est, quando de argumentorum locis & causarum constitutionibus dictum est, vt rationem, qua expoliuntur ab oratore argumenta, quorum propria sedes est in confirmatione, accuratè doceamus.

De argumentatione.

Cap. XVI.

Argu-

A R gumentatio est argumenti vel ex applicatio, vel artificiosa expolitio. Sed ea conficitur cum ex locis, de quibus superior libro dictum est, aut certa, aut probabilia sumpseris, ex quibus id efficias, quod aut dubium, aut minus probabile per se videtur: dubijs enim probari dubia quomodo possunt? Pro certis autem habemus primum, quæ sensibus percipiuntur, ut quæ videmus, audimus: deinde ea, quæ communi hominum opinione, atque sententia sunt comprobata: ut afficiendos esse honore parentes. Præterea, quæ legibus cauta sunt, quæ persuasione, si non omnium hominum, eius certè civitatis aut gentis, in qua res agitur, in mores recepta sunt. Si quid inter utramque partem convenit: si quid probatum est, denique cuiuscunq; adversarius non contradicit. Probabilium autem genera sunt tria, vnum firmissimum, quod ferè accidit, ut, liberos à

Quid argumentatio sit.

Arist. lib. 1.

Rhe. ca. 6.

Cic. in par.

Cic. li. 1. de

inuent.

Quin. li. 5.

cap. 12.

Quæ ha-

beatur pro

certis.

Idem lib. 5.

cap. 10.

Probabiliū

genera sunt

tria.

H paren-

parentibus amari: alterum velut propensius, eum qui rectè valeat, in crastinum peruenturum: Tertium tantum non epugnans, in domo furtum factum ab eo, qui domi fuit. Ad probandum verò id, quod est dubium, hoc modo id, quod probabile est, potest adhiberi: sit dubium, an Catilina coniuravit, sumatur illud, quod credibile est: Homines aris alieni magnitudine oppressos, eos denique egentes, & sumptuosos, facile adduci, ut coniurent: Iam id quod dubium erat, efficitur probabile: Catilinam coniurasse. Sed hæc oratores non tenuiter more dialecticorum, sed copiosissime expoliunt. Dicitur autem illa argumenti expolitio, argumentatio, de cuius quatuor partibus, ratiocinatione, inductione, enthymemate, & exemplo breuiter & enucleatè differemus.

De ratiocinatione. Cap. XVII.

Ratioci-

Ratiocinatio, quam & syllogismū, & Epicherema Græci vocant, cōstat propositione, cum quæ eius ratio iungitur, deinde assumptione & eius probatione, postremo complexione. Propositio est, per quam breuiter locus is exponitur, ex quo omnis vis oportet, emanet ratiocinationis. Propositionis verò approbatio est, per quam breuiter id, quod expositum est, rationibus firmatū probabilius, & apertius fit. Assumptio, per quam id, quod ex propositione ad ostendendum pertinet, assumitur. Assumptionis approbatio, per quam id, quod breuiter sumptum est, rationibus firmatur. Complexio, per quam id, quod cōficitur ex omni argumentatione breuiter exponitur, hoc modo, sit propositio: Melius gubernantur ea, quæ cōsilio geruntur, quàm quæ sine cōsilio administrantur; deinde subiiciatur ratio, Exercitus enim is, cui præpositus est sapiens imperator, omnibus partibus cōmo-

συλλογισμὸς
ἢ ἢ ἢ ἢ ἢ ἢ
ἢ ἢ ἢ ἢ ἢ ἢ
Græcis appellatur.

Cicero, de inuent. lib. I.

Quin. li. 3. cap. 14. ad

Herenn. li. 2. Propositio

quid sit.

Propositio nis approbatio.

Assumptio.

Assumptio nis approbatio.

Cōplexio.

dius regitur, quam is, qui stultitia & temeritate alicuius administratur. Assumptio deinde ponitur. Nihil alicuius in omnium rerum melius quam omnis mundus administratur. Assumptioni probatio adiungitur: Nam & signorum obitus, & ortus definitum quendam ordinem seruant, & annuæ commutationes non modò semper eodem modo fiunt, verum ad vtilitates quoq; rerum omnium sunt accommodatæ. Tertio loco inducenda est complexio, quæ id infert, quod a superioribus partibus cogitur, hoc modo: Consilio igitur mundus administratur. Hæc vberius & doctius dicuntur in oratione, sed præcipiendi ratio hæc simplicem, & apertam breuitatem requirit.

Quot sint partes ratiocinationis.

Caput. XVIII.

EX supradictis manifestum est, nihil re-
ferre siue tripartitam, siue quinque par-
titam putes esse hanc argumentationem.

Commo-

Nihil re-
fert siue tri-
partitam, si-
ue quinque
partitam ra-
tiocinatio-
ne esse pu-
temus.

Cic. li. 1. de
inuent.

Quin. li. 5.
cap. 14.

Commodior tamē illa partitio videtur esse,
 quæ in tres partes distributa est, quod fit si
 propositionem & eius rationem vnam par- Recti° exi-
stimatur ra-
tiocinatio
esse tripar-
tita, quam
quinq; par-
tita.
 tem existimemus: alteram verò assumptio-
 nem, & eius exornationem: at si separet
 propositionem à ratione, & assumptionem
 ab exornatione, in quinque partes distributa
 erit. Cum propositio ex se intelligitur, sine Cic. de in-
uent. lib. 1.
 ratione assumenda est. Assumptio etiam
 cum perspicua est, nullius approbationis in-
 diget. Quod si & propositio & assum-
 ptio perspicuæ sint, vtraque approbatio-
 ne præterita ratiocinationem conficiemus
 hoc modo: Summopere virtus expetenda
 est: At prudentiam esse virtutem in con-
 fesso est: Summopere igitur prudentia ex-
 petenda est. Vitare autem similitudinem, Similitudo
quæ satieta-
tis mater
est, in argu-
mētationi-
b; vitetur.
Cic. in par.
& lib. 1. de
inuent.
 quæ satiætat is est mater, poterimus non
 semper à propositione ordientes, sed in-
 terdum à complexione, ab assumptione
 nonnunquam.

De Enthymemate. Cap. XIX.

Enthymema est syllogismi pars, vel syllogismus imperfectus. Arist. lib. 1. Rhe. ca. 4. Quint. li. 5. cap. 10. §. 14.

Enthymema est imperfectus syllogismus, vel ut alij definiunt, syllogismi pars. Ratiocinatio enim tripartita est, ex tribus igitur eius partibus si una præterea tur, bipartita fit argumentatio, quæ est enthymema, ut, Omnes artes sunt expetenda, igitur expetenda est eloquentia. Intelligitur enim assumptio. Propositione verò præterita fit enthymema, hoc modo: Eloquentia

Optimū est enthymema ex pugnantibus. Quint. li. 5. cap. 14. Cic in Topicis. Homerus propter excellentiam commune poetarū nomen fecit suum.

est ars: igitur est expetenda. Optimū autem videtur enthymema, quod fit ex pugnantibus, quod etiā solū enthymema quidam vocant, non quod non omnis argumentatio bipartita proprio nomine enthymema dicatur, sed ut Homerus propter excellentiā cōmune poetarū nomē effecit apud Græcos suū: sic cum omnis argumentatio bipartita enthymema dicatur, quia videtur ea, quæ ex cōtrarijs conficiatur, acutissima, sola propriè nomē commune possidet. Eius generis

est

est illud Cic. Eius igitur mortis sedetis **Di-** Pro Mil.
tores, cuius vitã si putetis per vos restitui
posse, nolitis? Et illud Micipsæ ad Iugur- In Iugurt.
tham apud Sallustiũ. Quem alienũ fidum
inuenies, si tuis hostis fueris? Enthymema-
te sæpius vtuntur oratores, quàm ratioci-
natione: quod mouit Aristotelem, vt enthy- Enthyme-
mema syllogismum oratoriũ esse diceret. ma cur ora-
toris syllo-
gismus di-
catur.
Enthymema Quintilianus cõmentum, aut Lib. 1. Rhet.
commentationem interpretatur, quo nomi- c. 1. & li. 1.
ne cum possint omnes animi cogitationes si post c. 10.
gnificari, argumẽtatio bipartita signatur. Lib. 5. c. 10.
Vnde dictũ
fit enthy-
mema.
Aly propterea credunt bipartitam argu-
mentationem enthymema appellatã, quòd
in animo maneat condita illa pars, quæ si-
lento est præterita.

De inductione. Cap. XX.

Inductio est oratio, quæ rebus non du- Quid sit in-
ductio.
Cic. li. 1. de
ductis captat assensionem auditorum, qui-
bus assensionibus facit, vt illis dubia quædã inuent.
res propter similitudinẽ earum rerum,

Brevior in-
ductionis
definitio.

In Topicis.
Quin. li. 5.
cap. 1.

Inductio-
ne Socrates
plurimum
usus est.
Arist. li. 13.
Meta. c. 4.
Cice. de in-
uent. l.

quibus assenserint, probetur: vel, Inductio est argumentatio, quæ ex pluribus collationibus peruenit, quod vult, hoc modo: Quod pomum generosissimum? puto quod optimum: & equus? qui velocissimus: & plura in eundem modum. Deinde: cuius rei gratia illa proposita sunt: Ita hominum, non qui laritate nascendi, sed qui virtute maximè excellēt, erit generosissimus. Hoc genere argumentationis plurimum Socrates usus est, propterea quod nihil afferre ad persuadendum volebat, sed ex eo, quod sibi ille dederat, quæ cū disputabat, aliquid conficere malebat: quod ille ex eo, quod iam concessisset, necessariè approbare debebat. Sed in oratione perpetua dissimile est. Etenim sibi ipsi respondet orator. Poëtæ vehementer inductione delectantur: Virgilius inducit Æneam à Sybilla petentē, ut iter doceat ad patrē oratione fictis illa quidem fabulis plena, sed qua nihil esse possit
vel

*Vel blandius, vel magis artificiosum: in qua
hac est inductio.*

Si pocuit manes arcessere coniugis Orpheus,

Threacia fretus cithara, fidibusq; canoris:

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,

Itq; reditque viam toties. Quid Thesea? magnum

Quid memor Alciden? & mi genus ab Ioue summo.

Sed maximè omnium eam frequentavit

Ovidius, apud quem & multa & praeclara

sunt exempla: nos vno erimus cõtenti. Pro-

bat ille ad consolandam vxorem hac indu-

ctione, asperas res & tristes segetem, ac

materiam esse gloriae.

Materiamq; tuis tristem virtutibus imple

Ardua per præceptis gloria vadit iter.

Hectora quis nosset, felix si Troia fuisset?

Publica virtutis per mala facta via est.

Ars tua Tiphys iacet, si non sit in equore fluctus:

Si valeant homines, ars tua Phoebe iacet.

Quae latet, inq; bonis cessat non cognita rebus,

Apparet virtus, arguiturq; malis.

Hoc in genere duo sunt diligenter cauenda, Quae sint in

primùm vt illud, quod inducemus pro simi- hoc genere

litudine, eiusmodi sit, vt sit necesse cõcedi. cauenda.

Deinde vt illud, cuius confirmandi causa

H 5 fiet

Lib. 6.

AEni.

Trist. li. 4.

etc. 3.

fiet inductio, simile ijs rebus sit, quas res quasi non dubias antè induxerimus.

De exemplo. Cap. XXI.

Exemplum
est indu-
ctio imper-
fecta.

Aris. rhe. 1

ca. 2. et li.

2. cap. 20.

Quin. li. 5.

cap. 21.

Exemplum est inductio imperfecta, vel quod idem est, Inductio Rhetorica. Cicero pro Milone; Negant in-
tueri lucem esse fas ei, qui ab se hominem esse occisum fateatur: in qua tandè Vrbe hoc homines stultissimi disputant? nēpe in ea, quæ primū iudicium de capite vidit M. Horatij fortissimi viri, qui nondum libera ciuitate, tamen Po. Ro. comitys liberatus est, cum sua manu sororem esse interfectā fateretur. Aliqui Aristotelem summum in omni scientia virum, temere ausi sunt reprehendere, quòd exemplum genus argumentationis fecerit: sed magnus ille vir, et acuta mente præditus, maius quiddam per-
spexit: nimirum exemplum esse argu-
mentum quidem à similitudine, sed in ar-
gumentatione positum efficere nouum

Rectè Aris.
exemplū ar-
gumentatio-
nis partem
esse dixit.

Locis supra
dictis et li.

2. prior. c.

24. et lib.

1. post. c. 1.

argu-

argumentationis genus, quod à ratiocinatione, & inductione sine controuersis differt.

Enthymema autem esse non potest, cum in enthymemate semper generale aliquid vel ponatur, vel intelligatur: in exemplo uerò ex vna re singulari alia inducatur. Vnde

fit ut sit quartum argumentationis genus, quod ea ratione ab inductione separatur, qua enthymema à syllogismo disiungitur.

De Epicheremate. Cap. XXII.

Quamuis argumentationis partes omnes sint iam expositæ, tamen operæ precium fuerit, quid epicherema, quid Sorites, quid Dilemma sit, explicare. Nã auctores, & quidem grauissimi eorum mentionem fecerunt. Ea ubi explicata fuerint, facile intelligitur, cur nouæ argumentationis partes non debeant existimari. Epicherema igitur Græci aliquando argumentationem vocant, nonnunquam eam argumē-

nem

Exemplum
ex vna re
singulari,
aliam indu-
cit.

in ixiq. -
pa.
Quin. li. 2.
cap. 14.

nem appellauit, de qua paulò antèdictū est.

Epiche-
ma est ali-
quādo bre-
uiter com-
prehensa ra-
tificatione.

Aliquādo etiam epicherema vocāt breui-
ter cōprehensam ratiocinationem, cuius om-
nes partes in vnam conferuntur, hoc modo:

Pro rege
Deiot.

Sine causa dominū seruus accuset? Similis
enim est locus apud Ciceronem pro rege
Deiotaro, quē seruus apud Cesarem accu-
sabat: En crimen, en causa, cur regem fugi-
tiuus, dominū seruus accuset. Vbi vehemēs
argumentum Epicheremate inclusum &
inuolutum est. Erit autem absoluta ratio-
cinatio si hoc modo euolueris: Sine causa
non debet dominum seruus accusare: hic
medicus est seruus Deiotari: non igitur
debet sine causa dominum accusare.

ergo rns,

De Sorite. Cap. XXIII.

Sorites contrā multas argumentationes
aceruatim cōuoluit, atq; complectitur,
vnde nomen etiam inuenit. Cicero scripsit
de

de eo in libro de diuinatione his verbis: *Si* Nisi sorites
esset Latino
sermone tri-
tus posset a
cerualis ap-
pellari.
Lib. 2.
necesse sit, inquit, Latino verbo liceat, acer-
ualem appellare: sed nihil opus est: ut enim
ipsa philosophia & multa verba Græco-
rum, sic sorites satis Latino sermone tri-
tus est. Pulchrum in primis est eius exem-
plum apud eundem Ciceronem: Atque si 3. Officio.
etiam hoc natura præscribit, ut homo ho-
mini quicumq; sit, ob eam ipsam causam,
quod is homo sit, consultum velit: necesse
est secundum eandem naturam, omniū uti-
litatem esse communē. Quod si ita est, vna
continemur omnes, & eadem lege naturæ: Vulgo ap-
pellatur ar-
gumētatio
a primo ad
vltimum.
idque ipsum si ita est, certē violare alterū
lege naturæ prohibemur: Verum autem pri-
imum, verum igitur & extremum. Sed a-
pertissimè concludit sorites ille, qui est in
quinta Tusculana, propositū enim erat pro In. 5. Tusc.
bare: Quod esset honestum, id solum esse bo-
num, id autem sic probat. Etenim quicquid
sit, quod bonū sit, id expetendū: quod autē
expe-

expetendum, id certe approbandum: quod
 Verò approbandum, id gratū, acceptumq;
 habendū. Ergo etiam dignitas ei tribuēda
 est. Bonum igitur omne, laudabile. Ex quo
 efficitur, vt quod sit honestum, id sit solum
 bonum. In quo sorte cum per sex quasi gra-
 dus ad complexionem perueniatur, quivq;
 ratiocinationes incluse sunt. Sed hoc argu-
 metādi genus saepe solet esse fallax atq; cap-
 tiosus: dū enim minutatim & gradatim mul-
 ta addūtur, periculosissima respōdenti tela
 textitur. retexere igitur oportet, & seorsū
 singula cōsiderare, sic facilius vniuersa frā-
 gētur. In hoc disputādi genere frequentes
 fuerunt Stoici, & Zeno, qui eorum inuen-
 tor, & princeps fuit. Sed maximè omnium
 illo delectatus dicitur Chrysippus, vt So-
 crates inductione.

Serites sa-
 pe fallax est
 atque cap-
 tiosus.

Cicer. in
 Acad.

Quomodo
 sit sortitū re-
 spondendum.

Persius
 Saty. 6.

Si quis
 Quid sit di-
 lemma,
 Deinuē. li. 1
 Orat. 3.

De Dilemmate. Cap. XXIIII.

Dilemma est, in quo vtrū cōcesseris re-
 prehēditur. Cicero patriā cū Catili-

na sic agētē inducit: Quāobrē discede, atq;
 hūc mihi timorem eripe: si verus, ne oppri-
 mar: sin falsus, vt tādē aliquādo timere de
 sinā. Et in epistola ad Quintū fratrē. Si in-
 placabiles sunt iracūdiā, summa est acerbi-
 tas: sin autē exorabiles, summa leuitas. **Di**
 Etū est autē dilemma, quōd ita vtrinq; pre-
 mat, ac vrgeat, vt ex altera parte capiat ad
 uersariū: qua de causa cornutus etiā syllo-
 gismus vocatur: sic enim argumentationis
 cornua in eo disponūtur, vt qui alterū effu-
 gerit, in alterū incurrat. Cicero cōplexionē
 appellat. Ea si vera est, nūquā reprehende-
 tur: sin falsa, duobus modis diluetur, aut cō-
 uersione, aut alterius partis infirmatione.
 Cum viderē, inquit Varro apud Ciceronē,
 philosophiam Gracis literis diligentissimē
 explicatā, existimaui, si qui de nostris eius
 studio tenerentur, si essent Gracis literis
 eruditi, Graca potius, quā nostrā lectu-
 ros: sin à Gracorum artibus & disciplinis
 abhorre-

Vnde dictū
 sic dilema.

Dilema Ci-
 ceroni est
 cōplexio.
 De inu. li. 1

Cōplexio
 falsa duo-
 bus modis
 diluitur.
 In Acad.

abhorrerēt, ne hæc quidē curaturos, quæ si-
 ne eruditione Græca intelligi non possunt:
 Itaq; ea scribere nolui quæ nec indocti intel-
 ligere possent, nec docti intelligere cura-
 rēt. Hoc dilēma deinde Cicero in eum con-
 uertit hoc modo: Imò verò & Latina legēt,
 qui Græca non poterūt, & qui Græca po-
 terūt, non cōtēnent sua. V eterū scriptis ce-
 lebrata est cōuersio ea, qua Euathlus disci-
 pulus Protagoræ præceptoris dilēma elu-
 sit. Alterius partis infirmatione reprehēde-
 retur, si diceret Cicero: Et si doctis minus
 esset necessariū, tamen indoctis latinè scri-
 bēdo consuli debere. Nō est autē, cur quis-
 quam existimet complexionem genus esse
 argumentationis à quatuor illis, de quibus
 supradixi, diuersum. Est enim ratiocina-
 tio imperfecta, quæ à duabus partibus con-
 trarijs ducitur, cui si assumptionem subiun-
 xeris, efficiet ratiocinationem perfectam,
 hoc modo: Si implacabiles sunt iracundie,
 summa

Euathlus
 cōuertit in
 præceptorē
 Protagorā
 ipsius dilē-
 ma.
 Gellius. li. 5
 cap. 10.

Quomodo
 ex dilēma-
 te fiat ratio
 cinatio per-
 fecta.

summa est acerbitas: sin autem exorabiles,
summa leuitas: Sed vel implacabiles sunt
iracūdia, vel exorabiles: igitur in illis sum
ma est acerbitas, vel summa leuitas.

De Confutatione. Cap. XXV.

EXpositis generibus argumentatio-
num, reliquum est, ut rationem, qua
refutandæ ac reprehendenda illæ sunt, o-
stendamus. Refutatio dupliciter accipi po-
test. Nam & pars defensoris tota est posi-
ta in refutatione: & quæ dicta sunt ab ad-
uersario debent utrinq; dissolui: & hæc est
propriè reprehensio, quam cum confirma-
tione, usu, & natura, & tractatione con-
iunctam esse diximus. Est autem reprehen-
sio, per quam argumentando aduersariorū
cōfirmatio diluitur, aut infirmatur, aut ele-
uatur. Hæc fonte inuentionis eodē utetur,
quo utitur confirmatio: propterea quod qui-
bus ex locis aliqua res confirmari potest,
ysdem potest ex locis infirmari. Quare in-

Refutatio
dupliciter
accipi po-
test.

Quin. li. 5.
cap. 13.

Quid refu-
tatio sit.

Cic. li. 2. de
Orat.

De inuent.
lib. 1.

Eodē inuen-
tionis fon-
te utuntur
cōfirmatio
& confuta-
tio.

I uentio-

ventionem & argumentationum expolitionem sumptam ex illis, quae antè præcepta sunt, hanc quoque in partem orationis trãsferri oportebit. Sed ut facilius ea, quae

Quae sint
obseruãda,
ut quae con-
tradiciuntur,
diluere aut
infirmare
possimus.

Quin. li. 5.
cap. 13.

Sic in par-

contradicetur, diluere, aut infirmare possumus, obseruare debemus, aut totum esse negandum, quod in argumentatione aduersarius sumpserit, si perspicuè falsum erit: ut

Pro Cluentio Cicero eum, quem dixerat accusator epoto poculo cõcidisse, negat eodẽ die mortuũ: aut redarguẽda esse ea, quae

pro verisimilibus sumpta sunt. Primum dubia sumpta esse pro certis, deinde etiam in perspicuè falsis eadem posse dici. Tum ex ijs, quae sumpserint nõ effici, quae velint.

Accedere autem oportet ad singula, sic vniuersa facilius frangentur.

Quomodo sint argumentationes oratoriae tractandae.

Cap. XXVI

In

IN oratione insunt aliquando & ratio-
 cinationes breuiter conclusæ, & aperta
 enthymemata, & inductiones, atque ex-
 empla subtili quadam & breui oratio-
 ne comprehensa. Quod vt reprehenden-
 dum non est, ita diligentissimè est curan-
 dum, ne syllogismorum, & enthymema-
 tum turba conferta oratio sit: dialecticis
 enim disputationibus, quàm oratorijs a-
 ctionibus erit propior ac similior, quod
 longè aliter esse debet. Locuples enim &
 speciosa vult esse eloquentia: quorum ni-
 hil consequetur, si cōclusionibus certis &
 crebris, & in vnam propè formam caden-
 tibus concisa, & contemptū ex humilitate,
 & odiū ex quadā seruitute, & ex copia sa-
 tietatem, & ex amplitudine fastidiū tale-
 rit. Feratur igitur non semitis, sed campis:
 non vt fontes angusti fistulis colliguntur,
 sed vt latissimi amnes totis vallibus fluat:
 ac sibi viam, si quādo non acceperit, faciat.

Arif. lib. 3.
 rbe. ca. 17.
 Quin. li. 5.
 cap. 14.

Oratio nō
 debet syllo-
 gismorum,
 & enthyme-
 matum tur-
 ba esse con-
 ferta.

Locuples,
 & speciosa
 vult esse e-
 loquentiā.

In
tan
cas
ben

Cic. in par.
Quo fuerit
vberior ac
suavior eo
erit credibi
lior argu
mentatio.

Peroratio
nis duę sunt
partes, am
plificatio &
enumera
tio.

Aris. 3. rhe.
cap. 19.

Cic. in p. 7.

Affectus sūt
in exordio,
& perorati
one frequē
tissimi, in
narratiōe &
cōfirmatio
ne breuio
res.

Quint. li. 6.
cap. 1.

In perora
tione peni
tus incitan

Adhibeatur in argumentando varietas, &
iucunda quedam distinctio: figuris verbo-

rum, & ornamentis sententiarum argu
mentatio expoliatur. Quò fuerit enim vbe
rior, ac suavior, eò etiam erit credibilior.

Nūc sequitur vt de peroratione dicamus.

De peroratione. Cap. XXVII.

EXtrema pars orationis est peroratio,
qua diuisa est in duas partes, ampli
ficationem, & enumerationem. Augen

di autem, & hic est proprius locus in pero
rando, & in ipso cursu orationis declina
tiones ad amplificandū dantur, confirmata

re aliqua aut reprehensa. Omnes enim affe
ctus etiā si quibusdam vidētur in proœmio
atq; peroratione sedē habere, in quibus sa
nè sunt frequētissimi, tñ aliæ quoq; partes

recipiūt, sed breuiiores, vt cum ex his pluri
ma sint reseruāda. At hic, si vsquam totos

eloquentiæ aperire fontes licet: hic denique
efficiendum est oratori, vt non modò audi

tores

tores qui sua sponte se dāt, & quò impellit ipse, inclinant atque propèdēt, penitus incitentur, sed vt quietos etiam & languētes possit vi orationis permouere. In quo etsi plus est operis, tantā vim habet tamen illa, quæ recte à bono pœta dicta est, Flexanima, atque omnium regina rerum oratio, vt non modò inclinantem erigere, aut statem inclinare, sed etiam aduersantem & repugnantem, vt imperator bonus ac fortis, capere possit. Quod vsq; eò magnum est atque præclarū, vsq; eò admirabile, vt in eo penè sint oīa. Ad id autē cōsequēdū, quæ superio re libro de amplificatione dicta sunt, valde cōducūt. Sed illud caput est, in quo optimi & grauisimi autores vna voce consentiunt, vt omnes animi motus, quos orator adhibere volet auditoribus, in ipso oratore impressi sint atq; iusti. Neq; enim facile est perficere vt incitentur alij, nisi is, qui dicit, ijs ipsis sensibus, ad quas illos adducere

di sunt auditores.
De orat. 2.
Magnā vim habet omniū regina rerum oratio.
Cic. de Or. 2. Quin li. 6. c. 2. Horain art. poet.

Ad mouen losanimos auditorum caput est, cum qui dicit. como ue. i.

vult, permoueatur. Vt enim nulla mate-
 ries tam facilis ad exardescendum est, quæ
 nisi admoto igni, ignem concipere possit: sic
 nulla mens est tam ad cõprehendendã vim
 oratoris parata, quæ possit incēdi, nisi inflā-
 matus ipse ad eã & ardens accesserit. Pri-
 mum est igitur vt apud eum, qui dicit, va-
 leant ea, quæ valere apud auditores volet:
 afficiatur q̄ priusquã afficere conetur. Ni-
 hil autē opus est simulatione & fallacys,
 vt toties omni animi motu concitetur ora-
 tor. Ipsa enim natura orationis eius, quæ su-
 scipitur ad aliorũ animos permouendos, ora-
 torē ipsum magis etiam quã quenquam eo-
 rũ, qui audiũt, permouet. Miram etiã vim
 habet in hoc ipsum imagines rerum absen-
 tium ita cõplecti animo, vt eas cernere ocu-
 lis, ac præsentes habere videamur: has quis
 quis bene cõceperit, is erit in affectibus po-
 tentissimus. Hæc, quæ dicta sunt, verã esse
 indicant multæ Ciceronis perorationes, vt

+
 Quæ ratio-
 ne mouea-
 tur is qui
 dicit.

Quin. li. 6.
 cap. 3.

Cicerõ in
 perorando
 fuit vehe-
 mētissim'.

pro Milone, ubi ait: Sed finis sit: neque enim præ lachrymis iam loqui possum, & hic se lachrymis defendi vetat. Et pro C. Rabirio Posthumo: Sed iam quoniam, ut spero, fidem, quam potui, tibi præstiti Posthume, reddam etiam lachrymas, quas deo. Et paulò post: Iam indicat tot hominum fletus, quàm sis charus tuis, & me dolor debilitat, includitque vocem. Alijs autem affectibus alie eiusdem perorationes sunt plene. Enumeratio autem nonnunquam laudatori, suasori non sepe, accusatori sæpius, quàm reo est necessaria. Huius tempora duo sunt: si aut memorie diffidas eorū apud quos agas, vel interuallo tēporis, vel longitudine orationis, vel si frequētatis firmamentis vim est habitura causa maiorē: Quæ autem repetimus, quàm breuissimè dicenda sunt, & quod Græco verbo patet, decurrendum per capita. Nam si morabimur, non iam enumeratio, sed altera quasi

Pro Mil.
Pro C. Ra-
birio post-
humo.

Enumera-
tio laudato-
ri nonnun-
quā, suaso-
ri nō sepe,
accusatori
sæpius quā
reo est ne-
cessaria.

Cic. in par.
Enumera-
tionis duo
sunt tempo-
ra.

Quin. li. 6.

cap. 1.
ἀνακρίψα-
νταίως.

Que cau- fiet oratio. Quae autem enumeranda erūt,
 meratur cū cum pondere aliquo dicenda sunt, & aptis
 pondere a- excitanda sententijs, & figuris utique va-
 liquo dic- rianda: alioquin nihil est odiosius recta illa
 da sunt & repetitione, velut memoriae auditorū diffi-
 varietate. dentis. Est etiam in enumeratione vi-
 Cic. in par. tandum, ne ostentatio memoriae
 suscepta videatur esse
 puerilis.

L. A. S. S. E. O.

121

DE ARTE

RHETORICA

LIBER. III.

De Elocutione. Cap. I.

Roximo libro ratio inuenta collocandi atq; disponendi explicata est. Hic iam elocutionis rationem tractabimus, in

qua oratorem excellere, cetera in eo latere indicat nomen ipsum. Non enim inuentor, aut compositor, aut actor hec complexus est omnia, sed & Gracè ab eloquendo Rhetor, & Latinè eloquens dictus est. Ceterarum enim rerum, quæ sunt in oratore, partem aliquam sibi quisq; vendicat, dicendi autem, idest eloquendi maxima vis huic soli conceditur. Eloqui autem est, ea, quæ inueneris idoneis verbis, ac sententijs perpolire, & exornare.

Cic. in orat.

Et apud Græcos, & apud Romanos ab eloquendo nomen accepit orator.

Quin. li. 8. in proœmio.

Quid sit eloqui.

Cætera omnia superuacua sunt siue finæ elocutionis.

Sine quo superuacua sunt priora, & similia gladio condito atque intra vaginam hærenti. Hoc itaq; maximè docetur: hoc nullus nisi arte assequi potest: huc studiũ adhibendum: hoc exercitatio petit, hoc imitatio, hinc omnis ætas consumitur: hoc maximè orator oratore præstantior. Ideoque M. T. inuentionem quidem, ac dispositionem prudentis hominis putat, eloquẽtiam oratoris.

Eloquẽs est qui ita dicit, ut probet, ut delectet, ut flectat.

In orat.

Quatuor in elocutione spectanda sunt.

Arist. li. 2.

Rhet. c. 4.

De Orat.

Quint. li. 1.

ca. 9. et li.

8. cap. 1.

Eum autem eloquentem, id est in eloquendo excellentem putat, qui ita dicit, ut probet, ut delectet, ut flectat. Sed probare necessitatis est, delectare suauitatis, flectere verò victoriæ: Hæc cum ita sint, meritis tertius hic liber, qui elocutionis præcepta continet, ut duobus superioribus utilior est, sic etiam erit aliquanto longior.

Quæ in elocutione spectanda sunt. Cap. II.

HÆC in elocutione spectanda sunt, ut Latino, ut planè, ut ornatè, ut ad id, quod-

quodcunq̄ue agetur aptè, congruenterq̄ue dicamus. De ratione puri, dilucidiq̄ue sermonis, etsi permagni eam facere debemus, cum verborum delectus origo sic eloquentiæ, locus hic præcipiendi non est. Nam traditur literis, doctrinaq̄ puerili, & consuetudine sermonis quotidiani, & lectione veterum oratorum, & poëtarum confirmatur. Reliquas igitur duas partes, quibus omnis admiratio ingenij, omnis laus eloquentiæ cõtinetur, explicemus: quæ duæ partes, illustrandæ orationis ac totius eloquentiæ cumulandæ, quarum altera dici postulat ornatè, altera aptè, hæc habent vim, ut sit quàm maximè incunda, quàm maximè in sensus eorum qui audiunt, influat, & quàm plurimis sit rebus instructa.

Verborum delect^o origo est eloquentiæ. Caesar autè re Cicer. in Bruto.

Omnis eloquentiæ laus continetur in apte atq̄ ornate dicendo.

De ornatu. Cap. III.

Ornatur igitur oratio genere primū, & quasi colore quodā & succo suo: nam ut gravis, ut suavis, ut erudita sit,

Aristo. 3. Rhet. c. 7. 3. de Orat.

fit, ut liberalis, ut admirabilis, ut polita, ut
sensus, ut dolores habeat quantum opus sit,
non est singulorum articulorum, in toto spe-

Genus dicē
di eligēdū
est quod si-
ne satietate
delectet.

Hor. in ar.
poet.

Rerum co-
pia verbo-
rum copiam
gigni.

Cicer. 3. de
ora. in par.
Quin. li. 8.
cap. 3.
Ornatus
orationis
aut est in
singulis ver-
bis, aut in
coniunctis.

Et antur haec corpore. Genus igitur dicendi
est eligendum, quod maxime teneat eos,
qui audiant, & quod non solum delectet,
sed etiam sine satietate delectet. Sed volē-
ti ornatē dicere diligentissimē syua rerum
primum, sententiarumq; comparanda est.

Rerum enim copia verborum copiam gi-
gnit, & si est honestas in rebus ipsis, de qui-
bus dicitur, existit ex rei natura quidam
splendor in verbis, facileq; suppeditat om-
nis apparatus, ornatusq; dicendi.

De ornatu orationis. Cap. IIII.

Omnis oratio cōficitur ex verbis, quo-
rum primum nobis ratio simpliciter
videnda est, deinde cōiunctē. Nam est qui-
dam ornatus orationis qui ex singulis ver-
bis est, alius, qui ex continuatis coniunctisq;
constat. Ergo utemur verbis, aut ijs quae
propria

propria sunt & certa quasi vocabularerū,
penè vna nata cum rebus ipsis, aut ijs quæ
nouamus & facimus ipsi.

De verbis simplicibus. Cap. V.

Verba simplicia natura sunt, alia con-
sonantiora, grādiōra, leuiora, & quo
dammodo nitidiora, alia contrā. Conso-
nantiora enim sunt, quāquam, moderatio,
& concertare, quā, & si, modestia, &
confligere. Grandiora immanis, contrucida-
re, optimus, officiosissimus, quam hæc, ma-
gnus, necare, bonus, officiosus. Nitidius
etiam bos, quā, vacca. Vt syllabæ autem
è literis melius sonantibus clariores sunt,
ita verba è syllabis magis vocalia: & quò
plus quæq; spiritus habet, eò pulchrior: &
quod facit syllabarum, idem verborū quoq;
inter se copulatio, vt aliud alij iunctum
melius sonet. In vniuersum quidem optima
simplicium creduntur, quæ aut maximè
exclamant, aut sono sunt iucundissima. Et

Verba sim-
plicia alia
sunt conso-
nantiora,
grandiora,
& nitidiora:
3. de Orat.
In part.
Quin. li. 2.
c. p. 3.

Optima
simplicia
quæ aut ma-
ximè excla-
mant, aut
sono sunt
iucundissi-
ma.

honestæ

Cicero & Quinti. ex Ari. 3. Rhe. c. li. 3. c. 7. Verba clara & sublimia materiae modo cernenda sunt.

Verba simplicia iudicio aurium sunt ponderanda.

Quae sunt verba inusitata. 3. de Orat.

honestā quidem turpibus potiora semper, nec sordidis unquam in oratione erudita locus. Clara verò, ac sublimia materiae modo cernenda sunt. Quod enim alibi magnificentum, tumidum alibi: & quae humilia circa res magnas, apta circa res minores videntur: & sicut in oratione nitida notabile est humilius verbum, & velut macula, ita à sermone tenui sublime, nitidumque discordat, fitque corruptum, quia in plano tumet.

Sed ferè aurium quodam iudicio sunt ponderanda, in quo consuetudo etiam bene loquendi valet plurimum. Sed quoniam tria sunt in verbo simplici, quae orator afferat ad illustrandā, atque exornandam orationē, aut inusitatum verbum, aut nouatum, aut translatum, de singulis breuiter dicamus.

De verbis inusitatis. Cap. VI.

Inusitata sunt prisca ferè ac vetusta, & ab usu quotidiani sermonis iam diu intermissa, quae sunt poëtarum licentiae liberiora,

liberiora, quam oratorum, eoque ornamento acerrimi iudicij P. Virgilius vnicè est usus: olli enim, & quia nam, & pone, pellucet, & aspergunt illam, quæ etiam in pieturis est gratissima, vetustatis inimitabilem arti auctoritatem. Habet etiam in oratione poeticum aliquod verbum dignitatem, si raro etiam & in loco adhibeatur. Neque enim est, cur illud quisquam fugiat dicere, ut Cælius, sobolem, aut effari, aut nuncupari, & alia multa: quibus loco positigrædior atque antiquior oratio sæpe videri solet.

De verbis nouis. Cap. VII.

Nouantur autem verba, quæ ab eo, qui dicit ipso gignuntur, ac fiunt, aut similitudine, aut imitatione, aut inflexione, aut adiunctione verborum. Similitudine: ut syllaturit, à Cicerone formatum est; & ab Asinio, fimbriaturit, ad similitudinem verbi proscripserit: & à Lilio,

Virgilius
mirifice
usus est
verbis
inuitatis.

Poeticum aut
quod verbum
si raro, & in
loco adhibeatur,
dignitatem habet
in oratione.

Quatuor
modis
verba
nouantur.

3. de Orat.
Syllaturit,
fimbriaturit,
sobolescere,
iuuenescere,
resciscere,
ignescere
sunt nouata.

Ad Att. l. 9
in epist. 17
Dec. 3. lib. 9.

sobo-

Lib. 4. cap. 7. *sobolescere, ab Horatio, iuuenescere, à Vir*
 Geor. 2. *gilio lentescere, & ignescere dictū est, vt*
 AEn. 9. *feruescere. Imitatione facta sunt tinnio, ru*
 Tinnio, ru- *gio, clangor, murmur, aliaq; permulta. In-*
 gio, cligor *flexione, vt à bibo, bibosus inflexit. Labe-*
 murmur, *rius Mimographus. Adiunctione versuti-*
 aliaque per *loquus, & expectorare, nouauit Ennius.*
 multa imi- *Sed Græcis magis cōcessum est fingere, au-*
 tatiōe suat *dendū tamen aliquādo, & si quid periculo*
 nouata. *sus finxisse videbimur, quibusdā remedijs*
 Græcis ma *præmuniendum est, Vt ita dicā, Si licet dice*
 gis cōcessū *re, Quodāmodo, Permite mihi sic dicere.*
 est fingere *In qu. non falli iudicium nostrū, sollicitudi*
 quā Lat *ne ipsa manifestū erit. Nunc quoniam de*
 nis. *verbis inusitatis & nouis dictū est, de tro-*
 Quin. li. 8. *pis, nā illis verba trāsferūtur, exponamus.*
 cap. 3. *De tropis. Cap. VIII.*
 Hor. in ar. *Tropus est verbi, vel sermonis à pro-*
 poet. *pria significatione in aliā cū virtute*
 Quibus re *mutatio: vt cū dicimus, letas segetes, ver-*
 medijs præ *bū, letus, à propria significatione, qua letos*
 muniat, *homines*
 que pericu *lus.*
 Josē finxis *lus.*
 se videbi- *lus.*
 mus. *lus.*
 Quid Trop *lus.*
 pus sit. *lus.*
 Quin. li. 3. *lus.*
 ca 6. & li. *lus.*
 9. c. 1. *lus.*

homines dicimus, ad segetes cum virtute
 transfertur. Sunt autem tropi numero vn
 decim. In vno verbo septem, Metaphora,
 Synecdoche, Metonymia, Antonomasia,
 Onomatopœia, Catachresis, Metalepsis. In
 oratione verò quatuor, Allegoria, Peri-
 phrasis, Hyperbaton, & Hyperbole: de
 quibus, tametsi nondum de eo dicamus or-
 natu, qui ex coniunctis continuisq; verbis
 constat, breuiter scribemus, ne iterum de
 tropis differere cogamur. *Ioan. Nicol. viro*

PK. Vno T.
 Tropi nu-
 mero sunt
 vndecim, se-
 ptē in vno
 verbo, qua-
 tuor verò i
 oratione.

De Metaphora. Cap. IX.

metaphor.

Incipiamus igitur ab eo, qui cum frequē-
 tissimus est, tū lōgè pulcherrimus, tran-
 slatione dico, quæ Metaphora Græcè voca-
 tur. Latissimè enim patet. Eam necessitas
 genuit inopia coacta, & angustijs, post au-
 tē delectatio incūditasq; celebrauit. Nam
 vt vestis frigoris depellendi causa reperta
 primò, post adhiberi cœpta est ad ornatum
 etiã corporis, & dignitatem: sic verbi

Translatio
 cū frequen-
 tissim⁹ tro-
 pus est, tū
 longe pul-
 cherrimus.
Arist. Rhet.
lib. 3. ca. 2.
Quin. li. 8.
cap. 6.
 Translatio
 nē genuit
 necessitas,
 incūditas
 celebrauit.

K slatio

3. De orat.
autor ad
Her. li. 4.

Quid tran-
slatio sit.

Ad Her.
lib. 4.

Translato
verbo uti-
mur quia ne-
cesse est,
aut quia si-
gnificati-
us aut quia de-
centius est.

Quin. li. 8.
cap. 6.

Pro Mil.

Mirandum
est cur ho-
mines tan-
to opere de-
lectentur
translacione,
& eius rei
causa.

3. De orat.

slatio instituta est inopia causa, frequētata
delectationis. Est autē trāslatio cū verbū
in quandam rem transfertur ex alia, quod
propter similitudinem rectē videtur posse
transferri. Id facimus aut quia necesse est,
aut quia significati-
us, aut quia decentius.
Nam gemmare vites, luxuriē esse in her-
bis, letas segetes etiā rustici necessitate di-
cūt. Oratores durū hominē aut asperū. Nō
enim propriū erat, quod darēt his affectio-
nibus nomen. Iam incensum ira, inflāmatū
cupiditate, & lapsum errore, significandi
gratia. Nihil enim horū suis verbis, quā
his accersitis magis propriū erat. Illa ad or-
natū, lumen orationis, & generis claritatē,
& concionū procellas, & eloquentiæ flumī-
nē, ut Cicero pro Milone Clodium fontem
eius gloriæ vocat, & alio loco segetem, ac
materiam. Illud autem admirandum vi-
detur, quid sit quod omnes translatis, &
alienis magis delectantur verbis, quā
proprijs

proprijs & suis. Nam si res suum nomen,
 & proprium vocabulum non habet, ut pes
 in naui, ut in vite gemma, necessitas cogit,
 quod non habeas, aliunde sumere: sed in
 suorum verborum maxima copia, tamen
 homines aliena multò magis, si sunt ratione
 translata, delectant. Causa autem illa est,
 quòd translatio est similitudo ad unū ver-
 bum contracta, similitudine autem mirifi-
 cè capiuntur animi. Eo tamen distat, quòd
 illa comparatur rei, quam volumus expri-
 mere, hæc pro ipsa re dicitur. Comparatio
 est, cū dico fecisse quid hominē ut leonem.
 Translatio, cum dico de homine, leo est.

Quotuplex sit translatio.

Caput. X.

Metaphoræ autē vis omnis quadru-
 plex est. Cum in rebus animalibus
 aliud pro alio ponitur: ut Livijs Scipionē
 à Catone allatrari solitum refert. Inanimata
 pro alijs generis eiusdem sumuntur, ut, con-

Translatio
 est similitu-
 do ad unū
 verbum cō-
 tracta.

Aris. 6. To-
 pi. ca. 2. &
 Rhe. 3. c. 4.

Quin. li. 8.
 ca. 6. & Cē
 cc. 3. de or.

Translatio
 vis est qua-
 druplex.

Ari. 3. rhe.
 ca. 2. & 10
 & 11.

In reb⁹ ani-
 malibus a-
 liud pro a-
 lio ponit.

Quin. li. 8.
 cap. 6.

Inanima
 ponuntur p
 inanimis,
 aut pro re-
 bus anima-
 libus inani-
 ma, aut cō-
 tra.

De. 4. li. 7.

centa virtutum nihil est suavius. Aut pro
rebus animalibus inanima, vt.

AEN. 6.

Duo fulmina belli

Scipiadas.

Aut contra.

AEN. 2.

Sedet inscius alto

Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.

In quibus
trālationi
bus sit mi-
ra sublimi-
tas.

Præcipueq; ex his oritur mira sublimitas,
quæ audaci & proximè periculū trāslatio-
ne tolluntur, cum rebus sensu carentibus
actū quendā & animos damus, qualis est.

AEN. 8.

Pontem indignatus Araxes.

Pro Lig.

& illa Ciceronis: Quid enim tuus ille Tu-
bero districtus in acie Pharsalica gladius
agebat? cuius latus ille mucro petebat? qui
sensus erat armorum tuorū? Intranslatio-
ne primum fugienda est dissimilitudo, qua
lis est in illo Ennij, Cæli ingentes fornices.
Deinde videndū est, ne longè simile sit du-
ctū Syrtim patrimonij, scopulū libentiùs di-
xerim: Charibdim bonorum: voraginem po-
tius. Facilius enim ad ea, quæ visa, quam
ad illa quæ audita sunt, mētis oculi ferūtur.

Quæ finit
trālatione
fugienda.
3. de Orat.

Sunt

Sunt quaedam & humiles trāslationes, vt, Saxeā est verruca: quaedā maiores, quā res postulat, vt, Tempeſtas comeſſationis: quaedam minores, vt, comeſſatio tempeſtatis. Vt modicus autem atque opportunus eius vsus illustrat orationem, ita frequens, & obſcurat, & tædio cōplet: cōtinuus verò in allegoriam, & ænigma exit. Quòd si vereare ne paulò durior tranſlatio eſſe videatur, molliēda eſt præpoſito ſæpe verbo, vt, Si olim M. Catone mortuo pupillum ſentatum quis relictum dicat: paulò durius: ſin, Vt ita dicam pupillum, aliquantò mitius eſt. Etenim verecunda debet eſſe tranſlatio, vt deduēta eſſe in alienum locum, non irruiſſe, atque vt precario, non vi veniſſe videatur. Diligenter etiam cauendum eſt, ne omnia quæ poëtis permiſſa ſunt, conuenire orationi putemus: nec enim paſtorem populi, autore Homero dixerim, nec volucres penniſ remigare, licèt Virgilius

Quin. li. 8.
cap. 6.

3. De orat.

Frequēs v-
ſus tranſla-
tionis exit
in allego-
riā & æni-
gma.

Quin. li. 8.
cap. 6.

Quomodo
durior me-
taphora
molli de-
beat.

Multa poe-
tis permiſ-
ſa ſunt me-
taphoræ,
quæ orato-
ri nō cōue-
niunt.

4. Georg.
& AEn. 6.

in apibus ac *Dadalo* speciosissimè sit. *vsus*.
 Modus autem nullus est florentior in sin-
 gulis verbis, nec qui plus luminis afferat
 orationi, eoque in illo explicando meritò
 longiores fuimus.

De Synecdoche. Cap. XI.

Periudex
 Græcè, in-
 tellectio di-
 citur aut.
 ad Her.

Quid sit sy-
 necdoche.

Octo modi
 synecdo-
 ches ab au-
 thorib' tra-
 diti, ad qua-
 tuor reuo-
 cantur.

Quin. li. 8.
 cap. 6.

In Cat. 3.
 or.

AEn. 2.

Georg. 3.

Synecdoche tropus est, in quo ex parte
 totum, aut contra, aut ex antecedenti-
 bus sequentia intelliguntur. Quæ descriptio
 octo illos modos comprehendit, quibus fit
 synecdoche, quos grauissimi scriptores tra-
 diderunt. Ex parte totum intelligitur, ut
 ex puppi nauis: ensis ex mucrone: aut ex te-
 to domus. Cicero: Mucrones eorum à iugu-
 lis vestris reiecimus. Huc pertinet, cū vel
 ex vno plures significantur. Liuius: Roma-
 nus praelio victor: & Virgilius:

Hostis habet muros.

Vel genus ex forma, id est parte illi subie-
 cta: Virg.

Dentesq; Sabellius exacuit sus.

Pro

Pro quouis sue: vel ex materia res vni-
uersa: quae ratione & ferrum pro gladio, &
pinus pro naui, & aurum atque argentum
pro aurea, & argentea pecunia sumitur;
Cicero: homines instructi & certis locis pro Cecin
cum ferro collocati. na. Contra verò ex toto
pars declaratur, vt in illo Virgilij.

Fontemq; ignemq; ferebant.

AEN. 12.

De quo genere est, cū aut è pluribus vnus
intelligitur. Cicero ad Brutum, Populo,
inquit, imposuimus, & oratores visi sumus:
cum de se tantum loqueretur. Aut è gene-
re pars iii. subiecta, Virgilius.

Prædamq; ex unguibus ales
proiecit fluuio. Pro aquila.

AEN. 12.

Ex antecedentibus sequentia mōstrantur:
vt cum ait idem poëta,

Aspice aratra iugo referunt suspensa iuueni.

Eclog. 2.

Vt ex his perspicuum est, quæ hoc & pro-
ximo capite dicta sunt. Trāslatio ad mouē-
dos animos, & res penè sub oculos subicien-

Quin. li. 8.
cap. 6.

μετωνυ-
μίας,
Græci vel
ὑπαλλα-

γύς,
aut ad Her.
denomina-
tionem ap-
pellat.

Metony-
mia qd sit.
Quin. li. 8.
cap. 6.

Omnes mo-
di quibus
fi: metony-
mia, ad qua
tuor reuo-
cantur.

AEt. 2.

De cla. or.

AEt. 11

das præcipuè reperta est, at synecdoche ad
locupletandum sermonem magis pertinet.

De Metonymia. Cap. XII.

Metonymia est tropus, in quo causas
per effectum, vel effecta per causas,
vel ex eo, quod continet, id quod cōtinetur,
vel rem è signo intelligimus. Per causas
effecta declaramus, cū inuentor, aut alicu-
ius rei autor, pro re inuenta ponitur, Virg.

Oncrantq; canistris

Dona laboratæ Cereris.

Hoc modo Platonem, Aristotelem, De-
mosthenem frequenter pro eorum scriptis
ponimus. Cicero: Lectitasse Platonem stu-
dioso, audiuisse etiam Demosthenes dici-
tur. Ex effectis autem causa significatur,
cū sacrilegium deprehensum, & scelus dici-
mus pro scelerato. Hinc mœstum timorē,
tristem senectutem, & pallidam mortem
elegantè optimi dicunt autores. Virg.

Mœstumq; timorem

Mittite.

Hora-

Horatius.

fallida mors equo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumq; turres. Li. 1. Carm.
od. 4.

Ex eo quod continet, id quod continetur
venustè etiã intelligitur. Sic bene moratæ
urbes vocãtur, sic seculum felix: sic Roma
pro Romanis, Athenæ pro Atheniensibus
frequenter ponuntur, Virg.

Cælogratissimus annis. Idest, Cœlestibus. AEN. 7.

Cicero: *Vt omittam illas omniũ doctrinarũ* De orat.
inuentrices, Athenas, in quibus summa di-
cendi vis & inueta est & perfecta: Athe-
nas dixit pro Atheniensibus. Huc refe- De cla. or.
runtur etiam illa, cum ex possessore res,
quæ possidetur: aut ex duce exercitus sig-
nificatur, Virg.

Iam proximus ardet

Vcalegon, Idest. Vcalegontis domus. AEN. 2.

Sic hominem deuorari, cuius patrimonium Liu. de hac
deuoratur: & ab Annibale apud Cannas pugn. li. 2.
caesa sexaginta milliadicimus, idest ab eius decad. 3 sed
copijs. è signo deniq; res monstratur: unde apud eum
minor est
numerus.

toga, quae pacis erat insigne & otij, pro pace: & fasces usurpantur pro magistratu. Virg.

Georg. 2.

Non illum populi fasces, non purpura Regum
Flexit.

Metonymiam, ut ait Cicero, Rhetores hypallagen vocant.

ἀντωνομασία

Graeci aut. ad Heruli. 4 vocat pro-nominatio-nē. Antono-masia quid sit.

Quin. li. 2. cap. 6.

Epitheton non est tropus.

Quomodo differat epithetō ab antonomasia.

De Antonomasia. Cap. XIII.

ANtonomasia ponit aliquid pro nomine, ut, Everso Carthaginis & Numantiae, pro Scipione: & Romanae eloquentiae princeps, pro Cicerone. Epitheton autem, siue Latine malis dicere appositum, non est tropus, quia nihil vertit. Necessesse est enim semper, ut id, quod est appositum, si à proprio diuiseris, per se significet, & faciat Antonomasiam. Nam si dicas, Ille qui Carthaginem & Numantiam evertit, Antonomasia est: si adieceris, Scipio, appositum. Apposito & frequentius & liberius poëtae utuntur, namque illis satis est conue-

conuenire verbo, cui apponitur: & ita,
 Dentes albi, & humida uina, apud eos
 non reprehenduntur. Apud oratorem
 nisi aliquid efficitur, redūdat. Tum autem
 efficitur, si sine illo, quod dicitur, minus est
 qualia sunt, ô scelus abominandum, ô de-
 formem libidinem. Exornatur autem
 res tota maximè translationibus: Cupidi-
 tas effrenata, & insana subtractiones. So-
 let etiā fieri alijs adiūctis Epithetō tropis,
 apud Virgilium: Turpis egestas, & tristis
 senectus. Verumtamen talis est ratio hu-
 ius virtutis, ut sine apposis nuda sit & ue-
 lut incompta oratio, ne oneretur tamē mul-
 tis. Nam fit longa, & impedita.

De Onomatopœia. Cap. XIII.

Onomatopœia, id est fictio nominis
 Grecis in te. maximas habita virtu-
 tes, Latinis uix permittitur. Ab his tñ plu-
 rima sunt p̄ Onomatopœiā posita, qui primi
 sermonē fecerūt aptātes affectibus nomē.

Nam

Orator quē
 do epithe-
 tis utitur.
 Arist. lib. 3.
 rhe. c. 3. &
 Quin. li. 8.
 cap. 6.

Pro Mil.

AEneid. 6.

Appositorū
 usus fit in o-
 ratione mo-
 deratus.

ἐνοματω-

ποίησις

Græc. ἀπρ. ad
 Her. nomi-
 nationē ap-
 pellar. li. 4.
 Onomato-
 pœia uix La-
 tinis per-
 mittitur.

Quin. li. 8.
 cap. 6.

Nam mugitus & sibilus, & murmur, & vagitus, aliaque quam plurima inde venerunt. At nunc raro & cum magno iudicio hoc genere utendum est, ne novi verbi assiduitas odium pariat: sed si commodè quis eo utatur, & raro, non modo non offendet nouitate, sed etiam exornabit orationem. Cic. in Antonium. Tue coniugis bonæ formine, locupletis quidem certè, Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius, qui propter hesitantiam linguæ, stuporemq; cordis cognomen ex cõtumelia traxerit. Sed si quis tropi definitionem attentè cõsiderauerit, Onomatopœiam in tropis nullo modo numerabit.

De Catachresi. Cap. XV.

καταχρησ-
τις.
Græ. aut. ad
Her. estabu-
fio. Quid sit
catachresis.
Quin. li. 8.
cap. 6.

Catachresis, quam rectè dicimus abusionem, non habentibus nomen suum accommodat quod in proximo est. Sic,

Equum diuina Palladis arte AEDificant.

Et, Pyxides, cuiuscunq; materie sunt, & parri-

parricida matris quoq; aut sororis interfe-
ctor dicitur. Valde similis est metaphora,
sed ab ea tamen distinguitur, quòd ab usio
nomen ex vicina ac finitima re accõmodat
alteri rei, quæ sine nomine est: metaphora
verò, etiã si nomen non deest, vñdecũq; mo-
dò similitudinẽ res habeat, alienũ nomẽ af-
fiscit. Quid tam propinquũ patris interfe-
ctori, quã matris aut sororis aut fratris in-
terfector? ergo is, quia nomen Latino ser-
mone non habet, per abusionẽ parricida vo-
catur. Quid rursus magis seiunctũ, quã ar-
bor atq; Resp. quæ florere verbo ab arbore
translato dicitur? Vnde apparet duos hos
tropos ita similes esse, vt tamẽ sint diuersi.

De Metalepsi. Cap. XVI.

SVperest ex his, qui aliter significant,
Metalepsis, idest, transumptio ex alio
in aliud velut diam pro ans. Tropus au-
tẽ est rarissimus, & maxime improprius,
Virg.

Metaphorã
rei nomen
affiscit vn-
decunq; si-
ue nomen
res habeat
sine nomi-
ne careat.
Quin. li. 8.
cap. 6.

Metalepsis
est rarissi-
mus tropus
& maxime
improprius.
Quin. li. 8.
cap. 6.

Post

Eclog. 1.

Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.

Gradatim enim ab aristas ad spicas, à spicis
ad segetes, ab his ad æstates, ab æstatibus
ad annos acceditur. Idem etiam poëta in
primo libro Æneid. sic ait.

Quin. ibid.

Speluncisq; abdedit atris.

Vbi speluncæ nigrae, ac per hoc crassis &
obscuris tenebris circumfusa, ad extremum
denique infinita altitudine depressæ intel
liguntur.

de allego-
gia.

Græc. autem
ad Her. per
mutationem
vocat. li. 4.
Quid sit al
legoria.

Quin. li. 8.

cap. 6.

Georg. 2.

Oratio re-
cipit etiam
allegoriam
sed raro to-
tam.

De Allegoria. Cap. XXVII.

Allegoria, quæ inuersionem interpre-
tamur, aliud verbis, aliud sensu ostē-
dit, ac etiam interim cōtrarium: Virgilius.

Sed nos immensum spacijs confecimus æquor:

Et iam tempus equum spumantia soluere colla.

Habet vsum talis allegoriæ frequenter o-
ratio, sed raro totius, plerunq; a pertis per
mista est. Tota apud Cic. talis est: Hoc mi-
ror enim querorq; quenquam hominem
ita pessundare alterū verbis velle, vt etiā

nauem

nauem perforet, qua ipse nauiget. Illud
 commistum frequentissimum. Equidem Allegoria
 mista in o-
 ratione fre-
 quens est.
 Pro mil.
 ceteras tempestates, & procellas in illis
 duntaxat fluctibus concionum, semper Mi-
 loni putauit esse subeundas: nisi adiecif-
 set, fluctibus concionum, esset allegoria,
 nunc eam miscuit. illud verò longè specio- Speci-
 sissimū gen' o-
 rationis est
 quod cōstat
 allegoria,
 similitudi-
 ne & trans-
 latione.
 Pro Mur.
 sissimum genus orationis, in quo triūm per
 mista est gratia, similitudinis, allegoriae,
 & translationis. Quod fretum, quem Eu-
 ripum tot motus, tamq̃ varias habere cre-
 ditis agitationes, commutationes, fluctus,
 quantas perturbationes, & quantos aestus
 habet ratio comitorum. Dies intermissus
 vnus, aut nox interposita saepe perturbat
 omnia, & totam opinionem parua nonnun-
 quam commutat aura rumoris. Nā id qua- Quid in al-
 legoria cu-
 stodiē lucra
 sit.
 q̃ in primis est custodiendum, vt quo gene-
 re ceperis translationis, hoc desinas. Mul-
 ti enim cum initium à tempestate sumpse-
 runt, incendio, aut ruina finiunt, quae est

Allegoria i
quodidiano
sermone est
frequentis-
sima.

Aenigma
est obcu-
rior allego-
ria.

in consequentia rerum foedissima. Ceterū
allegoria paruis quoq; ingenijs, & quodidiano
sermoni frequentissimè seruit. nam illa
in agendis causis trita: Pedem cōferre: &
ingulum petere, & Sanguinem mittere, in
de sunt. Allegoria quæ est obscurior, æni-
igma dicitur, vitium profectò, siquidem di-
cere dilucidè virtus, quo tamen & poëtæ
vtuntur, Virgilius.

Eclog. 3.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Treis pateat cœli spatium non amplius vlnas.

Et oratores nonnunquam: ænigmata enim
sunt illa, quæ Cic. contra Verris nequitiam,
& iniquitatem in ore vulgi, atq; in cōmu-
nibus prouerbys dicit esse versata. Nega-
bant (ait ille) ius tam nequam esse Verri-
num: & paulò post: Sacerdotem execraban-
tur, qui Verrem tam nequam reliquisset.
Sed illud peracutum, & eruditum, quod
per iocum scripsit ad Trebatium iurecon-
sultum familiarem suum, qui ad Cesarem
imperio

Act. 1.

imperio Gallias tenente midcirco venerat
à Cicerone commendatus, ut augetet facul-
tates suas. Sic igitur ait, Tre viros vites,
censeo, audio capitales esse; malle m auro,
argento, ere essent. Sed aliàs iocabimur.

Erant enim Romæ triumviri capitales,
qui carceris erant custodes, & iudicia
rerum capitalium exercebant, & cum
supplicium de fontibus sumebatur, præ-
sentes aderant. Erant & triumviri me-
netales, quorum officium his ipsis Cicero-
nis vocabulis significabatur, ut veterum
quoque nummorum inscriptiones decla-
rant. Ad utrosque autem respexit Ci-
cero, cum monet Trebatium, ut Tre-
viros, qui erant feri, & bellicosi Gallie
populi, vitet. Nam Romani triumviros,
tres viros quoq; dicebant. Est & illud Plau-
ti enigma,

Et era pro
Clu. & Sal.
in coniuur.

Pomp. li. 1.
pand. de or-
rig. in l. 2.

Sic enim
scribitur.
A. A. A. F. F.
Idest, auro,
argento, ere,
flando, fa-
riundo.

vbi viuos homines mortui inueniant bonet.

In Asia.

De Ironia. Cap. XVIII.

L Ironia,

Ironia
Græc. ironia
Ironiam vo-
cant & dis-
simulatio-
nem lat.

Arist. rhc.

ad Alexan.

cap. 20. &

Quin. li. 8.

cap. 6.

Quid Ironia sit, eam

aut. ad Her.

lib. 4. vocat

permuta-

tionem.

Quomodo

ironia intel-

ligatur.

AEn. 11.

περιφρασις,

Quid sit pe-

riphrasis. eam

aut. ad Her.

circuitione

vocat, li. 4.

Periphrasis

est apud po-

etas frequen-

tissima.

Quin. li. 8.

cap. 6.

AEnc. 2.

Ironia, quam illusionem vocant, allego-
ria est, quæ non solum aliud sensu, aliud
verbis ostendit, sed contrarium. Ea aut
pronuntiatione intelligitur, aut persona,
aut reinatura. Nam si qua earum verbis
dissentit, apparet diuersam esse orationi
voluntatem. Cic. in Clodium: Integritas
tua te purgavit, mihi crede, pudor eri-
puit, vita antea cæta seruauit. & Turnus a-
pud Virgilium,

Meque timoris

Arguet tu Drance, quando tot cædis acruos
Teucrorum tua dextra dedit.

De Periphrasi. Cap. XIX.

Cum pluribus verbis, id quod vno, aut
paucioribus dici potest, explicatur,
Periphrasim vocant, circuitum loquendi,
qui est apud poetas frequentissimus. Vt,
Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono diuum gratissima serpit.

Et apud oratores non rarus, semper tamẽ
astrictior, quicquid enim significari bre-

uilius

uius potest, & ornatu latius ostenditur, periphra-
sis est. Verum ut cum decorem ha-
bet, periphra-
sis, ita cum in vitium incidit
perissologia dicitur: obstat enim quicquid
non adiuvat.

Periphra-
sis cōtraria est
perissolo-
gia.

De Hyperbato. Cap. XX.

Hyperbaton, id est trāsgressio, tropus
est solis poëtis concessus, qui etiam
verborum diuisionem, & trāsgressionem
faciunt. Virgilius,

Hyperboreo septem subiecta trioni.

Quod oratio nequaquam recipiet. Est au-
tem diligenter animaduertendum, hyper-
baton, ubi nihil ex significatione mutatum
est, sed structura sola decoris gratia varia-
tur, tropum non esse, id quod tropi definitio
declarat. Imo, ut Quintilianus quoque fate-
tur, hyperbaton multi tropis omnino exi-
munt, quorum sententia verior est. Tropi
enim definitio ad nomen ipsum, non ad eius
partes accommodanda est. Nemo autem

Græci, vel
vix, caris
Trāsgres-
sionē nomi-
nat. ut. ad
Her. lib. 4.
Hyperbatō
tropus est
poëtis con-
ceditur.

Quin. li. 8.
cap. 6.

Georg. 3.
Hyperbatō
est tropus
quando cō-
ponitur ex
duobus in-
tellectib.
li. 9, cap. 1.

inficiabitur septentrionem in eo carmine
suam significationem tueri, & conser-
uare.

De hyperbole. Cap. XXI.

Hyperbole est ementiens superiectio,
cuius virtus est ex aduerso par au-
gendi ac minuendi. Virgilius,

Geminique minantur In coelura scopuli.

Et Fulminis ocyor alis

Cicero in Antonium, Quae Charybdis tam
vorax? Charybdis dico, quae si fuit, fuit
animal vnum; Oceanus mediusfidius vix
videtur, tot res, tam dissipatas, tam distan-
tibus locis positas, tam citò absorbere po-
tuisse. Illud Virgili ad minuendum.

Vix osibus herent.

Sed tam in augendo quàm in minuendo
seruetur mensura quadam. Quauis est
enim omnis hyperbole vltra fidem, non ta-
men esse debet vltra modum.

De ornatu qui est in verbis coniu-
ctis. Caput. XXII.

Sequitur

Superlatio
est, aut. ad
Her. lib. 4.
Quin. li. 8.
cap. 6.
Hyperbo-
le valet. ad
augendum
& minuen-
dum.
A Enei. 16.
A Enei. 30.
Phil. 2.

Eclog. 3.

Hyperbo-
le nõ debet
esse vltra
modum.

Sequitur cōtinuatio verborū, quæ duas ^{3. De orat.}
 res maximè, collocationem primum,
 deinde modum quendam formamq; desiderat. Tum & verbis & sententijs oratio cō
 formanda est, de quibus post tropes aptissimè
 dicemus, deinde de collocatione, postre
 mò de modo & forma, id est numeris qui
 sunt adhibendi in oratione, differemus.

De figuris. Cap. XXII.

Figura (sicut nomine ipso patet) est cō
 formatio quedam orationis, remota à
 communi, & primum se offerente oratione.
 Differt autè à tropis figura, qui in proprijs
 verbis figura fieri potest, quod in tropis nō
 cadit: ut, Fuit hoc quōdam, fuit proprium
 populi Romani: figura est in verbo gemi
 nato in sua significatione permanēte. Illud
 tamen notandum, coire frequenter in eas
 dem sententias & tropum & figurā. Tam
 enim translatis verbis quàm proprijs figu
 ratur oratio, ut, Quis spē Catilinae mollibus

Quid sit fi
gura.

Quin. li. 9.

cap. 1.

Quod sit
differeninter trop
os & fig
ras.

Cic. pro.

Leg. Man.

Tam verbis
proprijs quā
translatis fi
guratur o
ratio.

Orat. 1. in

Catil.

sententijs aluerunt, coniurationemq; nascē
rem non credēdo corroborauerūt. Aluerūt,
& corroborauerunt, translata sunt, & si-
militer de sententijs, similiterq; eadentia.

De generibus figurarum.

Cap. XXIII.

Figurę vel
sunt in ver-
bis vel in
sententijs.

Sicut omnem orationē, ita figuras quo-
q; necesse est versari in sensu, & in ver-
bis. Vt verò natura prius est concipere ani-
mo res, quàm enūciare: ita de ijs figuris an-
te loquēdū esset, quę ad mentē pertinent:
sed facilitatē secuti, de figuris verborum
prius dicemus. Est autē verborum exorna-
tio, quę ipsius sermonis insignita cōtinetur
per politione. Inter cōformationē verò ver-
borū & sententiarū hoc interest, quòd ver-
borū cōformatio tollitur, si verba mutaris:
sententiarū permanet quibuscumq; verbis
vti velis. Vt, Nūc verò quid agat, quid mo-
liatur, quid deniq; quotidie cogitet, quē ig-
norare nostrū putat? Repetitio est verbo-

Quid sit
verborum
figura.
aut. ad Her.
lib. 4.

Quo pacto
verborū fi-
gura à figu-
ris sentētia-
rum distin-
guantur.

3. de Orat.

Orat. 2. in
lat.

rū figura, & interrogatio figura sentētiarū (per sepe enim vnus & idem locus, & verborū & sentētiarū ornamentis illuminatur) muta verba, Quid agat, & moliat, ac deniq; quid cogitet quē ignorare nostrū putat? Repetitio tollitur, interrogatio permanet, semperq; permanebit quibuscūq; verbis vti velis. Sed quoniā parum inter

Parum conuenit inter autores de numero & nominibus figurarum.

Quot modis fiant figuræ verborum. Cap. XXV.

Figura verborum tribus maximè sūt modis, per adiectionem, detractiōē, similitudinem. Per adiectionem, vt Cicero Pro Milone: Occidi, occidi non Spuriū Me

Figuræ verborum tribus maximè sūt modis.

Quin. li. 9.

cap. 3.

Pro Mil.

L 4 lium,

Orat. 1.

lium. quo loco, verbū, occidi, figuratè gemi-
natum est. Et in Catil. Fuit, fuit ista quon-
dam in hac rep. virtus. Et in eadem oratio-
ne. Viuis, & vivis non ad deponendam, sed
ad cōfirmandam audaciam. Per detractio-
nem etiam fiunt figuræ, in quibus mul-
tum est venustatis Cice. in eundem Ca-

Orat. 2.

tilinam. Abijt, excessit, erupit, euasit, vbi
coniunctiones prætermittuntur. Sed ter-
tium genus figurarum quod quandam
vocum habet similitudinem, & aures
præcipuè in se vertit, & animos excitat.

Figure que
vorum ha-
bent simili-
tudinem au-
res in se præ-
cipuè ver-
tunt.

In Orat.

Cicero in oratore: Itaque efficias, ut cum
gratie causa nihil facias, omnia tamen sint
grata, quæ facis.

De Orat.

vel in 17180 -
De Orat.

aut. ad Her.

li. 4.

Quin. li. 9.

cap. 3.

de Orat. 3.

In orat.

De figuris quæ fiunt per adiectio-
nem. Caput. XXVI.

Repetitio est cum ab eodem verbo du-
citur sæpius oratio: vel ut Cicero des-
cribit, Est eiusdem verbi crebra à primo
repeti-

repetitio. Quod acriter & instanter fit. *Ci* Acriter & instanter ab eodem verbo ducitur sepius oratio.
cero in Catilinam, Nihil agis, nihil moliris nihil cogitas, quod ego non modò audiã, sed etiam videam, plane q̄ sentiam. Idem cõtra Rullum: Quid enim est tam populare, quã pax? qua non modò ij, quibus natura sensum dedit, sed etiam tecta atque agri mihi letari videntur. Quid tam populare, quàm libertas? quam non solum ab hominibus, verum etiam à bestijs expeti, atq; omnibus rebus anteponi videtis. Quid tam populare, quàm otium? quod ita iucundum est, ut & vos, & maiores vestri, & fortissimus quisque vir maximos labores suscipiendos putet, ut aliquando in otio possit esse, præsertim cum imperio ac dignitate.

Orat. 1.

Orat. 2.

Conuersio est cum in idem verbũ con ἰστροπέη vel ἀντιστροφή
 uertitur sepius oratio. *Cicero in Antonium, Doletis tres exercitus populi Romani interfectos? Interfecit Antonius. Desideratis clarissimos ciues? eos quoq; eripuit*

Græ.
Phil. 2.

L 5 vobis

*Vobis Antonius. Autoritas huius ordinis
afflicta est? Afflicta Antonius.*

*expansione
aut. ad h. l. c.
lib. 4.*

Complexio est, quæ repetitionem &
cōuersionem complectitur. Qui sunt,
qui fœdera sæpe ruperunt? Carthaginen-
ses. Qui sunt, qui crudele bellum in Italia
gesserunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui
Italiam deformauerunt? Carthaginenses.
Qui sunt qui sibi postulant ignosci? Cartha-
ginenses. Videte ergo, quid oporteat eos
impetrare. Cicero pro lege agraria: Quis
legem tulit? Rullus. Quis maiorem popu-
li partem suffragijs priuauit? Rullus. Quis
comitijs præfuit? idem Rullus. Quis tri-
bus, quas voluit, vocauit, nullo custode for-
titus? Quis decem viros, quos voluit, renun-
ciauit? idem Rullus.

Orat. 2.

Conduplicatio est verborum gemina-
tio, quæ habet interdū vim lepōrem
aliās. Geminantur autē verba modis pluri-
bus: aut enim adiūgitur idem iteratum, ut

Cicero

Cicero in *Catilinā*, *Viniis & viuis non ad* Orat. 1.
deponendam sed ad confirmandam auda-
ciam. Aut & idem ad extremum fertur:

Cicero in Verrem, Multi & graues dolo- Act. 7.
res inuenti parentibus, & propinquis mul-

ti. Aut continenter vnum verbū non in ea Aliquando
dem sentētia ponitur: Cicero pro Ligario, continēter
Principum dignitas erat penē par, non par idem ver-
bū in diuer-

fortasse eorum qui sequebantur: Aut post sis ponitur
aliquam interiectionem repetitur. Cicero. sententijs.

Bona, miserum me (consumptis enim, la- Phil. 26.
chrymis tamen infixus animo haeret do-

lor) bona inquam (n. Pompey acerbissi-

ma voci subiecta praconis. Possunt quoq; Media ver-
media respondere, vel primis, vt Virgil. ba possunt
primis re-

Te nēmūs Angitia, vitrea te Eucinus vnda. AEn. 7.

Vel vltimis. Cicero in Verrem, Haec nauis Act. 7.
onusta ex praeda Siciliensi: cum ipsa quoq;

esset ex praeda. Interim sentētia tota repe- Aliquando
titur. Cicero in eadem act. Quid Cleomenes sentētia to-
ta repetit.

facere potuit: non enim possum quenquam
in simu-

Locus apud
Ciceronem
pulcherrimus.

ω λ κ μ
Græ.

insimulare falso. Quid inquam Cleomenes
magnopere facere potuit? Ille verò apud
Ciceronem locus est pulcherrimus, in quo
& primo verbo longo intervallo redditum
est vltimum, & media primis, & medijs
vltima congruunt. Vestrum iam hic factum
reprehenditur P. C. non meum: ac pulcher-
rimum quidem factum, verum vt dixi non
meum sed vestrum.

ω λ κ μ ν ρ σ τ
De arufy.
resp.

TRaductio est cum verba paululum
immutata ponuntur. Cicero, Homi-
nes propè confitentem iudicio liberauerunt:
hominibus iniuria tui stueri in ipsos dolori
non fuit: Et homines tibi arma, alij in me, alij
post in illum inuictum ciuem dederunt: ho-
minum beneficia prorsus concedo tibi, ac
maiora non esse querenda. Et pro Archia:
Pleni sunt omnes libri, plene sapientium
voces, plena exemplorum vetustas.

ω λ κ μ ν ρ σ τ
Orat. 1.

Synonymia est cum verba idem signifi-
cantia congregantur. Quæ cum ita sint
Catilina,

Catilina, perge quo cœpisti: egredere aliquando ex urbe, patent portæ, proficiscere.

Et alio libro: Abijt, excessit, erupit, euasit. Non verba modo, sed
Nec verba modo, sed sensus quoque idem sensus quo
facientes acervantur, Perturbatio istum que idē fa-
mentis & quædam scelerum offusa caligo, cientes accer-
& ardentes furiarum faces excitarunt. uantur.
 Orat. 2.
 Pro Mil.

P Olysyndeton est schema quod coniun- πολυσύνδε-
 ctionibus abundat. τος.

Tectumq; laremq; Georg. 3.
 Armamq; Amycleumq; canē, Cressamq; pharetram.

Cic. Atq; idem tamen stuprorum, & scele In Catil.
rum exercitatione assuefactus, frigore, &
fame, ac siti, & vigilis perferendis, fortis
ab ijs istis suis socijs predicabatur. Idem. Pro dome-
Senatus est summum populi Romani, pa- sua.
pulorumq; & gentium omnium, ac regum
concilium. Et alibi. Virtus hominibus in- De orat.
stituendo, & persuadendo, non minis, &
vi, ac metu traditur.

Gradatio

ad hunc

Gradatio repetit que dicta sunt, & priusquam ad aliud descendat in pluribus resistit. Vel, ut cum Cicerone definiamus, Gradatio est cum gradatim sursum versus reditur. Africano virtutem industria, virtus gloriam, gloria emulos comparavit. Cicero pro Milone: Neque verò se populo solum, sed etiã senatui tradidit: nec senatui modò, sed publicis præsidijs & armis: neq; his tantũ, verum etiã eius potestati, cui senatus totã Remp. omnẽ Italiae pubem, cuncta populi Romani arma commiserat. In tertio loco, cum dicendũ fuisset: nec publicis præsidijs & armis tantũ: consulto, quoniam id longum erat & insuaue, pro eo dixit: neq; his tantũ. Idem pro Sex. Roscio Amerino. In vrbe luxuries creatur ex luxuria auaritia existat, necesse est, ex auaritia erũpit audacia. Hæc figura apertiore habet artem & magis affectatam, ideoque esse rarior debet.

De

De figuris verborum, quæ fiunt per
detractionem. Cap. XXVII.

S Equuntur figurae, quæ per detractio-
nem fiunt, quæ breuitatis nouitatisque
maximè gratia petuntur.

Dissolutio, quam articulum alij vocat,
est cum demptis cõiunctionibus dis-
solutè plura dicuntur. Cice. Sit in eius tute
la Gallia, cuius virtuti, fidei, felicitati com-
mendata est. Apta est hæc figura non in
singulis modò verbis, sed sententijs etiam,
vt Cicero pro Archia: Hæc studia adole-
scentiã alunt, senectutem oblectant, secun-
das res ornãt, aduersis perfugium præbêt,
delectãt domi, non impediunt foris, perno-
tant nobiscũ, peregrinantur, rustificantur.
Dissolutionis autem, & polysyndetis fons
vnus est, quia acriora faciunt, quæ dicuntur,
& vim quandam per se ferentia velut se-
pius erumpentis affectus.

Figure que
per detrac-
tionẽ fiunt
nouitatis
breuitatisque
que gratia
maximè pe-
tuntur.

Quin. li. 9.
ca. 3. Cic. 30
de orat. in
ora. aut. ad
Her. lib. 4.
διάλυτοι
aut ἀσυνδῆ-
τοι.

De prou.
conf.
Dissolutio
non in sin-
gulismode
verbis fit,
sed senten-
tijs etiam.
Pro Archi.
Dissolutio-
nis & poly-
syndetis v-
n^o est fons.
De poly-
syndeto di-
ctũ est cap.
superiori.
Ari. 3. rhe.

Adiunctio cap. 12.

αρετὴ ζῶ-
μα & ὄνα-
ζωγῆς ἐπι-
λαμβάνει
ἀδύνατον.

Tribus mo-
dis adinu-
entio fit.

Pro Cluen.

Orat. 1.

Adiunctio est in qua vnum ad ver-
bum, quod primum aut postremum
collocatur, plures sententiae referuntur, qua-
rum vnaquaeque desideraret illud, si sola po-
neretur. Fit autem praeposito verbo ad quod
reliqua respiciant, hoc modo: *Vicit pudorē
libido, timorem audacia, rationem amentia.*
aut *illato, quo plura clauduntur.* Nec enim
*is es Catili. Ut te, aut pudor vnumquam a tur-
pitudine, aut metus a periculo, aut ratio
a furore reuocauerit.* Medium quoque potest
esse quod & prioribus, & sequentibus suf-
ficiat: *ut formae dignitas, aut morbo deflo-
rescit, aut vetustate.* Quod cum fit, Coniun-
ctio figura est.

ἀλλοτεῖς vel
ἐπιπέσειμι
πρὸς.

Disunctio (quam perspicuitatis gra-
tia, quoniam superioribus contraria
est, hoc loco tradimus) est, cum eorum, de
quibus dicimus vnumquodque certo conclu-
ditur verbo. Cicero pro Archia: *Me autem
quid pudeat, qui tot annos ita viuo, Iudi-
ces, ut*

ces, ut ab illis nullo me unquam tempore,
aut comodū, aut ocium meum abstraxerit,
aut voluptas auocarit, aut denique somnus
retardarit. Et in eadem oratione. Home-
rum Colophony ciuem esse dicunt suū, Chy-
suum vendicant, Salaminij repetunt, Smyr-
nei verò esse suum confirmant.

Homerum
multe ciui-
tates suam
ciuem esse
dicunt.

Synecdoche, cuius & Cicero & Quinti-
lianus meminerunt, non tropus modò
de quo ante dictum est, sed verborum etiā
est exornatio. Ea fit cum subtractum ali-
quod verbum satis ex ceteris intelligitur.
Precisionem vocat autor ad Her. Cicero
ad Brutum: Sermo nullus scilicet nisi de
te. Quid enim potius? Simul enim intelli-
gitur in priori quidem parte, est; in poste-
riori verò, faciamus, aut aliquid simile.
Differt ab Aposiopesi, quæ sententiarum
est exornatio, quod in ea vnum verbum,
& manifestum quidem desideretur, ut in
superiori exēplo, & in illo etiā Ciceronis:

οὐκ ἔστι
vel ἄλλοις
Græ. aut. ad
Her. est pre-
cisio.
In orat.

De aposio-
pēdicetur
c. proximo.
Synecdo-
che differt
ab aposio-
pēsi.

Data Lupercalibus, quo die Antonius Cæsari: vbi nihil aliud intelligi potest quàm hoc, diadema imposuit. At in Apostrophe aut incertum est, quod tacetur, aut certe
longiore sermone explicandum. Synœciosis est quæ duas res diuersas colligat, hoc modo. Tam deest auaro, quod habet, quàm quod non habet.

De figuris verborum tertij generis.
 Caput. XXVIII.

Cicer. 3. de
 orat. & in
 or. Quinti.
 lib. 9. ca. 3.
 aut. ad Her.
 lib. 4.

Tertium est genus figurarũ, quæ aut similitudine vocum, aut paribus, aut contrarijs, vertunt in se aures, & animos excitant.

παρανομα-
 σια
 Greg. aut. ad
 Her. tradu-
 ctio dicit.
 Multis &
 varijs ratio-
 nibus fit pa-
 ronomasia.
 Pro Cluen.

Anomimatio, quam Græci Parano-
 masiam vocat, est cum paululum im-
 mutata verba, atq; deflexa, in oratione po-
 nuntur. Ea multis & varijs rationibus cõ-
 ficitur: Adiectione hoc modo, Cicero pro
 Cluentio: Si in hac calamitosa fama, quasi
 in aliqua perniciosissima flama. Et, Emit
 morte

morte immortalitatem. Detractione sic,
 contra eum, qui se legationi immoriturum
 dixerat, pater Quintiliani: non exigo ut Quin. li. 9.
 immoriaris legationi, immorare. cap. 30 Commu-
 tatione, hoc modo: Cicero in Catilinam, Orat. I.
 Hanc reipublicæ pestē paulisper reprimi,
 non in perpetuum comprimi posse. Et in
 M. Antonium. Hem cur magister eius ex Phil. 3:
 oratore arator factus sit. Translatione: Vi-
 dete Iudices utrū homini nano, an vano cre-
 dere malitis. Hæc figura, leuis alioqui, sen-
 tentiarum pondere implenda est. Merito
 igitur illa exēpla vitandi potius, quàm imi-
 tandi gratia ponit Quintilianus: Auuum
 dulcedo ducit ad auium. & non Pisonum,
 sed pistorum: pessimum verò, Ne patres
 Conscripti, cricūscripti videātur. &, Raro
 euenit, sed vehemēter venit: aliaq; similia.

Paronoma-
 sia pōdere
 sententiā
 implendā
 est.

S Imiliter cadens exornatio est, cum in quod est re-
 eosdem casus verba cadūt. Græci Ho 707
 moiopoton appellant. Cicero, Ac primum Man.

M 2 quanta

quanta innocētia debent esse imperatores?

Quanta deinde omnibus in rebus tēperantia? Quanta felicitate? Quanto ingenio?

Similiter
cadēs nō so-
lum est in
nominib⁹
sed etiā in
verbis.

Pro Arch.

Quanta humanitate? Et alibi: Hunc ego non diligam? non admirer? non omni ratione defendendum putem? Similiter cadens est in illis verbis, Diligam, admirer, putē.

Nam & verborum vt nominum sui etiam sunt casus.

Similiter dicitur
701.

Pro lege
Manil.

Similiter desinens est cū siue casus sit in verbis, siue non, tamē similes exitus sunt. Cicero: Itaque non sum predicaturus, Quirites, quantas ille res domi, militiaeque terra, mariq; quātaq; felicitate gesserit, vt eius semper voluntatibus non modò ciues assenserint, socij obtemperarint, hostes obdierint, sed etiam venti, tempestatesq; obscurandarint. Et pro Milone, Non modò ad salutem eius extinguēdam, sed etiā gloriam per tales viros infringendam. Differt hęc figura à superiori, est enim similiter cadēs,

Pro Mil.
Similiter
cadens, & si
militet de-
sinens quo
modo differat.

tantum

tantum casus similis, etiã si dissimilia sint, que declinentur: at similiter desinens in eos lē exitus cadit, vt, Audacter territas, humiliter placas. Atque eò fit, vt similiter cadēs in verbis & nominibus tantum esse possit, cū similiter desinēs non modò in his, sed in illis etiã, que declinari nō possunt, reperiat, vt proximum declarat exēplum.

Compar Græci vocant Isocolon, habet membra orationis, que cōstāt ex pari ferè numero syllabarum. Hoc non de enumeratione nostra fiet, nam id quidē puerile est: sed tantū affert vsus, & exercitatio facultatis, vt animi quodã sensu par membrū superiori referre possimus. Cicero pro lege Manilia: Ita tantū bellū, tam diuturnū, tā lōge, lateq; dispersum, quo bello omnes gentes tenebātur, Cn. Pompeius extrema hyeme apparauit, ineunte vere suscepit, media astate confecit. Loquitur autem de bello, quod Pompeius gessit contra Piratas.

ισόκωλον

Animi quodam sensu sine nostra enumeratione compar fit.

Pro Leg. Manil.

arrthetor

Singula sin-
gulis oppo-
nuntur per
contentio-
nem.

Cice. pro
Cluent.

Ibidem.

Binz binis
opponuntur
per conten-
tionem.

Pro Mur.

Crebra cre-
bris per an-
tithetō op-
ponuntur.

Contrapositum autem, vel, ut quidam
vocant, Contētio (antitheton Græcis
dicitur) non vno fit modo. Nam & fit, si
singula singulis opponuntur. Ut, Vicit pudor
libido, timorē audacia, rationem amen-
tia. Et bina binis: Non nostri ingenij, ve-
stri auxilij est. Et sentētiae sententijs: Odit
populus Romanus privatam luxuriam, pu-
blicam magnificētiam diligit. Nec semper
contrapositum subiungitur, ut in hoc Cice-
ronis pro Milone, Est enim hæc Iudices nō
scripta, sed nata lex. Sed crebra etiam cre-
bris opponuntur, ut in eo, quod sequitur,
quam non didicimus accepimus, legimus,
verum ex natura ipsa arripimus, hausi-
mus, expressimus. Sunt quidā autores, qui
duplicem faciunt contentionem, vnam ver-
borum, quam Antithesim appellant: sen-
tentiarum alteram, quam Antitheton vo-
cant. Eas autem ita discernunt, ut con-
tentionem verborum figuram esse dicant,

cum

cum ex verbis contrarijs conficitur oratio.

Ut, Inimicis te placabilem, amicis inexora-

bilem præbes. Et quod Cæcil. Metellus di-

cit apud Liniū: amicitias immortales, ini-

micitias mortales debere esse. Sententia-

rum verò cum sententiæ contrariæ ex com-

paratione referuntur. Sed cum Quintilia-

nus Ciceronem secutus Antitheton inter

verborū numeret exornationes, & discrimen illud tenue sit, & exile, satis esse de-

bet, quod de contentione dictū est. Magnæ

veteribus curæ fuit, gratiam dicendi è qua

tuor his proximis figuris acquirere. Gor-

gias in hoc immodicus, copiosus utiq; pri-

ma etate Isocrates fuit. Delectatus est his

etiā Marcus Tullius, verū, & modū adhi-

buit non ingratiæ (nisi copia redundet) vo-

luptati, & rem aliqui leuem, sententiærum

pondere implevit. Nam per se frigida, &

inanis affectatio, cū in acris incidit sensus,

innat abidetur esse, nō accersita. Et quoniā

Li. 10. dec.

4.

Quin. li. 9.

cap. 3.

Veteres ex
quatuor p
ximis figu
ris sunt au
cupati gra
tiā dicēdi.

Cicero op
timè vsus
est his figu
ris.

contrapositum sæpe fit assumpta pariter commutatione, de ea hoc loco dicamus.

ἀντιθέσις
ἢ ἢ ἢ
ἀντιθέσις.

Poema est
loquens pi-
ctura.

Pro Cluēt.

Multæ ver-
borū figu-
ræ in eandē
sententiam
sæpe cadūt.
Pro Ceco

Commutatio est, cum duæ sententiæ inter se discrepantes ita efferuntur, ut à priori posterior contraria priori profisciscatur: Non ut edam viuo, sed ut viuam edo. Item, si poëma loquens pictura est, pictura tacitum poëma debet esse. Et apud Ciceronem: *Vt & sine inuidia culpa plebatur, & sine culpa inuidia ponatur.* Hæc de verborum figuris dicta sunt, in quibus illud notandum est, multas earum cadere frequenter in easdem sententias, idque cum magna venustate. Cicero: *Si quantum in agro locisque desertis audacia potest, tantum in foro ac iudicijs impudentia valeret. Compar est, & similiter cadens; Non minus nunc in causa cederet Aulus Cecinna Sexti Ebutij impudentiæ, quam tunc in vi facienda cessit audaciæ. Compar similiter cadēs, similiter desinens.*
Accedit

Accedit & ex illa figura gratia, qua muta
tis casibus verba repetuntur. Non minus
cederet, quam cessit.

Figura illa
est tradu-
ctio.

Quid verborum figuræ orationi cō-
ferant, & quid in eis cauendum
sit. Caput. XXIX.

SI quis autem parce, & cum res poscit,
verborū figuris utatur, iucundiorē fa-
ciet orationem. Qui verò immodicè & sine
iudicio eas adhibuerit, ipsam illam gra-
tiam varietatis amittet. Dāda igitur ope-
ra est, ut nec multæ sint supra modum, nec
eiusdem generis, aut iunctæ, aut frequētes
quia satietas ut paucitate earum, ita varie-
tate quoque vitatur. Quod de his verborū
figuris, quæ nobiles sunt, atq; insignes intel-
ligendum est, nō de illis quæ valde sunt v-
sitate, ac vulgares, quæ etiam si sunt cre-
briores, consuetas aures minus feriunt. Ri-
diculum etiam est neglecto rerum pōdere,
& viribus sententiarum, inania verba

Figuræ ver-
borum im-
modice ad-
hibēdæ nō
sunt.

Quin. li. 9.
cap. 3.

Figuræ ver-
borum nō
sunt multæ
non iūctæ,
non frequē-
tes.

in hos modos deprauari. Cum enim figuræ sint quasi quidam gestus orationis, eas sine sententiâ sectari, tam est ridiculū, quàm quærere habitum, gestumq̄ sine corpore. Non sunt etiam nimis densandæ. Sciendum verò imprimis, quid quisq̄ in orando postulet locus, quid persona, quid tempus. Maior enim pars harū figurarum posita est in delectatione: vbi verò atrocitate, inuidia, miseratione pugnandum est, quis feret cōtra positos, & pariter cadentibus, & consimilibus irascentem, flentem, rogantem; cum in his rebus cura verborū deroget affectibus fidem, & vbi cunq̄ ars ostentatur, veritas abesse videatur.

Quid sit sententiariū figuræ.

Cicer. 3. de orat. & in ora. Quin. lib. 9. ca. 2. aut. ad Her. li. 4. Rutilianus: Aquila & Rutilius.

De figuris sententiariū. Cap. XXX.

Nunc res ipsa monet, ut deinceps ad sententiariū exornationes transeramus. Est autē sententiariū exornatio, quæ non in verbis, sed in ipsis rebus quandam habet dignitatem. Atque ea de causa sententiari-

tentia-

tentiarum ornamenta maiora sunt. Quo genere, quia præstat omnibus Demosthenes, idcirco à doctis oratorum est princeps iudicatus. Schemata ea vocant Græci, quæ maximè ornent orationem, eaque, ut definitio demonstrat, non tam in verbis pingēdis pondus habent, quam in illuminandis sententijs. Nec aliud quicquam est dicere, nisi omnes aut certè plerasq; aliqua specie illuminare sententias.

Maiora sūt sententiarū ornamenta quam verborum. Demosthenes cur oratorum princeps iudicetur.

Interrogatio figura est quoties non scicitādi gratia assumitur, sed instādī. Quo vsq; tandem abutere Catilina patientia nostra? Patere tua consilia non sentis? Et totus deniq; hic locus. Quanto enim magis ardet, quam si diceretur? Diu abuteris patientia nostra; patet tua consilia. Interrogamus etiam, quod negari non possit. Cicerone pro Cluentio: Dixit ne tandē causam Clidiculanus falcula? Aut ubi respondendi difficilis est ratio, ut vulgo uti solemus:

interrogatio
Orat. I.

Varijs de causis interrogations, quæ sententiarum est figura, utimur.

Pro Cluentio.

Quo-

*Quomodo? Qui fieri potest? aut inuidiæ aut
miserationis, ut Sinon apud Virgil.*

*AEnei. 2. Heu que nunc tellus, inquit, que me æquora possunt
Accipere?*

Conuenit etiam indignationi.

AEnei. 1. Et quisquam numen Iunonis adoret?

Et admirationi.

*AEnei. 2. Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames!*

Est interim acrius imperandi genus.

AEnei. 4. Non arma expedient, tot aq; ex urbe sequentur?

*Et ipsi nosmet rogamus: Quale est illud
Turni apud Virgilium:*

*AEnei. 7. Quid agam? aut que iam satis ima dehiscat
Terra mihi?*

Responsio figura est cum aliud interro-
ganti ad aliud, quia sic vtilius sit, oc-
curritur, tum augendi criminis gratia: Ut
testis in reum rogatus an à reo fustibus ver-
pulasset? Et innocens, inquit: Tum decli-
nandi, quod est frequentissimum. Qua-
ro an occideris hominem? respondetur la-
tronem.

Subie-

Subiectio est, cū orator vel interrogat *αιτιολογία*
 se ipsum, & respōdet sibi: vel cū alium
 rogauerit, nō expectat respōsum, ut Cicero
 pro Ligario. Apud quem igitur hoc dico? *Pro Lig.*
 nempe apud eum, qui cum hoc sciret, tamē
 me ante quā vidit, reipublicæ reddidit. Et,
 domus tibi deerat? at habebas: pecunia su- *In Orat.*
 perabat? at egebas. Sunt autē interrogan-
 di, & respondendi sibi non ingrata vices.

Occupatio, quam Quintilianus Præ- *περίληψις*
 sumptionē, Græci Prolepsin dicūt,
 est cum id quod obijci potest, occupamus.
 Huc pertinet illa Ciceronis præmunitio
 cōtra Quint. Ceciliū, quōd ad accusandū *In diuin.*
 descendat, qui semper defenderit. Verborū
 quoq; vis, ac proprietās cōfirmatur, vel præ
 sumptione: Quāquam illa non pœna, sed *Reprehen-*
 prohibitio sceleris fuit, vel reprehensionē, *sio, quam*
 quam alij correctionem appellant. *allj corre-*
ctionem vo-

cant, est oc-
cupationis
gen^r quod
dam.

Correctio est quæ tollit sententiā ali-
 quam, & eam alia, quæ magis idonea
 videtur,

videtur, emendat & corrigit. Cicero: Italiam ornare, quàm domum suam maluit: quanquam Italia ornata, domus ipsa mihi videtur ornatior: loquitur autem de L. Mummio. Est etiam correctio in verborum exornationibus, quæ tollit verbum, quod dictum est, & pro eo id, quod magis idoneum videtur, reponit, hoc modo: O virtutis comes invidia, quæ bonos insequeris, atq; adeo insectaris. Et illud: Atque hæc ciues, ciues inquam, si hoc eos appellari nomine fas est, de patria sua, & cogitant, & cogitauerunt. Praclarum illud Cic. in Verrè: Non enim furem, sed raptorem: non aduiterum, sed expugnatorem pudicitie: non sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionumque: non sicarium, sed crudelissimum carnificem civium, sociorumque in vestrum iudicium adduximus.

ant. ad Her.
lib. 4.

Pro Mur.

A. 1.

diaplogis

Dubitatio est, cum querimus unde incipiendum, ubi desinendum, quid potissimum

sumum dicendum, an omnino dicendum sit.

Cicero pro Cluentio: Equidē, quod ad me Pro Cluē.
attinet, quò me verā, nescio. Negē fuisse
infamiā, iudicij corrupti: & quæ sequuntur.

Est egregium tum subiectionis, tum huius Li. 8. det. 8.
figuræ exemplum apud Liniū in P. Sci-
pionis ad milites cōcione: Apud vos quēad-
modum loquar, nec cōsiliū, nec oratio sup-
peditat: quos ne quo nomine quidē appella-
re debeam, scio: ciues? qui à patria vestra
desciuiſtis. An milites? qui imperiū, auspi-
ciumq; abnuisti, sacramēti religionem ru-
pisti. Hostes? corpora, ora, vestitum, habi-
tum ciuium agnosco: facta, dicta, consilia,
animos hostium video.

Communicatio non procul abest à du- dicenolus
bitatione, cū aut ipsos aduersarios cō- 718
sulimus. Cicero: Tu denique Labiene quid pro Rab.
faceres tali in re ac tempore? cum ignauia
ratio te in fugā atq; in latebras impelleret,
improbitas & furor L. Saturnini in Capi-
tolium

tolium arcesseret, consules ad patriæ salutem, ac libertatem vocarent, quam tandem auctoritatem, quam vocem, cuius setam sequi, cuius imperio parere potissimum velles? Aut cum Iudicibus deliberamus, vt Cato, Si vos in eo loco essetis, quid aliud fecissetis?

proposu-
erunt.

Prosopœia est personarum ficta inductio, vel grauissimū lumen augēdi hac & aduersariorum, & nostros cū alijs, sermones, & aliorum inter se credibiliter introducimus; & suadendo, obiurgando, querendo, laudando, miserando personas idoneas damus. Quin mortuos excitare in hoc genere dicendi cōcessū est. Vrbes etiā, populiq; vocē accipiunt: in quibus hoc modo mollior fit figura. Etenim si mecū patria, quæ mihi vita mea multò est charior, si cū-ēta Italia, si omnis res pub. sic loqueretur; M. Tulli quid agis? & quæ sequuntur. Sed magna quædam vis eloquentiæ desideratur.

Vrbes etiā
& populi
vocē acci-
piunt per
proso-
pœiam.
Orat. I.
in Cat.

ratur. Falsa enim & incredibilia natura
 necesse est, aut magis moueant, quia su-
 pra vera sunt, aut pro vanis accipiuntur
 quia vera non sunt. Formas quoque fingi-
 mus saepe, vt famæ Virgilius; vt voluptatis
 ac virtutis (quemadmodum à Xenophon
 te traditur) Prodicus, vt multarum alia-
 rum rerum Ouidius.

Magna vi
 eloquentiæ
 desideratur
 in hac figu-
 ra.
 Formæ re-
 rû quæ cor-
 poris exper-
 tes sunt per
 prosopopœ-
 iam fingun-
 tur.

AEN. 4.

ὕπερημα.

τε γ β.

αποστροφῆ

Græ. auer-

sio Lat.

Cicer.

Pro Lig.

A Postrophe est auersus à iudice ser-
 mo: mirè autem valet, siue aduer-
 sarios inuadimus: Quid enim Tubero,
 tuus ille districtus in acie Pharsalica gla-
 dius agebat? Cuius latus ille mucro pe-
 tebat? Qui sensus erat armorum tuo-
 rum? Quæ tua mens? oculi? manus?
 ardor animi? Quid cupiebas? Quid opta-
 bas? Siue ad inuocationem aliquam con-
 uertimur: Vos enim iam Albani tumu-
 li atque Luci: Siue ad inuidiosam implo-
 rationem, O leges Porciae, legesque Sem-
 pronia.

Pro Mil.

N

Hyper-

ἐπιφάνεια
aut. ad Her.
est demon-
stratio.

De orat. 3.

Hypoty-
pis res penè
sub aspectū
subijcit.

Cicc. act. 7.
in Ver.

Cicer. pro
Mil.

ἐπιφάνεια
οἷς

De orat. 3.

Hypotyposis, quam illustrem explana-
tionem Cicero appellat, est proposita
quaedam forma rerum ita expressa verbis,
ut cerni potius videatur, quam audiri:
vel, Est rerum quasi gerantur, sub aspe-
ctum penè subiectio, ut actione in Verre
septima: Ipse inflammatus scelere, ac fu-
rore in forum venit, ardebant oculi: toto
ex ore crudelitas emicabat. Nec solum
quæ facta sint, aut fiant, sed etiam quæ
futura sint, aut futura fuerint dicendo
exprimimus. Mirè tractat hæc Cicero pro
Milone, Quæ facturus fuerit Clodius,
si præturam inuasisset. Hæc translatio
temporum, erit verecundior, si propona-
mus talia. Credite vos intueri: ut Cicero:
Hæc, quæ non didistis oculis, animis cerne-
re potestis.

APosiopesis, quam Cicero reticentiam
nonnulli interruptionem appellant,
et ipsa ostendit affectus, vel iræ, ut Virg.
Quos

Quos ego: sed motos præstat componere fluctus. **A**Encia!

Vel sollicitudinis, & quasi religionis: An huius ille legis, quam Clodius à se inuētam gloriatur, mentionē facere ausus esset, viuo Milone, ne dicā consule? de nostrum enim omnium, non audeo totum dicere.

Reticentia ostendit affectus iræ, vel sollicitudinis.
Cicer. Pro Mil.

EThopœia est imitatio vitæ, ac morum alienorum, magnum quoddam ornamentum orationis, & aptum ad animos conciliandos vel maxime: saepe autem ad per-mouendos: Cicero contra Rullum: Ineunt tandem magistratus tribuni plebis, concio tandem expectata P. Rulli, quod & princeps erat Agrariæ legis, & truculentius se gerebat, quam ceteri. iam designatus alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur, vestitu obsoletiore, corpore incultu & horrido, capillatio quàm ante, barbaq; maiore, vt oculis & aspectu denūtiare vim Tribunitiam, & imitari Reip. videretur.

θροπαις vel μιμησις Græ. aut. ad Her. est effictio & notatio.

Oratio. 2.

ἄφρασις
aut. ad Her.
est signifi-
catio.

EMphasis est cum ex aliquo dicto latēs aliquid eruitur: vel, vt Cicero definit, quæ plus ad intelligendum, quàm dicitur, relinquit, *Virgilius*:

Æn. v. 2.

Demissum lapsi per funem.

Idem de Cyclope:

Ænci. l. 3.

Iacuitq; per antrum

Immensum.

Vbi prodigiosam illam corporis magnitudinem è loci spatio intelligimus.

ἄπροσιον
vel *παράδοξον*.

Act. 7.

Stentatio est figura, qua diu suspēdūtur auditorū animi, atq; aliquid deinde inexpectatū subiūgitur, vt in *Verrē* Cicero: Quid deinde? quid cēsētis? furtū fortasse, aut prædā aliquā? Deinde cum diu suspendisset iudicum animos, subiecit, quod multo esset improbius. Aliquando etiam cum expectationē alicuius rei grauissimæ orator cōcitauerit, ad aliquid, quod leue sit, aut nullo modo criminofum, descendit.

παράδοξον
ψῖς, vel
ἀπίφρασις
Cræ. aut ad
Her. occupatio est,

Pretermisio, vel preteritio est, cū dicimus nos preterire, aut non scire, aut nolle

nolle dicere id, quod tūc maxime dicimus,
 Cicero in Rullum: Non queror diminutio. Orat. 2.
 nem vectigalium, non flagitium huius id-
 Etura atque damni. Prætermitto illa, quæ
 nemo est, quin gravissime, & verissime cõ-
 queri possit, nos caput patrimonij publici,
 pulcherrimam populi Romani possessio-
 nem, subsidium annonæ, horreum belli, sub
 signo claustrisque Reip. positum vectigal
 servare non potuisse: eum deniq; nos agrū
 P. Rullo concessisse, qui ager ipse per sese
 & Syllanæ dominationi, & Gracchorum
 largitioni restitisset: non dico hoc solum
 in Rep. vectigal esse, quod amissis alijs
 remaneat, intermissis nunquam quiescat,
 in pace niteat, in bello non obsolescat, mi-
 litem sustentet, hostem non pertimescat:
 prætermitto omnem hanc orationem &
 concioni reseruo. De periculo salutis, ac
 libertate loquor. Et in alia oratione. Omit- De prou.
 to iurisdictionē in libera civitate cõtra le- conf.

ges, senatusq; consulta: cades relinquo, libidines prætereo.

capitula

Pro Lig.

Licentia est, cum apud eos, quos aut vereri, aut metuere debet orator, tamen aliquid pro iure suo dicit, quod eos minimè offendat. Cicero pro Ligario: Vide, quam non reformidem. Vide, quanta lux liberalitatis, & sapientie tue mihi apud te dicenti oboriatur: quantum potero voce contendam, ut hoc populus Romanus exaudiat. Suscepto bello Cesar, gesto etiam magna ex parte, nullavi coactus, iudicio meo ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contrate.

A. 5. 7.

Concessio est, cū aliquid etiam iniquū videtur orator pati atq; cōcedere, ut quæ deinde dicturus est, grauiora videantur. Cicero in Verrē. Lenia sunt hæc in hoc reo crimina: metū virgarū Nauarchus nobilissimæ ciuitatis pretio redemit: humanū. Alius ne condemnaretur pecuniam dedit:

vsitatum

usitatum est. Non vult Pop. Rom. obsoletis criminibus accusari Verrem: noua postulat, inaudita desiderat: non de Pratore Siciliae, sed de crudelissimo tyranno fieri iudiciū arbitratur. Interruptio est breuis de magisterclinatio à proposito. Nam longior illa digressio, quæ multis pars causæ videtur, inter figuras numeranda non est, Virg.

Vare tuum nomen (superet modo Mantua nobis,
Mantua, uæ miseræ nimium vicina Cremonæ)
Cantantes subline ferent ad sidera cygni.

Hæc breuior à re digressio plurimis fit modis. Sed hoc exempli gratia sufficiat.

IRonia & à Quintiliano & à Cicerone viginti
inter sententiarum exornationes numeratur. Differt autē ab illa, quæ tropus est, quòd tropus breuior sit & apertior. At in figuratotiùs voluntatis fictio est. Cicero pro Ligario, Nouū crimē. C. Caesar & an Pro Lig.
te hūc diē inauditum propinquus meus ad te Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in
N 4 Africa

Africa fuisse: idque C. Pansa præstanti vir ingenio, fretus fortasse ea familiaritate, quæ est ei tecum, ausus est confiteri. Itaque quo me verum, nescio. Paratus enim veneram, cum tu id neque per te scire, neque audire aliunde potuisses, ut ignoratione tua ad hominis miseri salutem abuterer.

negotio

Rutilius ex
Arist.

Distributio, quæ ad sententiarum exornationes pertinet, est, cum aliquid in partes plures tribuitur, quarum unicuique ratio deinde sua subiungitur. Ut, Alexandro Macedoni neque in deliberando consilium, neque in præliando virtus, neque in beneficio benignitas deerat. Nam quum aliqua res dubia accidisset, apparebat sapientissimus: quum autem confligendum esset cum hostibus, fortissimus: quum verò præmium dignis tribuendum, liberalissimus.

iniquitas

Permisio est, cum alicui rei vehementer confidimus, et ostendimus nos eam tradere atque concedere alicuius voluntati,
hoc

hoc modo: Sed ego iam iudices summum ac legitimum meae causae ius omitto: vobis quod aequissimum videatur, ut constituatis, permitto. Non enim vereor quin etiam si novum sit vobis instituendum, libenter id quod postulo, propter utilitatem communis consuetudinis sequamini. Cicero in Catilinam, *Orat. 1.*
 Quid expectas? proficiscere, nimium iam diu te imperatorem illa tua Manliana castra desiderat. Et in eadem oratione: Egredere cum importuna sceleratorum manu: confer te ad Manlium, concita perditos ciues, secerne te à bonis, infer patriae bellum, exulta impio latrocinio.

Deprecatio, quam vel obsecrationem, *dicitur.* vel obtestationem alij appellant, est cum opem alicuius imploramus. Cicero pro Deiotaro: Quamobrem hoc nos primum metu C. Caesar per fidem, & constantiam, & clementiam tuam libera, ne residere in te ullam partem iracundiae suspicemur.

Per dexteram te istam oro, quā Regi Deiotaro hospes hospiti porrexisti: istā, inquā, dexteram, non tam in bellis & in praelijs, quā in promissis & fide firmiorem.

apud.

EXecratio est, qua malum alicui precamur. Cicero pro Deiotaro: *Dij te perdant fugitive, ita non modonequam & improbus, sed fatuus & amens es.*

Eniō. 1. 1. 1.

EPiphonema est rei narratae vel probatae summa acclamatio. Virgilius,

AEN. 7.

Tantae molis erat Romanam condere gentem.

EXclamatio est quae conficit significationem doloris, aut indignationis alicuius, per hominis aut rei cuiuspiam compellationem: Cic. in Antonium: *O miserum me consumptis enim lachrymis, infixus tamen pectori haeret dolor. Et in eundem. O civem natum Reip. memorem sui nominis, imitatoremq; maiorū: loquitur autem de D. Bruto. Et paulo post in eadem orat. O admirabilem impudentiam, audaciam, temeritatē.*

Phil. 2.

Phil. 3.

Idem

Idem contra Rullum : O perturbatam rationem, ô libidinem refrenandam, ô consilia dissoluta atq; perdita. Et in Catilinam ô tempora, ô mores, Senatus hoc intelligit Consul videt, hic tamen viuuit.

*S*unt & illa iucunda, & ad commendationem cum varietate, tum etiam ipsa natura plurimū valent, quæ simplicē quandam & non preparatam ostendunt orationem. Quæ quoniam nullum habent latino sermone nomen, breuiter hoc loco explicabuntur. In primis quasi pœnitentia ducti, ut Cicero pro Celio. Sed quid ego ita graue personam induxi? introduxerat autem Appium illum cœcum, qui pacem Pyrrhi quondam diremerat, cum muliere suæ familie parum pudica grauius expostulantē. Et quibus vtimur vulgo, Imprudēs incidi. Vel cum querimus, quid dicamus, Quid reliquū est? &, Nunquid omisi? Et cum aliqua velut ignoramus: Cicero in Verre: Sed A. S. S.
earum

earum rerum artificem quem? quem nam?
rectè admones. Polycletum esse dicebant.
Et cum deponimus apud memoriam audi-
toris aliqua, & reposcimus quæ deposue-
rimus. Hæc omnia dant orationi varios ve-
lut vultus. Gaudent enim res varietate:
& sicut oculi diuersarum aspectu rerum
magis detinentur, ita semper animis præ-
stent aliquid, in quod se velut nouum con-
uertant.

HÆc de tropis & ornamētis cum ver-
borum, tum sententiarū dicta sint, in
quorum numero, nominibus, vi & natura
explicāda vsq; adeò dissentiūt autores vel
Græci vel Latini, vt nō modò inter se dis-
sentiāt, sed, quod maius est, Cicero qui vt
ornatissimus in dicendo, sic in præcipien-
do fuit diligentissimus, ipse sibi discrepet.

Lib. 9. c. 3. Nam vt Quintilianus animaduertit, mul-
tas figuras in tertio de Oratore libro po-
suit, quas in Oratore postea scripto, quoniā
de illis

de illis mentionem non fecit, videtur repu-
 diasse. Quasdam posuit inter verborū exor-
 nationes, quæ sententiarum sunt lumina.
 Quaedam ne figuræ quidem sunt. Non ta-
 men est cur quisquam vel illum, vel alios
 autores hac de causa temere reprehendat.
 Ea enim quæ de tropis & figuris præcipi
 possunt, valde minuta sunt & exilia: ideoq̄
 nō multū interest, hoc ne, an illo modo sen-
 tias. Quā ego causam fuisse puto, cur idem
 Cicero strictim semper & cursim illas atti-
 gerit, & nullis nec definitionibus explica-
 tas, nec exēplis illustratas quasi per trāsē-
 nam ostenderit. Iam numerus illarum nec
 fuit olim certus, nec verò unquā esse pote-
 rit. Cuius rei duas ego reperio causas. Alte-
 ra est, quòd novæ figuræ Quintiliano etiam Lib. 9. c. 30.
 autore fieri adhuc & excogitari possunt.
 Altera, quòd tam verborū quàm sententi-
 arum figuræ nō in formas, quarū certus, sed
 in partes & quasi mēbra, quorū infinitior
 est

est numerus, distribuuntur. Quod optimè vidit Cicero: in Topicis enim cum aliud diuisionem aliud partitionem esse docuisset, dixissetque non esse vitiosum in partitione, si partem aliquam prætermittas, quod idem in diuisione vitiosum est. Sic deinde causam eius rei addit. Formarum enim certus est numerus, quæ cuique generi subijciantur: partium distributio sæpe est infinitior, tanquam riuorum à fonte deductio. Itaque in oratorijs artibus quæstionis genere proposito, quot eius formæ sint, subiungitur absolutè: at cum de ornamentis verborum sententiarumque præcipitur, quæ vocantur *exiguæ*, non fit idem: Res enim est infinitior: hæc esse in causa puto vt omnis hæc de tropis & figuris disputatio, non solum dubia & incerta, sed controuersa etiam plenaque dissensionis semper fuerit. In qua ego quod simillimum veri visum est, sum secutus.

De collocatione. Cap. X X X I.

Sequitur collocatio, quæ erit optima, si Cicer. 3. de Orat.
 vincula oratione efficiet, si coherentem,
 si lenem, si æquabiliter fluentem. In ea ne-
 cessaria sunt ordo, & iunctura: primum igitur
 de ordine. Sed illud prius dicam, studio-
 sis dicendi imprimis esse necessaria ea, quæ
 deinceps de ordine iuncturaq; tradetur. Val-
 de enim conducunt ad formandum stylum,
 qui dicendi perfectior est, & magister.

De ordine. Cap. X X X I I.

Ordinis observatio est in verbis Quin. li. 9. cap. 4.
 regulis & contextis: in singulis cauē-
 dum est ne decrescat oratio, & fortiori sub Oratio nō
debet de-
crescere.
 iungatur aliquid infirmius, vt sacrilego fur,
 aut latroni petulās. Augeri. n. debent sentē-
 tiæ & insurgere, vt optimè Cicero, Tu, in- Phil. 2.
 quit, istis faucibus, istis lateribus, ista gla-
 diatoria totius corporis firmitate: aliud enī
 alio maius superuenit. At si cœpisset à toto
 corpore, non bene ad latera, faucesq; descē-
 deret.

deret. Est & alius naturalis ordo, vt diem ac noctem, ortum & occasum dicas, potius quàm retrorsum. Quædam ordine permutato fiunt superuacua, vt fratres gemini: nam si præcesserint gemini, fratres addere non est necesse. Verbo sensum claudere, si compositio patiatur, longè optimum est. Cicerò in Verrem: Itaque ille M. Cato sapiens, cellam penariam Reip. nostræ, nutricem plebis Romanæ Siciliam nominauit. At si id asperum erit, decori potius orationis erit consulendum, vt fit apud summos Græcos Latinosq; oratores frequentissime: Cicero in actione eadem: Nam cum omnium sociorum, prouinciarum rationem diligenter habere debetis, tū præcipuè Sicilia, Iudices, plurimis, iustissimisq; de causis. In oratione non sunt ad pedes verba dimensa, vt in carmine, ideoq; ex loco trāsferūtur in locum, quo maximè congruunt, sicut in rudium structura saxorum fieri consuevit.

Verbo sensum claudere optimū est.

Act. 4.

In oratiōe nō sunt ad pedes verba dimēsa.

De

De iunctura. Cap. XXXIII.

Iunctura verò ut concinna, & elegans De orat. 3.
 sit assequemur; si verba extrema cū cō-
 sequentibus primis ita iungemus, ut ne de
 asperè concurrāt, ne de vastius diducātur;
 Asperum concursum efficiunt consonātes; Quæ cōso-
nātes aspe-
rum cōcur-
sum effi-
ciant.
 illæ, quæ sunt asperiores; ut, S.ultima cum
 X. proxima, ut exercitus Xerxis; quarū
 tristior, etiam si bina collidātur, stridor est: Quin. libr.
9. cap. 4.
 ut, Ars studiorum, Rex Xerxes. Hiulcā
 Verò reddit orationem vocalium cōcursus,
 Pessimè longæ quæ easdem inter se lit eras Quæ voca-
les pessimè
cōcurrant.
 committunt, sonabunt, ut, Viro optimo
 obtemperare. Precipuus tamen erit hiatus
 earum, quæ cauo, aut patulo maximè ore
 proferuntur, ut, Sensu humanitatis. E, ple-
 nior litera est, I, angustior: ideoq; obscurius
 in his vitium. Minus peccabit, qui longis
 breues subyciet; & adhuc, qui præponet
 longæ breuem; non tamen id, ut crimen in-
 gens expauescendum est. In quo nescias

O negli-

negligentia ne an sollicitudo sit peior. Necessesse enim est, ut hic metus impetum dicendi retardet, et ab his, quae potiora sunt, extat. Quare ut negligentis est oratoris hiulca subinde oratione vitiosa humilis est animi, atq; demissi ubiq; hoc perhorrescere.

Isocrates & eius discipuli reprehendunt, quod sunt opere vocalium concursum fugerint.

In orat.

In apologia Socratis.

Quin. li. 9. cap 4.

Hiulca non nunquam de cent.

In orat.

Pro M. Matr.

In quo merito quidam Isocratem, & eius discipulos, atq; praecipue Theopompum reprehendunt, quod eas literas tantopere fugerint. At Plato in populari etiam oratione crebrius habet vocalium concursionem.

Cicero certe & Demosthenes modice respexerunt ad hanc partem. Nam hiulca nonnunquam etiam de his, faciuntq; ampliora quaedam. Habet enim ille tanquam hiatus & concursus vocalium molle quiddam, quod indicet non ingratam negligentiam de re hominis magis, quam de verbis labor-

ratis. Itaq; ille in oratione pro Marcello sic ait: Dolebam enim P. C. ac vehementer angebar, cum viderem virum talem, qui in eadem

eadem causa, in qua ego, fuisset, non in eadem esse fortuna, nec mihi persuadere poteram, nec fas esse ducebam, versari me in vestro veteri curriculo, illo amulo atq; imitatore studiorum, ac laborū meorum, quasi quodam socio à me & comite distracto. Unde apertè intelligimus crebram & nimiam vocalium concursionem esse quidem vitandam, modicam verò & quæ in loco fit, non esse reprehendendam. Videndum etiam est, ne syllabæ verbi prioris ultimæ, sint primæ sequentis, quod Ciceroni in epistolis excidit: Res mihi inuisæ, visa sunt Brute. Et in carmine: O fortunatâ natiâ me consule Romam. Etiam monosyllabæ, si multa sint, male continuabuntur. Breuium præterea verborum ac nominum vitanda cōtinuatio est, ne compositio minuta sit atque concisa: Et ex diuerso, longorum, afferunt enim tarditatem. Illa quoq; vitia sunt, si cadentia similiter & similiter de-

Syllabæ
verbi prioris
ultimæ
nō sint primæ
verbi
sequentis.
Quin. li. 9,
cap. 4.

Monosyllaba
multa
nō sunt cōtinuanda.
Verborum
breuium &
longorum
vitanda est
cōtinuatio.

Nec verba
verbis, nec
nomina no-
minibusco-
tinuari de-
bent.

*sententia, & eodem modo declinata multa
coniungantur. Nec verba quidem verbis,
aut nomina nominibus, similiaq; his conti-
nuari debent. Cum virtutes etiam ipse te-
dium pariāt, nisi gratia varietatis adiut.e.*

*Illud postremò addamus, hāc orationis qua-
si structuram, quæ ordine, iuncturaq; con-
stat, maximam quidem desiderare diligen-
tiam, ea lege tamen ne fiat operosè. Nam
esset cum infinitus, tum puerilis labor. Sty-
lus enim exercitatus efficit facilem hanc*

*Cic. in ora. viam componendi. Nam vt in legendo o-
culus, sic animus in dicendo prospiciet, quid se-
quatur: ne inconditis verbis, & malis co-
Auriū iudi-
cium est su-
perbissimū* *gumentatis offendantur aures, quarum est
iudicium superbissimum.*

De modo & forma verborum.

Cap. XXXIII.

Arist. li. 3.
rhet. c. 8.

De orat. 3.
in part.

Quin. li. 9.
cap. 4.

Non est ex multis res vna, quæ ma-
gis oratorē ab imperito dicēdi igna-
roq; distinguat, quàm quod ille rudis incon-

dite

ditè fundit, quantum potest, & id, quod dicit, spiritu non arte determinat. Orator autem sic illigat sententiam verbis, ut nihil inane, nihil inconditum, nihil curtum, nihil claudicans, nihil in oratione sit redundans. Hoc oratorio fit numero, qui aptam & concinnam, & suauem efficit orationem. Breuiter igitur origo, deinde causa, post natura; tū ad extremū vsus ipse explicetur orationis aptæ, ac numerosæ.

Oratorij
numeri vti
litates.

De origine orationis numerosæ.

Caput. XXXV.

P Rinceps inueniēdi aptam verborum, & numerosam conclusionē fuit Thrasymachus: cuius omnia nimis etiam erant scripta numerosè. Isocrates autem ita scilicet moderateque rem totam temperauit, ut multi existimarint illum huius concinnitatis autorem & principem extitisse. Vbi verò hæc formandæ orationis ratio

Thrasymachus numero
rosè orationis
inuenitor
fuit, quem
ponit Quintil.
inter
scriptores
artis Rhet.
lib. 9. ca. 1.
Ari. 3. rhe.
cap. 8.
In orat.
Quin. li. 9.
cap. 4.

O 3 cognita

cognita, & inuenta est, sic omnibus placuit oratoribus, vt Aristoteles, quoniam nemo nec doctior, nec acutior, nec in rebus vel inueniē-

Aristo. ver-
sum in ora-
tione verat
esse, nume-
rum iuber.

dis, vel iudicādis acrior vnquā fuit, ver sum in oratione vetet esse, numerū iubeat. Eius auditor Theodectes in primis, vt Aristote-

les saepe significat, politus scriptor, atq; ar-
tífex, hoc idem & sentit & precipit. Theo-
phrastus verò iisdem de rebus etiam accu-

Ciceronis
tēpore ag-
nouerunt
Romani o-
rationis nu-
merum, au-
tis quadri-
gentis post
Græcos,

ratius. Romani Ciceronis ferè tēpore agno-
uerunt, cum iam anni propè quadringenti
essent apud Græcos, cum hoc probaretur.

Vsque adeò autem hanc orationis confor-
mandæ rationem ipse Cicero probauit, vt
non solum eius hoc modo faciendæ & or-
nandæ summus ipse artifex fuerit, sed dili-
gentissimè etiam de tota ea re præceperit.

Cur numerosa oratio inuenta sit.

Caput. XXXVI.

Quoniam igitur habemus aptæ oratio-
nis eos principes autoresque, quos
diximus,

debitu de fra
 d'ava n'p'p'ar,
 La deuta

diximus, & origo inuenta est; causa qua-
 ratur, que facilis, & aperta est. Aures
 nim, vel animus potius aurium nuncio natu-
 ralem quandam in se continet vocum om-
 nium mentionem. Itaq;, & longiora & bra-
 uiora iudicat, & perfecta ac moderata sem-
 per expectat, mitila sentit quaedã & quasi
 decurtata, quibus tanquam debito fraude-
 tur, offenditur, productiora alia & quasi
 immoderatus excurrẽtia: que magis etiã
 aspernantur aures. Cum igitur fortuito sæ-
 pe, vt fit, aliquid conclusẽ apte q; initio di-
 ceretur, animos hominum auresque pelle-
 bat, vt intelligi posset id, quod casus effu-
 disse, cecidisse iucunde: tunc notatum ge-
 nus est. Notatio autem & animaduersiono
 peperit artem. Itaque vt poetica & ver-
 sus inuentus est terminatione aurium, ob-
 seruatione prudentium: sic in oratione ani-
 maduersum est multo illud quidem serius
 sed eadem natura admonẽte, esse quosdam

Animus na-
 turalẽ quã-
 dam conti-
 net in se vo-
 cum om-
 nium men-
 tionem.

Notatio &
 animaduer-
 sio peperit
 artẽ nume-
 rosq; oratio-
 nis.

certos cursus conclusionesq; verborum. Itaque cum ea, quae aptè, conclusèque dicerentur, magnopere auditores tenerent, ob eam causam aptè numerosèque dicendi præcepta quoque sunt inuenta. De quorum natura vt disserere possimus, necesse est vt de incisivis membris & periodo prius dicamus.

Incisa Græci
ἀριθμητικά
μέτρα καὶ

ἀριθμητικά
καὶ λέγουσι.

Quid sit in
citurum.

Ari. 3. rhē.
ca. 9. Cice,
de Orat.

Quin. li. 9,
cap. 4.

Quid mem
brum sit.

In Corn. 1.
quæ nō ex
tat.

De incisivis membris, & periodis,
Caput. XXXVII.

Incisum est sensus non expleto numero conclusus; plerisque pars membri. Tale est quo Cicero utitur, Domus tibi deerat? at habebas: Pecunia superabat? at egebas: ubi incisa sunt quatuor. Fiunt & singulis verbis incisa, vt, Diximus, testes dare volumus. Incisum est, diximus: Membrum autem est sensus numeris conclusus, sed à toto corpore abruptus, & per se nihil efficiens, vt, O callidos homines! O rem excogitatam! o ingenia metuenda! quem quæso nostrum fefellit,

fefellit, id vos ita esse facturos. O callidos
 homines! perfectum est, at remotum à cæ-
 teris vim non habet, ut per se manus, &
 pes, & caput: & ô rem excogitatam: ô inge-
 nia metuenda. Quando ergo incipit corpus
 esse? cum venit extrema conclusio: Quem
 queso nostrum fefellit, id vos ita esse fa-
 cturos? Periodum Cicero tum ambitum,
 tum circuitum, tum comprehensionem,
 aut continuationem, aut circūscriptionem
 dicit. Cum temperetur autem membris om-
 nis paulò longior circuitus, tamen aliud est
 casim & membratim, aliud circūscriptè
 dicere. Circūscriptio enim est, cum ab ini-
 tio ad finem vsq; quasi in orbem inclusa fer-
 tur oratio, donec consistat in singulis per-
 fectis absolutisque sententijs. Cicero pro
 leg. Man. Quanquam mihi semper frequēs
 conspectus vester multò iucundissimus,
 hic autem locus ad agendum amplissimus,
 ad dicendum ornatissimus est visus, Qui-

Periodum
 multis no-
 minibus ap-
 pellant Cic.
 In Orat.

Aris. 3 rhe.
 cap 4.
 Cic. in ora.

Cicer. pro
 Man.

rites, tamen hoc aditu laudis, qui optimo cuique semper maxime patuit, non mea me voluntas, sed vitæ meæ rationes ab inuentate etate susceptæ prohibuerunt. Membra-

Quid sit
membra-
tim dicere.

Cicer. pro
Mil.

tim verò dicimus, cum in singulis membris liberior insistit oratio. Cicero pro Milone: Itaq, quando illius postea sica illa, quæ à Catalina acceperat, conquieuit? Hæc intentata nobis est: huic ego vos obijci pro me non sum passus: hæc insidiata Pompeio est: Hæc istam Appiam viam monumentum sui nominis nece Papyri cruentavit. Inci-

Quid sit in
cisi-
m dicere.

Cic. in Cat.
4. Orat.

sim verò dicimus, cum in singulis incisis insistit oratio. Cicero in Catilinam, Tenentur literæ, signa, manus, denique vniuscuiusque confessio. Quomodo autem cum in incisis & membris, tum in circuitu numerus sit adhibendus, paulò post dicetur.

Eisdem pe-
dibus poe-
ma & ora-
tio nume-
rosa tempe-
rantur.

Sed quia nullus extra poëticos numerus esse potest, pedes, quibus & poëma fit, & oratio numerosa temperatur, ponamus; mox enim

enim

enim intelligetur inter versum, & orationem numerosam permagnum esse discrimen.

De pedibus. Cap. XXXVIII.

Pedes, qui duas habent syllabas, numero sunt quatuor, Spōdæus, Pyrrhichius, Choreus, & Iambus. Spōdæus est è longis duabus, vt, dicunt, mōrēs: illi cōtrarius est Pyrrhichius, vt, nouus, tulit. Choreus est è longa & breui, vt, scribit, sēpēr. Huic Iambus est cōtrarius, vt, legunt, reōs. Triū verò syllabarū pedes sunt octo, Molossus ex tribus longis, vt, dicendi, cōsēruant, Trocheus, quem Tribrachym alij appellant, è tribus breuibus, vt, facimūs. Dactylus ex longa & duabus breuibus, vt, littōrā. Anapestus ex duabus breuibus & longa vt, pietas pērāgunt. Bacchius ex breui & duabus longis, vt, amorēs. Antibacchius ex duabus longis & breui, vt, audisse. Creticus, quem alij Amphimacrum vocant, ex

Duarum
syllabarum
pedes sunt
quatuor.
Quin. li. 9.
cap. 4.

Trium syl-
labarum pe-
des sunt o-
cto.

long

In Orat.

Quicquid
supra tres
syllabas ha-
bet, id ex
plurib⁹ est
pedibus.

longa, breui, & longa, ut, possident: Amphibrachys ex breui, longa, & breui: ut, petēbāt. Cicero ex alijs pedibus tres tantum ponit, nec tamen ipse dissimulat, quibusdam numeros videri, non pedes: nec immeritò (quicquid enim supra tres syllabas habet, id ex pluribus est pedibus) Pæonas duos, & Dochimum, quibus & nos erimus contenti. Est igitur Pæon primus ex longa & tribus breuibus, ut aspiciēt. Pæon vltimus ex tribus breuibus & longa, ut, faciūtās. Dochimus vero ex Bacchio constat, & Iambo, ut, perhorrescerent.

De numero oratorio.

Cap. XXXIX.

Aris. 3. rhe.
cap. 8. Cic.
in orat.

Quin. li. 9.
cap. 4.
Numerus
oratorius
Gra. est
επιπέδιον.

Quid intersit inter oratorium numerum atque poëticum, itemque inter orationem & poëma diligenter nunc attendendum est. Numerum oratorium Graeci Rhythmum, poëticum Metrum vocant. Quod etiam si constat vtrumq^{ue} pedibus, ha-

bet

bet tamen non simplicem differentiam. Nam Rhythmi spatium temporum constat, pedes etiam ordine. In Rhythmo. n. nihil refert Dactylus ne sit an Anapestus, cum eodem temporum spatio uterq; constet, in Versu pro Dactylo poni non potest Anapestus. Est & illud discrimen, quod metri semper idem est cursus, ut in Heroico carmine, Dactyli, & Spōdæi. In oratione alius atque alius numerus est adhibendus, ita ut nullus sit, qui non aliquo loco adhiberi possit. Ex his facile est intelligere, quam multum inter orationem numerosam, & poemam intersit. Versus certis legibus astrictus est, ut nihil fiat extra præscriptum: at in oratione nihil est certum, nisi ut aptè verbis comprehendatur sententia. Itaque omnis, nec claudicans, nec quasi fluctuans, & æqualiter, constanterq; ingrediens numerosa habetur oratio. Atque id in dicendo numerosum putatur: non quod constat totum

Rhythmi
constant spa-
tium tempo-
rum, pedes
etiam ordi-
ne.

Nullus est
numer⁹ qui
non aliquo
loco in ora-
tione adhi-
beatur.

In Orat.
Multum in-
terest inter
poema & o-
rationē nu-
merosam.

Difficilius
est oratio-
ne numero
sa uti quara
versu.

Versus in
oratione si
efficitur, vi-
tium est.

tum è numeris, sed quod ad numeros pro-
ximè accedit. Quò etiam difficilius est ora-
tione uti, quàm versibus, quòd in illis certa
quadam, & definita lex est, quam sequi sit
necesse: in dicendo autem nihil est preposi-
tum, nisi aut ne immoderata, aut angusta,
aut dissoluta, aut fluës sit oratio. In quo il-
lud est vel maximū, quòd versus in oratio-
ne si efficitur coniunctione verborū, vitium
est, & quidē graue, ac longa animi prouisione
fugiendum, & tamen eam coniunctionē
sicuti versum numero se cadere, & quadra-
re, & perficere volumus. Quod quomodo
faciendum sit, deinceps explicemus.

In qua parte ambitus debeat inesse
numerus. Cap. XL.

Ari. 3. rhe.
cap. 9. Cic.
in orat.
Quin. li. 9.
cap. 4.

Est igitur intelligēdū in toto verborū
ambitu numeros tenēdos esse. Fallun-
tur enim qui cēsant cadere tātū numero se
oportere, terminariq; sententiā. Et si enim id
maximè decet, quoniā aures semper extre-
mum

niū expectāt, in eoq; acquiescunt: ad hunc exitū tamen à principio ferri debet verbo rum illa comprehensio, & tota à capite ita fluere, ut ad extremū veniēs ipsa cōsistat.

Cum autē vēs in oratione sint quasi permisti, & cōfusi pedes, nec enim effugere posset orator animaduersionē, si semper eisdē dteretur, qui numeri & ad principium, & ad medium, & ad extremum periodi sint magis accommodati, explicandum est.

Tota perio-
das nume-
rosa esse de-
bet.

De initio periodi. Cap. XLI.

Clausulas diligētius, quam cetera omnia, seruandas esse, inter omnes cōuenit, quòd in his maximè perfectio, atq; absolutio indicatur, Proximam autem clausulis diligentiam initia postulant. Nam & ad hæc intētus est auditor. Optimè hæc nascūtur à proceris numeris, ac liberis, maximè Dactylo, quem Heroum vocat Aristoteles, & Pæone priore, quem idē autor vt optimum probat. Cicero mollissimum

Clausulae
maximè cō-
cinnitate
desiderant.
Ari. 3. rhe.
cap. 8. Cic.
in orat.

Quin. li. 9.
cap. 4.

Proximam
clausulis di-
ligētiam ini-
tialia postu-
lant.

Rhe. 3. c. 8.
Cicc. in or.

quidem

quidem numerum, eundemque amplissimum esse fatetur, sed Creticum anteponebat. Anapæstus etiam qui Dactylo est spatium par, ordine contrarius, rectè orationem incipit: Cicero pro lege Manilia, *Quantum mihi semper frequens conspectus vester.* Exorsus est à spondeo, Anapesto & Cretico: Et in eadem oratione: *Testis est Italia: à Cretico.* & *Ita tantum bellum: ab Anapesto & spondeo,* & *Qui Siciliam addit: à Pæone priore.* Initia versuum in istis orationibus non conveniunt, etsi Titus Livius hexametri exordio cepit: *Facturus ne operæ precium sim.* Dochimus quovis loco aptus est, dum semel ponatur: iteratus aut continuatus numerum apertum & nimis insignem facit: Cicero de lege Agraria, *Est illud amplissimum quod paulò ante commemoravi, Quirites.* Vbi à spondeo & Dochimo ducitur initium.

pro Leg.
Ma.

Itius hexametri exordio cepit.

Dochimus semel positus quovis loco aptus.

de leg. Agr.

De fine periodi. Cap. XLII.

In

IN extremo autē circuitu duo aut tres sunt ferē seruandi & notandi pedes quos aut Choreos, aut spondeos, aut alternos esse oportebit. Asia geminatum Choreum, qui dichoreus vocatur, maxime secuta est. Cadit autem ille præclare: sed in orationis numero nihil est tam vitiosum quam si semper est idē. Spōdeus est in clausulis firmus & stabilis, quo plurimum est usus. Demosthenes. Pæona alterū orationi cadenti aptissimum putat. Aristoteles, quē Cicero non reijcit, sed aptiorem eo loco iudicat. Creticum. Qui siue geminetur, siue spondeum præcedat, multum decoris habet in clausulis, Cicero pro Mar: Pristino more dicēdi. Creticus est geminatus, & spondeus, & cōseruatā ac restitūtā puto: spondeus & duo Cretici. Et, Nee vlla vniquam vetas de tuis laudibus cōtice fecit. Duo Cretici & dichoreus. Nihil habet nec fortuna tua maius, quam vt possis: nec natura tua

Qui pedes in extremo circuitu sint seruandi.

Cic. in orat. Quin. li. 9. cap. 4.

Nihil tam vitiosum est in orationis numero quā si semper est idem.

Arist. pæona vltimū Cic. creticū aptissimū iudicat in clausulis.

pro Lig.

P melius,

Optimè si-
bi iūgitur
creticus in
clausulis.

Dochimus
in clausulis
stabilis est,
& seuerus.
Phil. 2.
Pro Mil.

Lib. 9. c. 4.

Clausule
versuū non
conueniūt
clausulis o-
rationis.

melius, quàm ut velis cōseruare quàm plu-
rimos. Duo itē Cretici. Optimè etiā est sibi
iunctus Anapestus. Nam vbi libido domi-
natur, innocētia leue presidiū est. Nā sy-
natoephe facit, ut vltima syllaba pro vna so-
nent. Est & Dochimus stabilis in clausu-
lis, & seuerus. Cicero in Antonium, Te mi-
ror Antoni quorū facta imitēre, eorū exci-
tus non perhorrescere. Sed tuas Cn. Pom-
pei, (te enim iam appello ea voce, ut me au-
dire possis) tuas in quā suspitiones per hor-
rescimus. Quia postrema syllaba breuis an
longa sit, ne in versu quidem refert. Multae
sunt aliae clausulae, quae numerosae & incū-
de cadūt, quas diligētissimè ostendit Quin-
tilianus. Etiam intelligēdum est clausulas
versuum non cōuenire clausulis orationis,
quod Bruto excidit. Quanquam sciūt pla-
cuisse Catoni, & vitandum esse ne pluriū
syllabarū verbis utamur saepe in fine, quod
etiā in carminibus est permolle. Non de-
sunt

sunt enim qui Ciceronē vituperent in his:
 Familiaris cœperat esse balneatori. Et pro
 Celio, Non minus dura Archipirata.
 Nec illud quidem prætereundum est, clau-
 sulas maximè apparere, & intelligi, quòd
 aures continuam vocem secuta, ductaq; ve-
 lut pronò decurrentis orationis flumine, tū
 magis iudicent, cum ille impetus stetit &
 intuendi tempus dedit. Variandæ sunt igitur,
 ne aut animorum iudicio repudientur,
 aut aurium satietate. Hoc vicissitudines
 numerorum efficiunt, qui præstabunt, ut
 neque y satientur, qui audient, fastidio si-
 militudinis, nec orator id, quod faciet, ope-
 ra dedita facere videatur.

Cur clausu-
 læ sint va-
 riandæ.

De media periodo. Cap. XLIII.

Cum verborum comprehensio à prin-
 cipio ferri debeat, & tota à capite
 ita fluere, ut ad extremum veniens ipsa
 consistat, dicendum est nunc, qui maxi-
 mè cadant in orationem aptam numeri.

In orat.

Quin li. 9.
 cap. 4.

Quos nu-
meros ab o-
ratione se-
greget,
quos maxi-
mè probet
Arist.

Lib.3. rhe.
cap.8.

Cice. sentit
omnes in o-
ratione esse
permistos
numeros.

Et Aristoteles quidem spondeum nume-
rum grandiore*m* iudicat, quàm desideret
soluta oratio: Iambum autem nimis è vul-
gari esse sermone. Ita neq̃ humilem &
abiectam orationem, nec nimis altam &
exaggeratam probat, plenam tamen eam
vult esse gravitatis, vt eos, qui audient,
ad maiorem admirationem possit traduce-
re. Trochaum autem, quem alij Tribra-
chym appellant, ab oratione segregat, quia
contractio & breuitas dignitatem non ha-
bent. Ita Pœona probat, quem orationi vel
orienti, vel mediæ, vel cadenti aptissimum
iudicat. Cicero autem sentit omnes in ora-
tione esse permistos & quasi confusos pe-
des. Nec enim effugere posset animaduer-
sionem orator, si semper ysdem vteretur.
Cum igitur (vt suprâ etiam dictum est)
permista & temperata numeris, nec disso-
luta, nec tota numerosa oratio esse debeat,
Pœone maxime, quoniam optimus autor

ita

ita censet, sed etiam reliquis numeris, quos ille præterit, temperanda est, In his quæ demisso atq; humili sermone dicetur Iambus erit frequentissimus, Pæon in amplioribus, in utroq; Dactylus. Ita varia & perpetua oratione hi sunt inter se miscendi & temperandi: sic minimè animadvertetur delectationis aucupiū, & quadræ orationis industria. Nec verò nimius is cursus numerorū esse debet, id enim in dicendo numerosum putatur, non quod totum cōstat è numeris, sed quod ad numeros proximè accedit. Nullus enim pes est, qui non aliquādo veniat in orationem. Miscendi ergo sunt, curandumq; ut sint plures, qui placeāt, & circumsusi bonis deteriores lateāt. Dochimus quouis loco est aptus, dūmodo nō iteretur. Plurimum etiam venustatis habet. Creticus, Cicero pro Mar. Nullius est tantum flumen ingenij, nulla dicendi, aut scribēdi tanta vis, tantaq; copia, quæ non dicam ex-

In humili oratione iambus in ampliori Pæon, in utraque dactylus est frequentissimus.

Dochimus quouis loco aptus, dūmodo non iteretur. Pro Mar.

ornare, sed enarrare C. Cesar res tuas gestas possit: tamē hoc affirmo, & hoc pace dicā tua, nullā in his laudē esse ampliorem, quā eam, quā hodierno die cōsecutus es: in hac periodo sunt quidē alij pedes, sed qui eam iucundissimam efficiūt, sunt Cretici, Dochimus, Pæon, Dactylus & spondei.

De his quæ suapte natura numerosa sunt. Cap. XLIII.

Cum paria
paribus re-
ferūtur, aut
casus in exi-
tu sunt simi-
les, oratio
sua sponte
numerosa
efficitur.

Aris. 3. rhe.

c. 9. in ora.

Quin. li. 9.

cap. 4.

Pro Mil.

Aliquando suapte natura numerosa sunt, quæ dicūtur, etiā si nihil factū est de industria. Cum enim sunt casus in exitu similes, aut paribus paria referuntur, quasi sua sponte concinnitatē habet oratio, ut in illo Ciceronis pro Milone, Est enim Iudices hæc non scripta, sed nata lex, quam nō didicimus, accepimus, legimus, verū ex natura ipsa arripuimus, expressimus, hausimus: ad quā non docti, sed facti, non instituti sed imbuti sumus. Hæc enim talia sunt, ut quia referuntur ad ea, ad quæ da-
bent

bent referri, intelligamus non quæsitū esse numerum, sed secutum. Quod fit item referendis contrarijs. In hoc genere Cicero frequens est, ut illa sunt in quarto accusa-
 tionis: Conferte hanc pacem cum illo bello: huius Prætoris adventum cum illius Imperatoris victoria: huius cohortem impuram, cum illius exercitu inuictō: huius libidines cum illius continētia: ab illo, qui cepit conditas, ab hoc qui constitutas accepit, captas dicetis Syracusas. quæ sunt venustissima. Sæper enim hæc, quæ à Græcis antitheta nominari supra diximus, cum de figuris ageremus, numerū oratorium necessitate ipsa efficiunt, & eum sine industria.

Cum cōtra-
 ria referun-
 tur, nume-
 rus sponte
 sequitur.
 Act. 4. ill
 Ver.

Quæ vitia sint vitanda in oratione numerosa. Cap. XLV.

HÆc tamē vitia in tota hac re diligētissime sunt vitāda, imprimis ne apertè verba trayciātur, quò melius aut cadat, aut voluatur oratio: deinde ne inania qua-

Quæ vitia
 vitanda sint
 in hac re.
 Quin. li. 9.
 cap. 4.

a. d. i. m. a. d.
 m. i. t. t. e. r. e.
 p. r. o. m. i. s. s. i. o.
 m. i. t. t. e. r. e.
 m. i. t. t. e. r. e.
 m. i. t. t. e. r. e.

Multa mi-
 nuent labo-
 rem cōpo-
 nēdi nume-
 rosē.

dam verba, quasi complementa numerorū
 inculcentur: tertio ne inutilis concidatur,
 infringaturque sententia. Sed verba iam
 probata & electa concinnè coagmētētur.

Nā vel dura inter se cōmista potiora sunt
 inutilibus. Multa sunt autē, quæ ijs vitijs
 declinatis, numerosè cōponendi laborē mi-
 nuāt. Sūt. n. multe figurae, quibus & casus
 & numeri possint variari. Sunt multa etiā
 quæ idem valent atq; significāt, ex quibus
 exercitati facile illud eligūt, quod institutæ
 verborū comprehēnsioni maximè quadrat.

De magnitudine ambitus.

Cap. XLVI.

Pēriod⁹ ha-
 bet mēbra
 minimum
 duo, sapē
 tria.

Cic. in ora.
 Quinl. 9.
 cap. 4.

Habet autē periodus mēbra minimū
 duo, sapē etiā & tria: Cicero pro le-
 ge Man. Nā cum antea per etatem non-
 dum huius auctoritatem loci contingere
 auderem, statueremq; nihil huc, nisi perfe-
 ctum ingenio, elaboratū industria afferri
 oportere: omne meum tempus amicorum
 tempo-

temporibus transmittendum putavi. Cice-
ro eum ambitum mediocritatem habere
ait, qui quatuor ferè membris cōstat: Nam
& aures implet, & nec breuior est, quàm
satis sit, nec longior. Vult autem, vt è qua-
tuor, quasi hexametrorum versuum instar
quod sit, constet ferè plena comprehensio.

Ambitus
mediocris
quatuor fe-
rè mēbris
constat.

Eius generis est illud pro Milone, Ego
cum tribunus plebis Republica oppressa
me senatui dedissem, quem extinctum
acceperam: equitibus Romanis, quorum
vires erant debiles: bonis viris, qui omnem
autoritatem Clodianis armis abiecerant:
mibi vnquam bonorum præsidium defutu-
rum putarem? Debet autem periodus sen-
sum concludere: sit etiam aperta, vt intel-
ligi possit, & non immodica, vt memoria
contineri possit.

Quid præ-
stare debeat
periodus.
Quin. libr.
9. cap. 4.

De numero, qui est in membris, &
cuiusmodi ea esse debeant.

Caput XLVII.

P 5 Quid

Cic. in ora.

Quin. li. 9.

cap. 4.

Oratio que

mēbris cō-

stat, valde

reficit spiri-

tum.

Oratio que

mēbris car-

pitur lēgil-

sime ali-

quando ex-

currit.

Quid sit membrum, quid incisum, quid
 ambitus, antea dictum est. Illud
 etiā est explicatum, aliud esse circūscriptē,
 aliud membratim dicere. Illic enim circun-
 scribitur verborū comprehensio, donec in
 clausula semel cōsistat: hic in singulis mem-
 bris oratio insidit. Quod in pronuntiando
 magnoperè reficit spiritum, unde fit, ut ora-
 tio, quā membris carpimus, longior multò
 esse possit, quàm ea, quæ cōstat circuitu. Ita
 ut aliquando ad quindecim, aliquando ad
 viginti membra excurrat, cuiusmodi est lo-
 cus ille elegantissimus in oratione Ciceron-
 nis pro Milone; Occidi, occidi non Spuriū
 Meliū, qui annonaleuāda, iacturisq; rei fa-
 miliaris, quia nimis amplecti plebē videba-
 tur, in suspicionē incidit regni appetēdi: nō
 T. Gracchum, & quæ sequuntur. Nihil
 autem tam debet esse numerosum, quàm
 hoc, quod minimè apparet. Sed nō tam aper-
 tē & palam in incisionibus & membris

numerus

numerus est adhibendus, quam aperte & palam in ambitu adhibetur.

In quo scribendi genere circumscrip-
tè, in quo sit membratim dicen-
dum. Cap. XLVIII.

IN historia, laudationibus, totoq; eo gene-
re, quod Græci epidicticon nominant,
quod quasi ad inspiciendum delectationis
causa cōparatū sit, omnia Isocrat. eo, Theopomp. eoq; more illa circumscriptione & am-
bitu dicenda sunt, ut tanquam in orbe in-
clusa currat oratio. Itaq; posteaquam est co-
gnita hæc vel circūscriptio, vel cōprehensio,
nemo qui aliquo esset in numero, scripsit
orationem eius generis, quod esset ad dele-
ctationem comparatum, remotumq; à iudi-
cys, forensiq; certamine, quin redigeret
omnes in quadrum numerumque senten-
tias. Genus autem hoc orationis nec totum
assumendū est ad contentiones, & causas
veras, nec omnino repudiandum. Si enim

In epidicti-
co genere
omnia sunt
circumscri-
pte dicēda.
Ari. 3. rhe.
ca. 12. Cic.
in orat.
Quin. li. 9.
cap. 4.

In veris et u-
tilis, nec ali-
quid mēda est
omne nume-
rosa ora-
tio, nec om-
nino repu-
dianda.

semper

semper vitare, cum satietatem affert, tum quale sit ab imperitis etiam cognoscitur. Detrahit præterea actionis dolorem, auferit humanum sensum actoris, tollit funditus veritatem & fidem. Sed quoniam adhibenda nonnunquam est, primum videndum erit quo loco, deinde quamdiu retinenda sit, tum quot modis commutanda. Adhibenda est igitur numerosa oratio si aut laudandum est aliquid ornatius, ut Cic. in accusationis secundo de Sicilia laude dixit: aut exponenda narratio, quæ plus dignitatis desiderat, quàm doloris, ut in quarto accusationis. idem Cicero de Syracusarum situ dixit. Est etiam apta proëmijs maiorum causarum ubi sollicitudine, miseratione, commendatione res eget. Sepe etiam in amplificanda re cōcessu omnium funditur numerosè & volubiliter oratio. Id autem tum valet, cum is, qui audit ab oratore iam obsessus est, ac tenetur. Non enim id agit,

ut

Act. 2. in
Ver.

Act. 4. in
Ver.

In amplificanda re numerosè funditur oratio.

Ut insidiantem obseruet, sed iam fauet, pro
cessumq; vult, dicēdiq; vim admirās non in
quirit, quod reprehendat. Hæc autē forma
perorationes quidē includit, sed in reliquis
orationis partibus retinenda non diu est.
Nam cū locis supra dictis ea fuerimus vsi,
tota dictio est ad incisa & mēbra transfe
rēda. Incisim autem & mēbratim tractata
oratio, in veris causis plurimū valet, maxi
meq; his locis, cum aut arguas, aut refellas.

Peroratio
nes hoc ge
nere oratio
nis cōstant.

Qua ratione paretur hæc facultas
aptē, ac numerosē dicendi.

Caput. XLIX.

HÆc autem facultas aptē atq; nume
rosē dicēdi, non est tāti laboris quāti
videtur. Nec ideo hæc tractātur à summis
viris, ut oratio, quæ ferri debet ac fluere, di
metiendis pedibus, ac perpendendis syllab
bis consenscat. Satis enim in hoc oratorem
formabit multa scribēdi exercitatio, ut ex
tempore etiā aptē numerosēq; dicat. Ante

Cic. in ora.
Quin. li. 9.
cap. 4.

Non est tā
ti laboris,
quāti vide
tur hæc fa
cultas nume
rosē di
cendi.

enim

Antipater
Sidonius so-
litus est ver-
sus ex tem-
pore faude-
re.

Nihil est tā
tenerum &
flexibile
quam ora-
tio.

enim circumscribitur mente sententia, con-
festimq; verba concurrunt, quæ mens eadē,
qua nihil est celerius, statim dimittit, ut
suo quodq; loco respondeat. Quod si Antipa-
ter ille Sidonius solitus est versus Hexa-
metros aliosq; varijs modis ac numeris fun-
dere ex tempore, tantūq; hominis ingeniōsi
ac memoris valuit exercitatio, ut cum se-
mente ac voluntate coniecisset in versum,
verba sequerentur, quātō id facilius in ora-
tione, exercitatioe & consuetudine adhi-
bita cōsequemur? Nihil est enim tam tene-
rum, neq; tam flexibile, neq; quod tam faci-
le sequatur, quocunq; ducas, quàm oratio.
Ex hac versus, ex eadem dispares numeri
cōficiuntur: ex hac hæc etiam soluta varijs
modis, multorumq; generum oratio. Et ut
mollissimam ceram ad nostrum arbitrium
formamus, sic orationis genus ad omnē ra-
tionem, & ad aurium voluptatem, & ani-
morum motū facile mutatur, & vertitur.

Nemi-

Neminē itaq; Pæon aut Creticus illo, aut
 Dichoreus cōurbet, ipsi occurrēt orationi,
 ipsi, inquam, se offerēt, & respondebūt non
 vocati, cōsuetudo modò adfit scribendi hoc
 modo atq; dicēdi. Vt enim musici accuratè
 primò & cogitatè suæ artis præscripta &
 formulas obseruāt, at vbi vsus accessit, si-
 ne cogitatione etiam & cura eadem illa in-
 credibili celeritate efficiunt: sic vbi orator
 hoc modo scribere initio consueuerit, sine
 vlllo labore postea similiter scribet ac dicet.

Quanti momenti sit aptè dicere.

Caput. L.

Quantum autem sit aptè dicere, experi-
 ri licet, si aut compositi oratoris be-
 ne structam collocationē dissoluas, permu-
 tatione verborum: corrumpetur enim tota
 res: vt hac Ciceronis in Corneliana: Neq;
 me diuitiæ mouent, quibus omnes Afri-
 canos & Lælios, multi denarij mercato-
 resque superarunt: immutata paululum, vt
 sit,

Cic. in ora.
 Quin. li. 9.
 cap. 4.

Hic locus
 est apud Ci-
 cer. in ora.
 Cornelia-
 na quæ nō
 extat.

sit, Multi superarunt mercatores, venali-
 tijq; perierit tota res. Et quæ sequuntur:
 Neque vestis, aut calatum durum & ar-
 gentum, quo nostros veteres Marcellos,
 Maximosq; multi Eunuchi è Syria, Egy-
 ptoq; vicerunt. Verba permuta sic, vt sit,
 vicerunt Eunuchi è Syria, Agyptoque.
 Adde tertium, Neq; vero ornamenta ista
 villarum, quibus L. Paulum, & L. Mum-
 mium, qui rebus his urbem Italianamq; refer-
 serunt, ab aliquo video perfacile Deliaco
 aut Syro potuisse superari: fac ita potuisse
 superari ab aliquo Syro, aut Deliaco. Vi-
 des ne vt ordine verborum paulum com-
 mutato, isdem verbis stante sententia, ad
 nihilum omnia recidant, cum sint ex aptis
 dissoluta? Aut si alicuius inconditi arripias
 dissipatam aliquam sententiam, eamque
 ordine verborum paulum commutato in
 quadrum redigas, efficiatur aptum illud,
 quod fuerit antea diffluës ac solutum. Age
 sume

sume de Gracchi apud Cēsores illud, *Abesse nō potest, quin eiusdē hominis sit probos improbare, qui improbos probet. Quanto aptius si ita dixisset: Quin eiusdē hominis sit, qui improbos probet, probos improbare? Hoc modo dicere nemo vnquam noluit, ne moq̄ potuit, quin dixerit. Qui autem aliter dixerunt, hoc asse qui non potuerunt. Res autē se sic habet, vt breuissimē dicā, quod sentio, compositē & aptē sine sententijs dicere, insania est: sentētiosē autem sine verborum & ordine, & modo, infantia: sed huiusmodi tamen infantia, vt ea qui vtantur, non stulti homines haberi possint, etiā plerumq̄e prudentes: quo, qui est contentus, vtatur. Eloquens verò, qui non approbationes solum, sed admirationes, clamores, plausus, si liceat, mouere debet, omnibus oportet ita rebus excellat, vt ei turpē sit quicquam aut spectari, aut audiri libentius. Hac Cicero in oratore. Quare*

Eloquens
omnib' de
bet rebus
excellere.

Q cum

Aristoteles cum *Aristoteles*, qui aureum fundit flumē
 aureū fun- orationis: cum *Theophrastus*, qui diuinita-
 dit oratio- te loquendi nomen inuenit: cum *Isocrates*,
 nis flumē. quē eloquentiæ patrē *Cicero* appellat: cum
Demoſthenes, cui sine dubio summa vis
 ni summa eloquētiæ conceditur: cum *Cicero*, qui pri-
 vis eloquē- mum cū *Græcorum* gloria Latine dicendi
 tiæ concedi- copiam æquauit, hanc eloquentiæ partē tan-
 tur. ti fecerint, eam nobis summa debemus in-
 dustria, summo etiam studio comparare.

De tribus generibus dicendi.

Caput. LI.

Cic. in ora.
Quin. li. 9.
cap. 4.

Perspiciuum est aliud dicendi genus in
 paruis causis, aliud in modicis, aliud in
 grauibus desiderari. Nec solum varia cau-
 sa varium dicendi genus efflagitant: sed
 diuersæ orationis partes, diuersam quo-
 que orationis formam postulant. Quod cum
 ita sit, quot sint genera dicendi, & in qui-
 bus tum causis, tum orationis partibus ea
 sint adhibenda, dicamus. Tria sunt igitur
 dicendi

dicendi genera, in quibus oïbus peræque debet florere excellens & perfectus orator: Vnum subtile, acutum, & tenue: Alterum vehemens, copiosum & graue. Tertium est interiectum inter mediũ, & quasi temperatum, in quo neq; est acumen superioris generis, nec vis posterioris. Cum autem oratoris tria sint officia, docere, mouere, & delectare: subtile in probando, modicum in delectando, vehemens in flectendo versatur. In genere subtili forma debet esse orationis à vinculis numerorum libera & soluta, non tamen vaga, vt ingredi liberè, non vt licèter videatur errare Diligentia etiam conglutinandi verba præmittenda est, & omnis insignis ornatus remouendus. Ponentur tamen acute, crebræq; sententiae: ornamenta verborum & sententiarum cum tropis verecundè parçeq; adhibebuntur: translationes tamen potuerunt esse crebriores, nec tam crebræ tamen, quàm in

Tria sunt genera dicendi, subtile, temperatum, & vehemens. Cic. in ora. Quin. li. 12 ca. 10.

Genus subtile in probando, modicum in delectando, vehemens in flectendo versatur.

Q 2 genere

genere dicendi amplissimo. Genus temperatum vberius est aliquanto & robustius, quàm hoc humile, de quo dictum est: summissius autem, quàm illud, de quo dicitur,

Quæ dicen-
di ornamē-
ta cōueniāt
generi tem-
perato.

amplissimum: Huic omnia dicendi ornāmēta conueniunt, plurimumq; est in hac oratione suauitatis. in idem verborum cadunt lumina omnia, multa & sententiarum. Hoc in genere neruorum vel minimum, suauita-

Genus dicē-
di graue vi
habet ma-
ximam.

tis autem est, vel plurimū. At illud amplū, graue, copiosum, ornatum, vim profectò habet vel maximam: modò enim perfringit, modò irrepit in sensus, inserit nouas opinio-

In ora. pro
Cæl.

nes, euellit insitas. Hic orator & defunctos excitabit, vt Appium Cæcum. Apud hunc & patria ipsa exclamabit, aliquemq;

Orat. 1.

(vt apud Ciceronem in oratione contra Catilinam in senatu) alloquetur. Hic & amplificationibus extollet orationem, & vi superlationum quoque eriget: vt, Quæ Charibdis tam vorax? & Oceanus medius

phil. 2.

fidius

*fidius ipse: hic iram, hic misericordiã inspi-
 rabit: hic dicet, Te vidit & fleuit, & appel-
 lauit, & per omnes affectus tractatur. His* Orator uteretur his tri-
tribus generibus utetur orator, ut res exi- bus generi-
get, nec pro causa modò, sed pro partibus bus ut res
causæ. Magni igitur iudicij, summæ etiã fa- exigeret.

culatatis esse debet moderator ille, & qua-

si temperator huius tripartitæ Varietatis.

Nam & iudicabit, quid cuiq; opus sit, & po-

terit quocunq; modo postulabit causa, dice-

re. Ad causas tenues, cuiusmodi est causa Ad causas
pro Cecinna, summissum: ad graues, qualis tenues ge-
est Rabirij, vehemēs: ad mediocres, ex quo nus dicendi
genere pro lege Manilia, temperatum dicen- tenue, ad
di genus accommodandũ est. In eadẽ etiam graues gra-
ratione ad conciliandum quidem mediocre: ue, ad me-
ad docendum verò atq; probandum, subtile diocres te-
& enucleatum, ad mouendum graue debet peratũ ac-
adhiberi. Est enim eloquentis proprium, commodã-
parua summissè, modica temperatè, magna dum est.

grauius dicere. Multum etiam refert que Eloquentis
*proprium est
 parua sum-
 missè modi-
 ca tempera-
 tè, magna
 grauius di-
 cere.*

Genus ora-
tionis ad
personam, lo-
ci & tempo-
ris ratione
apari de-
bet.

fit persona eius, qui dicit, & eorum, qui au-
diunt. Non enim omnis fortuna, non omnis
honor, non omnis autoritas, non omnis aetas,
nec verò locus aut tempus, aut auditor om-
nis eodem aut verborum genere tractan-
dus est, aut sententiarum. In omnibus etiã
rebus videndum est, quatenus. Et si enim
suis cuiq; modus est, tamen magis offendit
nimium, quàm parum. Vnde fit vt eloquen-
tie, sicut reliquarum rerum, fundamētum
sit sapientia. Hæc de elocutione dicta sint.
Nunc quoniam omnia conformãda & ex-
poliendã orationis præcepta exposita sunt,
ordine, vt instituimus, ad memoriam tran-
seamus.

Floquẽtia
sicut exte-
rarũ rerum
fundamen-
tũ est sa-
pientia.

De memoria. Cap. LII.

Simonides
Chius me-
moriam artẽ
instituit.
Cicer. 3. de
or. Quint.
li. 11. cap. 2.

Memoriae artem primum omnium in-
stituisse ferunt Chium Simonidẽ.
Cum enim celebri & frequenti conuiuio
interesset, de triclinio egressus est. Eo
egresso triclinium supra conuiuas corruit,

atq;

atq; ita contudit, vt cum eos humare vellēt sui, non possent obtritos internoscere illo modo. Tunc Simonides dicitur ex eo, quod meminisset, quo eorum loco quisq; cubuisset, demonstrator vniuscuiusq; sepeliendi fuisse. Ex hoc Simonidis factō notatum videtur, iuuari memoriam signatis animo sedibus. Quod suo quisq; etiam experimento credere potest. Nam cū in loca aliqua post tempus reuersi sumus, non ipsa agnoscimus tantum, sed etiam quae in ijs fecerimus, reminiscimur, personaeq; subeunt, nonnunquam tacitae quoq; cogitationes in animum reuertuntur.

Memoria
inuatur si-
gnatis ani-
mo sedib⁹.

An memoria sit eloquentiae pars.

Caput. LIII.

ETiam si memoria, eloquentiae cū alijs artibus sit communis, tamē artificiosa memoria oratoriae artis meritō pars existimatur. Nesciretur enim quanta vis eius esset, quanta diuinitas, nisi in hoc lumen

Artificiosa
memoria
eloquentiae
pars est.

Q 4 orandi

Genus ora-
tionis ad
personam, lo-
ci & tempo-
ris ratione
aptari de-
bet.

fit persona eius, qui dicit, & eorum, qui au-
diunt. Non enim omnis fortuna, non omnis
bonos, non omnis autoritas, non omnis etas,
nec verò locus aut tempus, aut auditor om-
nis eodem aut verborum genere tractan-
dus est, aut sententiarum. In omnibus etiã
rebus videndum est, quatenus. Et si enim
suis cuiq; modus est, tamen magis offendit
nimirum, quàm parum. Vnde fit vt eloquen-
tia, sicut reliquarum rerum, fundamētum
sit sapientia. Hec de elocutione dicta sint.
Nunc quoniam omnia conformãda & ex-
poliendã orationis præcepta exposita sunt,
ordine, vt instituimus, ad memoriam tran-
seamus.

Floquẽtia
sicut exte-
rarũ rerum
fundamen-
tũ est sa-
pientia.

De memoria. Cap. LII.

Simonides
Chius me-
morie artẽ
instituit.
Cicer. 3. de
or. Quint.
li. 11. cap. 2.

Memoriae artem primum omnium in-
stituisse ferunt Chium Simonidẽ.
Cum enim celebri & frequenti conuiuio
interesset, de triclinio egressus est. Eo
egresso triclinium supra conuiuas corruit,
atq;

atq; ita contudit, vt cum eos humare vellēt sui, non possent obtritos internoscere vllō modo. Tunc Simonides dicitur ex eo, quod meminisset, quo eorum loco quisq; cubuisset, demonstrator vniuscuiusq; sepeliendi fuisse. Ex hoc Simonidis factō notatum videtur, iuuari memoriam signatis animo sedibus. Quod suo quisq; etiam experimento credere potest. Nam cū in loca aliqua post tempus reuersi sumus, non ipsa agnoscimus tantum, sed etiam quæ in ijs fecerimus, reminiscimur, personæq; subeunt, nonnunquam tacitæ quoq; cogitationes in animum reuertuntur.

Memoria
iuuatur si-
gnatis ani-
mo sedib⁹.

An memoria sit eloquentiæ pars.

Caput. LIII.

ETiam si memoria, eloquentiæ cū alijs artibus sit communis, tamē artificiosa memoria oratoriæ artis meritō pars existimatur. Nesciretur enim quanta vis eius esset, quanta diuinitas, nisi in hoc lumen

Artificiosa
memoria
eloquentiæ
pars est.

Q 4 orandi

orandi vim extuisset. Non enim rerum modò, sed etiam verborum ordinẽ præstat, nec ea pauca contexit, sed propè in infinitum, ita vt in longissimis actionibus prius audiendi patientia, quam memoriæ fides deficiat. Non immerito igitur thesaurus hic eloquentiæ dicitur, cum exemplorum, legum, sapienter dictorum, beneq; factorũ velut quasdam copias, quibus abundare, quasque in promptu semper habere debet orator, incredibilis eius vis representet.

De artificio memorię. Cap. LIIII.

Artificium igitur memorię à veteribus traditum, locis constat & imaginibus. Itaq; ijs, qui hanc ingenij partẽ exercent, loca multa prius animo capienda sunt spaciøsa, multa varietate signata, illustria, explicata modicis interuallis, vt ædium ferè magnarum, aut alterius ædificij. Hęc animo diligenter sunt affigenda, vt sine cunctatione ac mora partes eius omnes cogitatio

Memoria
est eloquẽ
tiæ thesau-
rus.

Artificium
memorię
constat lo-
cis & ima-
ginibus.
De orat. 2.
ad Her. li. 3
Quin. li. 11
cap. 2.
Cuiusmo-
di loca esse
debeant.

cogitatio possit ordine percurrere. Plus enim quam firma debet esse memoria, quæ aliam memoriam adiuvet. Tum ea, quæ fuerint scripta, vel cogitatione comprehensa, ordine his locis sunt commendanda, signis, quæ memoriam eorum excitet, notata. Ita fiet ut res ordine teneantur. Exempli gratia, si sit de navigatione, re militari, & agricultura dicendum, navigationis anchora, rei militaris gladius vel spiculū, agriculturae spica vel simile aliquid imago esse potest. Hæc imagines supra dictis locis ordine sunt committende. Deinde, cū repetenda fuerit memoria, incipies ab initio loca recensere, & quod cuiq; credideris, reposces. Imago enim cuiusq; admonebit, ut quamlibet multa sint, quorū meminisse oporteat, sint singula connexa quodā choro. Sic enim fit ut ordinē rerū locorū ordo cōseruet, res autē ipsas rerū effigies notet. Vt edū est autē imaginibus aliquid agentibus, acribus, insi

Ordinē rerū locorū ordo, res ipsas imagines notant. Cuiusmodi debeāt esse imagines.

gnitis, quæ occurrere, celeriterq; percutere animū possint. Loca quæ assumpseris, egregiè cōmoditerq; notare oportebit, vt perpetuò hærere possint. Nam imagines pro rerum varietate subinde sunt mutandæ, at loca perpetuò remanere debent.

Quid conferat hoc memoriæ artificium. Cap. LV.

De orat. 2.
Quin. li. II
cap. 2.

Singulorū
verborum
imagines
memoriæ
mandare &
inutile est
& infinitū.

VT ad quædam prodesse hæc non est negandum, vt si rerum nomina multa per ordinem audita reddenda sint, vel res diuersæ ordine complectendæ: sic in ediscendis orationis perpetuæ verbis nihil ferè profunt. Singulorum enim verborum imagines memoriæ mandare, & inutile esset, & infinitum. Si longior complectenda memoria oratio fuerit, proderit per partes ediscere. Non est autem inutile, quò facilius hæreant, aliquas apponere notas, quarum recordatio cōmoneat, & quasi excitet memoriã. Illud neminẽ non iuuabit, ysdem, quibus

quibus scripserit chartis, ediscere. Si tamē
 quis vnā maximāq; artē memoriæ quærat,
 exercitatio est & labor. Multa ediscere,
 multa cogitare, & (si fieri potest) quotidie
 potentissimū est. Quātū autē natura stu-
 dioq; valeat memoria, vel Themistocles te-
 stis est, quem vnum intra annum optimè lo-
 cutū esse Persicè cōstat: vel Mithridates,
 cui duas & viginti linguas, quot nationi-
 bus imperabat, traditur notas fuisse: vel
 Crassus ille diues, qui cū Asiæ præesset, quī
 q; Græci sermonis differētias sic tenuit, vt
 qua quisq; apud eū lingua postulasset, eadē
 sibi ius redditum ferret: vel Cyrus, quem
 omnium militum tenuisse creditum est no-
 mina. Quin semel auditos, quamlibet mul-
 tos versus protinus reddidisse dicitur
 Theodectes. Explicatis memoriæ præce-
 ptis, restat vt de Pronuntiatione dicamus.
 De Pronuntiatione & eius utilita-
 te. Cap. LVI.

Exercitatio
 est maxima
 memoriæ
 ars.

Themisto-
 cles Mithri-
 dates, Cras-
 sus, Cyrus
 & Theode-
 ctes memo-
 riaplurimū
 valuerunt.

De orat. 3.
lib. ad Her.
li. 3. Quin.
li. 11. cap. 3.
Pronuntia-
tionis laus.

Pronuntiatio à plerisq; actio dicitur,
sed prius nomen à voce, sequens à ge-
stu videtur accepisse. Hac autem pars est,
quæ in dicendo vna dominatur. Sine hac
summus orator esse in numero nullo po-
test, mediocris hac instructus summos
sæpe superare. Nam & infantes actio-
nis dignitate eloquentiæ sæpe fructum tu-
lerunt, & disertis deformitate agendi
multi infantes putati sunt. Vt iam non
sine causa huic primas dedisse Demosthe-
nes dicatur, cum rogaretur, quid in dicen-
do esset primum: huic secundas, huic ter-
tias. Est enim actio quasi corporis quæ-
dam eloquentia. Cum sit autem in duas
diuisa partes, vocem, gestumque, quo-
rum altera oculos, altera aures mouet,
per quos duos sensus omnis ad animum pe-
netrat affectus, prius de voce, deinde
de gestu, qui voci etiam accommodatur, di-
cendum est.

Actio est
quasi cor-
poris quæ-
dam elo-
quentia.
Pronuncia-
tionis duæ
sunt partes.

De voce. Cap. LVII.

Vocis mutationes totidem sunt, quot animorum, qui maximè voce mouentur. Itaq; perfectus orator utcumq; se affectum videri, & animum audientis moueri volet, ita certum vocis adnovebit sonum.

Aliud enim vocis genus iracundia postulat, acutum, incitatum crebro incidens. Aliud miseratio, ac mœror flexibile, plenum, interruptum, flebili voce. Aliud metus, demissum & hesitans & abiectum. Aliud vis, contentum, vehemens, imminens, quadda incitatione gravitatis. Aliud voluptas effusum, lene, tenerum, hilaratū, ac remissum. Aliud molestia sine commiseratione, graue quidda & vno pressu ac sono obductū. Ac vocis quidē bonitas optāda est (nō est enim in nobis) sed tractatio in nobis. Ergo bonus orator variabit & mutabit, omnes sonorū tū intendēs, tū remittēs persequetur gradus. Nec modo in diuersis rebus

Animus maximè voce mouetur.

De ora. li. 2
ad Her. li. 2
Quin. li. 11.
cap. 3.

Quod genus vocis postulent iracundia, miseratio, metus, vis, & voluptas.

Bonus orator omnes, sonorum tū intendens tū remittens variat gradus.

rebus, sed etiam in iisdem partibus, iisdemque affectibus, quasdam non ita magnas vocis mutationes adhibebit. Nam varietas cum gratiam præbet, ac renouat aures, tum dicentem ipsa laboris mutatione reficit.

De gestu. Cap. LVIII.

Nihil in gestu debet superesse.

Quæ sint vitanda in gestu.

Vocem subsequi debet gestus, & animo simul cum ea parere. Gestu sic utendum est, ut nihil in eo super sit. Status erit erectus & celsus, rarus incessus, nec ita longus, excursio moderata, eaque rara, nulla mollicia ceruicum, nullæ argutiæ digitorum: non ad numerum articulus cadens: trunco magis toto se orator moderabitur, & virili laterum flexione: brachij projectione in contentionibus, cōtractione in remissis, pedis suppositione in contentionibus, aut incipiendis, aut finiendis. Sed in ore sunt

In ore & præcipuè in oculis est maximavis actionis.

omnia. In eo autem ipso dominatus est oculus. Animi enim est omnis actio, & imago animi vultus est, indices oculi. Hæc est vna

pars

pars corporis, quæ, quot animi motus sunt, tot significationes, & cōmutationes possit efficere. Nam oris non est nimium mutanda species, ne aut ad ineptias, aut ad prauitatem aliquam deferamur. Oculorū igitur tum intentione, tum remissione, tum cōiectu, tum hilaritate motus animorum significabimus aptè cū genere ipso orationis. Est enim actio quasi sermo corporis, quò magis menti congruens esse debet.

Oris ne nimium mutetur species,

Actio est quasi corporis sermo.

Quoniam in his tribus libris breuiter, ut vires nostrætulerunt, quid esset Rhetorica, quod eius officium, quæ materia, atque finis, dictum est: & de singulis eius partibus, earumq; vi & præceptis est disputatum, illud solū nunc superest, ut omnes ad eloquentiam, quæ nihil aliud est, quàm copiosè loquens sapientia, cohortemur. Ex qua illi profectò maximos & vberrimos fructus percipient, qui eam ad Dei. Op. Max. cultum ac venerationem

nem diligentissimè contulerint. Cui enim potius eloquentiæ studia consecrentur, quàm illi, qui vt hominis decus ingenium, sic ingenij lumen esse voluit eloquentiam? Hoc igitur agamus, hoc curemus, in hoc conatus, cogitationesq; nostræ semper euigilent, vt tum eloquentiæ, tum cæterarum artium studia parenti vitæ nostræ deseruiant.

Cui omnia honoris, omnia virtutis, omnia ingenij, sine vlla exeeptione, debentur ornamenta.

F I N I S.

INDEX ALPHABETICVS TOTIVS OPERIS.

A

	BVSIO Græc. Catachresis, quid: cū exemplis.	40. & 141.
	Abusio quomodo distinguatur à metap phora.	141.
	Actiōnis seu pronuntiationis laus & uti litas.	116.
	Actiōni primas partes in dicēdo dedit Demosthenes.	ibid.
	Actio est quasi corporis quædam eloquentia.	ibid.
	Adiuncta quid sint.	25.
	Adiuncta latissimè patent.	ibid.
	Adiunctio fit tribus modis: & quid sit.	160
	Adiunctio protozeugma, & hypozeugma comprehen dit.	ibidem.
	Aduersa quid sint.	23.
	AEgritudo quid sit.	13.
	AEnigma est obscurior allegoria,	144.
	Affectuum utilitas.	39.
	Affectus in exordio & peroratione sunt frequentissimi in narratione & confirmatione breuiores.	116.
	Affectibus quomodo quis erit potentissimus.	177.
	Afficiatur necesse est orator priusquàm afficere conetur, ibidem.	177.
	Alexandri Macedonis laus.	184.
	Allegoria quid.	142.
	R. Allego	

I N D E X.

- Allegoriam* Cice. permutationem, alij inuersionem vocant. ibidem.
- Allegoria* mista in oratione frequens est. 143.
- Allegoriam* recipit oratio, sed raro totam. 142.
- Allegoria* genus orationis speciosissimum quomodo fiat. 143.
- in *Allegoria* quid custodiendum. ibid.
- Allegoria* in quotidiano sermone est frequentissima. 144.
- Ambitus* magnitudo que esse debeat. 216.
- Ambitus* mediocris quatuor serè membris constat. 217.
- Amplificatio* quid sit. 39.
- Amplificatio* quomodo conficiatur. ibidem.
- Amplificatio* à definitionibus conglobatis. 40.
- Amplificatio* à consequentium frequentatione. 41.
- Amplificatio* à contrariarum rerum consuetudine. ibid.
- Amplificatio* à dissimilium rerum consuetudine. 43.
- Amplificatio* à causis conglobatis. ibidem.
- Amplificatio* à similitudine & exemplo. 45.
- Amplificatio* à fictis personis & mutis rebus magnam vim habet. 47.
- Amplificatio* adhibenda sunt que magna habentur. 48.
- & 49.
- Ad *amplificationem* tria sunt genera usu magnarum rerum. 48.
- Amplificatio* quomodo & quam variè utendum. 50.
- Anadiplosis*, lati. Conduplicatio, quid. 154.
- Anadiplosis* multis modis conficitur. ibid.
- Anaphora* Latin. Repetitio quid. 152.
- Animi* laus vera est, cæterarum rerum leuior. 54.
- Animus* naturalem quandam continet in se vocum omnium mentionem. 199.
- Animus* maximè voce mouetur. 233.
- Annomi-

I N D E X.

<i>Annominatio, Græc. Paranomasia quid.</i>	162.
<i>Annominatio multis & varijs fit rationibus.</i>	<i>ibidem.</i>
<i>Antecedentia quæ dicantur.</i>	26.
<i>Antecedentia quomodo ab adiunctis distinguantur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Antipater Sidonius solitus est versus ex tempore fundere.</i>	222.
<i>Antitheton, Lati. Contrapositum vel Contentio, quomodo & quot modis fiat.</i>	166.
<i>Antonomasia Lati. Pronominatio.</i>	138.
<i>Antonomasia quomodo ab Epitheto differat.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Aposiopesis Lati. Reticentia vel Interruptio quid: & quos ostendat affectus.</i>	178.
<i>Apostrophe Lati. Auersio, quid.</i>	177.
<i>Appositum Græ. Epitheton quid.</i>	135.
<i>Appositorum usus fit in oratione moderatus.</i>	139.
<i>Apte dicere quanti sit momenti.</i>	120.
<i>Apte & compositè sine sententijs dicere insania est: sententiöse verò sine verborum ordine & modo, infantia.</i>	223.
<i>Argumentum quid sit.</i>	14.
<i>Argumentatio quid sit.</i>	<i>ibidem.</i>
<i>Argumentatione presertim dialectici quàm Oratores utuntur.</i>	15.
<i>Argumentatio oratoriam quid, & quomodo cõficiatur.</i>	97.
<i>Argumentatio quatuor habet partes.</i>	98.
<i>Argumentationes oratorie quomodo tractandæ.</i>	114.
<i>Argumentatio quò uberior & suavior eò credibilior.</i>	116.
<i>in Argumentando varietas est adhibenda.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Argum. quomodo debeant collocari.</i>	96.
<i>Argum. vitiosis nusquam locus esse debet.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Argum. vel insita sunt, vel assumpta.</i>	15.
<i>Argum. insita & remota quæ.</i>	<i>ibid.</i>

I N D E X.

Arg. in fitorum loci sunt sedecim.	16.
Argumenta assumpta sunt sex.	ibidem.
Argumentum à definitione.	ibi. & 17.
Argum. à partium distributione.	19.
Argum. à notatione, & à coniugatis.	ibid. & 20.
Argum. à genere.	22.
Argumentum à forma.	ibid.
Argum. à similitudine.	ibidem.
Argum. à dissimilitudine.	ibidem.
Argum. ab aduersis.	23.
Argum. à priuantibus.	24.
Argum. ab adiunctis.	25.
Argum. ab antecedentibus.	26.
Argum. à consequentibus.	27.
Argum. à repugnantibus.	ibidem.
Argum. à fine.	28.
Argum. à causa efficienti.	ibidem.
Argumen. à forma.	29.
Argumentum à materia.	30.
Argumentum ab effectu.	31.
Argumen. à maioribus ad minora.	32.
Argumen. à minoribus ad maiora.	33.
Argumen. à paribus.	ibidem.
Argumen. à remotis.	34.
Argument. à remotis arte tractantur, & testimonij nomine comprehenduntur.	ibid.
Argumenta remota quæ sint.	35.
Argumentorum modus qualis.	37.
Aristotelis laus.	19 ^a .
Aristoteles versum in oratione vetat esse, numerum iunct.	ibi.
	Arist.

I N D E X.

<i>Arist. aureum fundit orationis flumen.</i>	226.
<i>Ars quid sit, & eius materia.</i>	1. 0. 4.
<i>Artium ceterarum materia à Rhetoricæ materia quomodo differat.</i>	4.
<i>Ars naturæ iungi debet.</i>	11.
<i>Ars certior dux quam natura.</i>	ibid.
<i>Ars studiosè colenda.</i>	ibid.
<i>Ars ubicunque ostentatur, veritas abesse videtur.</i>	170.
<i>Asyndeton. Lat. Dissolutio, quid.</i>	159.
<i>Assumptio quid.</i>	99.
<i>Assumptionis approbatio.</i>	ibid.
<i>Athenienses omnium doctrinarum inventores.</i>	137.
<i>Auditor quomodo reddatur beneuolus.</i>	77.
<i>Auditor quomodo fiat docilis.</i>	79.
<i>Auditor quomodo fiat attentus.</i>	80.
<i>Aurium iudicium est superbissimum.</i>	196.

B

B ene dicere quid.	4.
B ene dicere certis terminis non tenetur.	ibid.
<i>Beneuolentia auditoris quomodo concilietur.</i>	77.
<i>Bona animi quæ.</i>	54.
<i>Bonarum artium studia ad quem locum pertineant.</i>	55.
<i>Bonis alijs corporis forma excellit.</i>	54.
<i>Bonus Orator variabit omnes sonorum gradus.</i>	237.

C

C atachresis Lat. Abusio, quid: cum exemplis.	140.
et. 141.	
<i>Catachresis à metaphora quomodo distinguatur.</i>	141.
<i>Causa vel controuersia, Græ. hypothesis, quid.</i>	5.
<i>Causarum tria genera.</i>	6.
<i>Causa efficiens quid.</i>	28.

I N D E X.

<i>Causæ efficientis vis qualis.</i>	<i>ibidem.</i>
<i>Causarum genera magnam suppeditant in scribendo copiam.</i>	30.
<i>Causarum iterum genera quinque.</i>	80.
<i>Certa quæ dicantur, & quæ pro certis habeantur.</i>	97
<i>Cicero in perorando fuit vehemens.</i>	118.
<i>Circumscriptio quid sit.</i>	201.
<i>Clausulæ maximè concinnitatem desiderant.</i>	207.
<i>Clausulæ versuâ non cõueniunt clausulis orationis.</i>	210
<i>Clausulæ cur sint variandæ.</i>	211.
<i>Clausulis qui pedes aptiores.</i>	209.
<i>Collocatio quid.</i>	191.
<i>Communicatio figura quid.</i>	175.
<i>Commutatio Græc. Metathesis quid.</i>	168.
<i>Compar. Græc. I socolon quid, & quomodo fiat.</i>	165.
<i>Comparatio tripliciter tractatur.</i>	31.
<i>Comparatio præstantium virorum in laudatione præclara est.</i>	59.
<i>Complexio figura quid.</i>	154.
<i>Complexio alia Ciceroni est Dilemma, vulgo syllogismus cornutus.</i>	111.
<i>Complexio falsa duobus modis diluitur.</i>	<i>ibidem.</i>
<i>Concessio quid sit.</i>	110.
<i>Concio capit omnem vim orationis.</i>	72.
<i>Conduplicatio Græc. Anadiplosis quid.</i>	154.
<i>Conduplicatio varijs modis conficitur. <i>ibid.</i> & pag. seq.</i>	
<i>Confirmatione quomodo utendum.</i>	88.
<i>Confirmatio continet in se totam spem vincendi.</i>	89.
<i>Confirmatio dupliciter accipitur, & quid sit. 113. reliqua quære in litera R. Refutatio, vbi plura.</i>	
<i>Confirmatio figura,</i>	149.
	<i>Coniectura</i>

I N D E X.

Coniectura eadem & prima questio, & disceptatio est extrema.	93.
Coniugata quæ dicantur.	20.
Cõiuncta nõ coheret necessario his quibus adiuncta sũt.	26
Consequentia quid sint.	27.
Consilio quæ geruntur optimè expediri.	99.
Consilio mundus gubernatur.	100.
Constitutione causæ cognita, facile satisfit oratoris numeri.	89.
Constitutiones sunt tres.	90.
Consulis laus.	42.
Consultatio est pars causæ.	7.
Consuetudo & usus quantum valeant.	222.
Contrapositum seu contentio, quot modis fiat.	166.
Contrariorum genera quatuor.	23.
Contraria contrariorum sunt consequentia.	24.
Controuersia in scripto existit quatuor modis.	93.
Controuersia ambigui, & contrariorum legum.	ibid.
Cõtrouersie scripti semp in qualitatís statu versatur.	95
conuersio Græ. Epiphora, quid.	153.
Correctio quid: estque verborum & sententiarũ figura.	
173. & seq.	
Crassus, Cyrus, & alij quantũ memoria præstiterũt.	235.

D

D Actylus pes in humili & ampliori oratione frequens.	219.
Definitio quid.	16.
Definitionum multa genera & præcepta.	17.
Definitionis modus quis.	ibidem.
Definiendi facultas necessaria oratori.	ibid.
Definitio inuolutum euoluit.	ibid.

I N D E X.

Definiūt sepe oratores & poëta per translationem.	18.
Definitio perfecta raro ad amplificandū adhibeatur.	40
Deliberationis partes suasio & dissuasio.	6.
Deliberatio tempus futurum spectat.	ibidem.
Deliberationis finis.	ibidem.
Deliberationis modus, & finis.	63.
Deliberatio tollitur si quid effici non potest.	64.
Deliberantium animi diuersi.	65.
Deliberantis mores præcipuè intuen di.	ibid.
Deliberatio priuata narrationem nunquam exigit.	88.
Demonstratiui generis laus.	91.
Demosthenes cur oratorum princeps iudicetur.	171.
Demostheni summa vis eloquentiæ conceditur.	226.
Deprecatio vel Obsecratio quid.	185.
Dichoreus in clausulis optime sibi iungitur.	210.
Dicere quid sit.	1.
Dicere non habet definitam regionem.	4.
Dignitatis sinasori quæ colligenda.	70.
Diligentiæ vis.	12.
Diligentia omnis minuta est.	50.
Dilemma quid sit.	110.
Dilemma unde dictum, & quomodo eo utendum.	111.
Dilemma alias complexio & syllogismus cornutus.	ibid.
Dilemma quomodo conuertatur in ratiocinationem perfectam.	112.
Discrepatio scripti & voluntatis.	94.
Disiunctio Græc. Alyton vel hypozeugmenon, quid.	160
Dispositio quid sit.	8.
Dispositio orationis pars quid.	76
Dispositionis præcepta Oratori utilia & maximè necessaria.	75.
	Dispositionis

I N D E X.

Dispositionis ordo qualis in Proposito seruandus.	76.
Dissimilitudinis argumentum.	22. & 23.
Dissolutio Græ. Dialyton, quid.	159.
Dissolutio non in singulis modo verbis fit sed etiam sententijs.	ibid.
Dissolutionis & Polysyndeti vnus est fons.	ibid.
Distributio partium quid.	19.
Distributio, Græ. Merismos, quid.	184.
Dochimus semel positus quouis loco aptus.	208.
Dochimus quouis loco aptus di modo non iteretur.	213.
Dubitatio Græ. Diaporesis, quid.	174.

E

E ffecta quid sint, & eorum genera quatuor.	30.
Effecta cognitis causis, & causæ cognitis effectis facile intelliguntur.	31.
Argum. ab effectu, deq; eius forma & materia.	ibid.
Efficiens causa quid.	28.
Eiusdem generis verba quæ.	20.
Elocutio pars Rhetoricæ quid.	8.
Elocutio Oratoris quid.	121.
Sine elocutione omnia alia superuacua sunt.	122.
In Elocutione quatuor spectanda.	ibid.
Eloquentiæ dignitas.	2. & 9.
Eloquentiæ fundamentum sapientia.	230.
Eloquentia cum probitate iungenda.	3.
Eloquentiæ membra quinque.	8.
Eloquentia natura, arte, & exercitatione comparatur.	10.
Eloquentia absque studio & ardore amoris parari non potest.	12.
Eloquentia est copiosè loquens sapientia.	55.

I N D E X.

Eloquentia vult esse locuples & speciosa.	115.
Eloquentia oratoris, inuentio verò ac dispositio prudentis hominis sunt.	122.
Eloquens est, qui ita dicit, ut probet, ut delectet, ut fleat.	ibid.
Eloquens omnibus rebus debet excellere.	225.
Eloquendo nomen accepit orator tam apud Græcos quàm apud Latinos.	121.
Eloquentiæ origo est verborum delectus.	123.
Eloquentiæ omnis laus continetur in apte atque ornate dicendo.	ibid.
Eloquentiæ thesaurus memoria.	232.
Emphasis Cice. significatio, quid.	180.
Enthymema est syllogismi pars, vel imperfectus syllogismus.	102.
Enthymema est bipartita argumentatio.	ibid.
Enthymema optimum est ex pignantibus.	ibid.
Enthymema quare dicatur oratorius syllogismus.	103.
Enthymema unde dictum.	ibid.
Enumeratio laudatori nonnunquam, suasori non sæpe, accusatori sæpius, quam reo est necessaria.	119.
Enumerationis duo sunt tempora.	ibid.
Enumeranda si quæ sunt, cum pondere & varietate id fieri debet.	120.
Epicherema Græc. etiam syllogismus Latin. Ratiocinatio dicitur.	99.
Epicherema quibus constet.	ibid.
Epicherema quomodo Gr. appellant.	107.
Epicherema est aliquando breuiter comprehensa ratio.	108.
Epiche	Epiche

I N D E X.

Epicheremate quomodo utendum.	ibid.
In epidictico genere omnia sunt circumscripte dicenda.	219.
Epiphonema quid.	186.
Epiphora, Lat. Conuersio quid.	153.
Epitheton Latin. appositum ab Antonomasia quomodo differat.	138.
Epithetis quando & quomodo in oratione utendū.	139.
Epitheton non est tropus.	138.
Erotifis Lat. interrogatio quid.	171.
Etymologia Latin. Notatio.	19.
Etymologia oratoribus & poetis est familiaris.	20.
Ethopœia, Ciceroni Effictio & notatio quid.	179.
Exclamatio quid.	186.
Execratio quid.	ibid.
Exemplorum vis maxima est ad persuadendum.	73.
Exemplum est inductio imperf.	106.
Exemplum argumentationis pars est.	ibid.
Exemplum quomodo differat à ratiocinatione, inductio ne & Enthymemate.	107.
Exemplum ex una re singulari aliam inducit.	ibid.
Exercitatio dicendi perfectionem consummat.	12.
Exercitatio est maxima memoriæ ars.	231.
Exordium quid sit.	77.
Exordium tribus rebus constat.	ibid.
Exordium in duas partes diuiditur.	81.
Exordia qualia esse debeant.	82.
In Exordio leniter est alliciendus auditor.	ibid.
Exordij vitia septem.	83.
Exordium in genere iudiciali: & unde sumendum.	84.
Exordium non semper utendum in iudicio.	85.
	Exor=

I N D E X.

<i>Exordium in exornatione, & deliberatione quale esse debeat.</i>	ibid.
<i>Exordia in exornatione sunt maximè libera.</i>	ibid.
<i>Exordia in deliberatione vel nulla sunt vel breuia.</i>	86.
<i>Exornationis partes due.</i>	6.
<i>Exornationis tempora presens & præteritum.</i>	ibid.
<i>Exornationis finis.</i>	ibid.
<i>Exornatio quale genus amplificationis requirat.</i>	50.
<i>In Exornatione animi motus leniter tractantur.</i>	52.
<i>Exornatio maximè idonea ad scribendum.</i>	ibid.
<i>Exornationis præcepta multum conferunt ad deliberationem.</i>	62.
<i>Experimentum est velut quoddam rationis testimonium.</i>	73.
<i>Externa in homine que dicantur.</i>	53.

F

F <i>iguræ que vocum habent similitudinem, aures in se præcipuè vertunt.</i>	152.
<i>Figura quid sit.</i>	149.
<i>Figurarum & troporum discrimen.</i>	ibid.
<i>Figuratur oratio tam verbis proprijs quàm translatis.</i>	ibid.
<i>Figuræ vel sunt in verbis vel in sententijs.</i>	150.
<i>Figura verborum quid: & quomodo à figuris sent. distinguantur.</i>	ibid.
<i>Figurarum numerus & nomina variè ab Autoribus traduntur.</i>	151.
<i>Figuræ verborum tribus maximè fiunt modis.</i>	ibid.
<i>Figuræ que fiunt per adiectionem.</i>	152.
<i>Figuræ verborum que fiunt per detractionem.</i>	159.
<i>Figuræ verborum plures in eandem sententiam sæpe cadunt.</i>	dunt.

dunt.	162.
Figure verbor. quid conferant orationi, & quid in eis cauendum.	ib. & 169.
Figure verb. non sint multæ, non iunctæ, non frequen- tes.	ibid.
Figure sententiarum quid: eæq; maiores, quam verbo- rum.	170. & 171.
Figurarum & troporum numerus quare incertus.	188.
Finis Rhetoricæ qualis.	1. & 2.
Finis quid sit. 28. a Fine argumentum.	ibid.
Firmamentum quid sit.	91.
Forma quid dicatur.	22. & 29.
Formæ argumentum.	22.
Forma quid sit.	29.
Forma vel artificiosa est vel naturalis.	ibid.
à Forma argumentum.	ibid.
Fortitudo quid sit.	56.
G	
G enus quid sit.	21.
Generis partes dicuntur formæ.	ibi.
à Genere argumenta.	22.
Generis demonstratiui laus.	51.
Genera causarum quinque.	80.
Genera quatuor sunt quæ controuersiam in omni scri- pto facere possunt.	92.
Genus orationis speciosissimum est, quod constat allego- ria, similitudine, & translatione.	143.
In Genere epidictico omnia sunt circumscriptè dicen- da.	219.
Genera dicendi sunt tria, & in quibus versentur.	227.
Genus dicendi graue vim habet maximam.	228.
	Gene=

I N D E X.

Generibus illis tribus quomodo utendum.	229.
Gestus oratoris quales esse debeant.	238.
In gestu quæ sint vitanda.	ibid.
Gradatio quid, & eius exempla.	158.
Gradus communitatis quales.	67. & 68.
Græcis magis concessum est fingere quàm Latinis.	128.
H	
Historiæ Laus.	40.
Hiulca nonnunquam decent.	194.
Hypallagen vocant Rhetores metonymiam.	136.
Hyperbaton, idest Transgressio.	147.
Hyperbaton solis poetis conceditur.	ibid.
Hyperbole est superlatio.	148.
Hyperbaton quando non est tropus.	ibid.
Hyperbolæ non debet esse ultra modum.	ibid.
Hypothesis Latini. Causa vel controuersia.	5.
Hypothesis quomodo ad thesim reuocanda sit.	7.
Hypotyposis, est Cice. Demonstratio, & quid.	178.
Homerus propter excellentiam commune poetarum nomen fecit suum.	102.
Homerum multæ Ciuitates suum ciuem esse dicunt.	162.
Hominum genus ad honestatem natum.	65. & 66.
Hominum duo sunt genera.	ibid.
Homo ad intelligendum & agendum, non ad voluptatem & pastum natus.	28.
Homo generosissimus est, qui virtute maxime excellit.	104.
Homoiptoton Latini. similiter cadens, quid: estq; in nominibus & verbis.	163. & 164.
Homioteleuton Latini. similiter desinens, quid: & quomodo à homoiptoto differat.	164. & 165.
Honestam	

Honestatis magna est pulchritudo.	65.
Honestum quod est id solum bonum esse.	109.
Honesti apud honestos obtinere facile est.	66.

I

I Ambus pes in humili oratione frequentissimus.	219.
Imagines memoriæ cuiusmodi esse oportet.	230.
Imagines singulorum verborum memoriæ mandare inutile est, & infinitum.	234.
Imitatio vel arti, vel exercitationi subijci potest.	10.
Incisum Græ. Comma, quid: & incisim dicere quid.	200. & 202.
Inductio quid.	103.
Inductione poetæ vehementer delectantur.	104.
In Inductione quæ cauenda.	105.
Infinitum inest in definito.	7.
Ingenium maximam vim ad dicendum affert: & de Oratoris ingenio.	10.
Ingenio disciplinis exculto nihil feracius.	38.
Initia versuum, initijs orationis non conueniunt.	208.
Insinuatio quando sit necessaria.	81.
Interrogatio Græ. Erotesis quid: & de eius usu.	171.
Interruptio Græ. Parenthesis, quid.	183.
Inuentio quid sit.	8. & 14.
Inuenisse non est existimandus qui sine iudicio inuenit.	9.
Ironia quid sit.	146.
Ironiam illusionem, inuersionem, dissimulationem & per mutationem vocant.	ibid.
Ironia quæ inter sententiarum exornationes numeratur, differtq; ab ea quæ est tropus.	183.
Isocolon	

I N D E X

Isocolon, Latin. Compar. quid.	169
Isocrates eiusq; discipuli quod vocales fugerint reprehensi sunt.	194.
Judicij partes accusatio & defensio.	6.
Judicij finis est questio iustorum & iniustorum.	ibid.
Judicium non est Rhetoricæ pars.	9.
Judicium laus est cum vilitate cause iungenda.	84.
Judicatio unde nascatur, & quomodo constituatur.	92.
Iunctura qualis esse debeat.	193.
Iureconfulti consilio, Oratores auxilio iuuabant.	34.
Iustitia quid, & eius partes.	56.
K	
Karaxenosis. lat. Abusio, & quid sit.	140.
Kλιμαξ latinis gradatio,	158.
L	
L Achryme quantum in oratione valeant.	119.
L Laus hominum quomodo in tria tempora diuidatur.	53.
Laus hominis unde petenda.	ibid.
Laus magna est tulisse sapienter casus aduersos.	58. in
laudatione que res ponendæ.	59.
Laudem afferunt liberi parentibus, vrbes conditoribus, inuenta inuentoribus.	60.
Laus urbium qualis.	62.
Licentia Græ. Parrisia, quid.	182.
Locus quid: & quare loci ab Arist. propositi.	15.
Loci argum. insitorum sedecim.	16.
Locorum vsus & utilitas magna.	36.
Loci multa meditatione parati esse debent.	ibid.
Loci sunt argumentorum notæ.	37.
Loci & ad probandū & ad mouendū materiā præbēt.	38.
	Locos

I N D E X.

Locos in mente & cogitatione defigere. *utilissimum est.* 96.

Loca artificialis memoriae cuiusmodi esse debeant. 232.

Locis ad memoriam quomodo utendum. 233. & 234.

M

Materia oratoris est questio. 5.

Materia quid sit. 4.

Membrum Græ. Colon, quid. 109.

Membratim dicere quid sit. 102.

Membra in oratione cuiusmodi esse debeant. 217. & 218.

Membris quæ carpitur oratio longissime aliquando ex-
currit. 218.

Membratim quando, & quando circumscripse dicen-
dum. *ibid.*

Memoria quid sit. 8. & 9.

Memoriæ artem Simonides Chius instituit. 230.

Memoria artificiosa eloquentiæ pars est. 231.

Memoria est eloquentiæ thesaurus. 232.

Memoriæ artificium constat locis, & imaginibus. *ibid.*

Metalepsis Latin. Trāsumptio. 141.

Metalepsis rarissimus tropus; & maximè improprius,
ibidem.

Metaphora lati. Translatio, quid. 129.

Metaphoræ vis omnis quadruplex. 131.

Metaphoræ multæ poetis permissæ quæ oratoribus non
conueniunt. 133.

De Metaphora vide plura infra in verbo translatio.

Metonymia lati. Denominatio, quid. 136.

Metonymiam Rhetores, hypallagen vocant. 138.

Metus quid sit. 14.

Minori apparatu apud sapientes dicendum. 72.

I N D E X.

Modus definitionis quis sit.	17.
Modus & forma verborum in oratione.	196.
Monosyllaba multa non sunt continuanda.	195.
Mors etiam laudatur præstantium virorum.	60.
Motus quatuor sunt genera, partes singulorum generum plures.	13.
N	
N arratio quid sit.	86.
Narratio debet esse brevis, aperta, & probabilis.	ibid. & 87.
Narratio iucunda sit & suavis.	87.
Narratione quando & quomodo sit ostendendum.	ibi.
Natura maximam vim ad dicendum affert.	10.
Naturæ dona fiunt arte meliora.	11.
Naturæ notatio peperit artem.	ibid.
Negantia sunt valde contraria aientibus.	25.
Necessarium dicitur etiam id quod magni interest.	64.
Notatio Græ. Etymologia dicitur.	19.
Notatione sæpe utuntur oratores & poætæ.	20.
Notatione argumentum.	ibid.
Numerose orationis quis inuentor, & cur inuenta.	197.
Numerosa oratio & poemæ eisdem pedibus temperantur.	202.
Numerus oratorius Græc. Rhythmus quid: numerus poeticus metrum dicitur.	204.
Numerosa oratione uti difficilius est quam versu.	206.
Numerus in qua parte ambitus esse debeat.	206.
Numerus orationis si semper est idem, maxime vitiosum.	209.
Numerosum in oratione quid putetur.	214.
Numeros omnes in oratione permistos esse sentit Ci.	212.
	Nume=

I N D E X

Numerosa quando sua sponte efficiatur oratio. 214.
 Numerus membrorum cuiusmodi esse debeat. 217. & 218.

Occupatio aliis praesumptio. Graec. Prolepsis, quid.
 173.

Occupationis genus quoddam est reprehensio. ibid.

Oculorum & oris maxima est vis in actione. 238.

Officium Rhetoricae quod. 1.

Officia quae & quibus anteponenda. 57.

Opibus quomodo utendum. 54.

Optimates qui sint. 18.

Onomatopoeia Cice. est Nominatio, ea Latinis vix per-
 mittitur. 139.

Oratoris magna & praecleara munera. 3.

Oratoris materia est questio. 3.

Oratoris perfecti sapientia uniuersae reip. salutem con-
 tineri. 3.

Orationis ornatissimae quae sint. 7.

Oratoris opera & munera qualia. 9. & 13.

Orator fidem facit argumentis. ibi.

Oratori facultas definiendi est necessaria. 17.

Orator definit uerius quam philosophus. 18.

Oratores & poetae saepe per translationem definiunt.
 ibidem.

Oratores auxilio, Iurisconsulti consilio iunabant.
 34.

Oratoris maxima vis est in affectibus mouendis. 39.

Oratori dicenti probabiliter mores Ciuitatis sunt cog-
 noscendi. 72.

Orationis quatuor sunt partes: & quare in causa eis ut a-
 mur. 76.

I N D E X.

Oratorie argumentationes, quomodo sint tractandae.	114. & 115.
Oratio non sit syllogismorum & enthymematum turba conferta.	115.
Oratio omnium Regina rerum, magnam vim habet.	117.
Oratorem ipsum commoueri, caput est ad animos auditorum mouendos.	ibid.
Orator ab eloquendo nomen accepit.	121.
Oratio quomodo ornatur.	123.
Oratio figuratur tam verbis proprijs quam translationis.	149.
Oratio non debet decrescere.	191.
Oratio quomodo & quando suapte natura numerosa efficiatur.	214.
Orationis quae membris constat, vis & qualitas.	218.
Oratione numerosa quomodo utendum.	219.
Oratione nihil magis tenerum & flexibile.	222.
Ordinis obseruatio quid.	191.
P	
Partes virtutis quatuor.	19.
Paranomasia Latin. Anominatio, quid: & quam varijs rationibus fiat.	162.
Paranomasia pondere sententiarum implenda.	163.
Permutatio seu inuersio Grae Allegoria, quid sit.	142.
Periphrasis quid: ea poetis frequentissima est.	146.
Periphrasi contraria perissologia.	147.
Peroratio est extrema pars orationis.	116.
Perorationis partes & affectus.	ibidem.
Permissio Grae. Epitrope quid.	184.
Periodum multis nominibus appellat Cicero.	201.
Periodi initiũ, medium & finis quale.	207. & 209. 211.
	Periodus

I N D E X.

Periodus habet mēbra minimum duo, sæpe etiã tria.	216.
Periodus quid præstare debeat.	217.
Perorationes constant numerosæ orationis genere.	224.
Pedes duarum syllabarum sunt quatuor.	203.
Pedes trium syllabarum: sunt octo.	ibid.
Ex Pedibus pluribus est quod tres syllabas excedit.	204.
Pæon vel orienti, vel mediæ, vel cadenti orationi aptissimus.	212.
Pæon in oratione ampliori frequentissimus.	213.
Poëma est loquens pictura,	168.
Polyptoton Lat. traductio, quid.	156.
Polysyndeton quid.	157.
Polysyndeti & dissolutionis vnus est fors.	159.
Præiudiciorum tria sunt genera.	35.
Prætermissio vel præteritio Cice. Occupatio, Græ. παραλεψις, quid.	180.
Principia in exornatione sunt maximè libera.	85.
Principia in deliberatione vel nulla sint vel breuia.	86.
Priuantia quid sint.	24.
Pronominatio, Cic. Anthonomastia.	138.
Pronunciatio quid.	9.
Pronunciationis laus & utilitas.	236.
Pronunciationis due sunt partes.	ibid.
Propositum Græ. Thesis, quid.	5.
Propositi duo genera.	ibidem.
Proposito quid efficiat orator.	14.
Propositio quid sit.	99.
Propositionis approbatio.	ibid.
Prosopopœia quid: & eius vis.	176.
Prosopopœia magnam vim eloquentiæ desiderat.	ibid.
Prudentia quid sit.	55.

I N D E X.

Q uestio est materia orat.	56.
Q uestionum duo genera.	ibid.
R	
R ationem quid orator appellet.	91.
R atio affertur à Reo.	ibid.
R atio Rei labefactatur firmamento.	ibid.
R atio totius orationis ad iudicationem conferenda.	92.
R atiocinationis questio qualis.	94.
R atiocinatio quibus constet.	99.
R atiocinatio Græc. syllogismus & epicheirema dicitur.	ibid.
R atiocinationis partes quot sint.	100.
R efutatio duplex, quid.	113.
R efutatio & confirmatio eodem inuentionis fonte utuntur.	ibid.
R epugnantia differunt à contrarijs & dissimilibus.	27.
R epetita breuissimè sunt dicenda.	119.
R epetitio Græc. Anaphora, quid.	152.
B erum magnarum duplex genus.	48.
B erum usu magnarum tria sunt genera ad amplificandum.	ibid.
B erum copia verborum copiam gignit.	124.
B es geste ad cuiusq; virtutis nomen & vim sunt reuocanda.	57.
R esponsio figura quid.	172.
R hetorica quid: eaq; est ars.	1.
R hetoricæ officium, finis, dignitas & materia. 1. & 4.	
R hetoricæ materia quomodo à cæterarum artium materia differat.	4.
R hetoricæ partes quinque.	8.
R hythmus	

I N D E X.

Rhythmus quid sit.	204.
Rhythmi constant spatio temporum, pedes etiam ordi- ne.	205.
S	
Sapientia quid sit.	55.
Sapientiae comites & ministræ sunt Dialectica & oratoria.	ibid.
Sapientia sicut cæterarum rerum, sic etiam eloquentiæ fundamentum est.	230.
Sapientis est consilium suum de maximis rebus expli- care.	71.
Schemata Gr. quid vocitent.	171.
Ser. Sulpitij laus.	57. & 58. & 60.
Similitudo quid.	22.
Similitudo satietatis mater.	101.
Similiter desinens Gr. homioteleuton quid.	162.
Similiter cadens, Gr. homioptoton, quid.	163.
Similiter cadens & similiter desinens quomodo diffe- rant.	164.
Syllogismus vel epicherema. Latin. ratiocinatio.	99.
Syllogismus quibus constet.	ibid.
Syllogismus cornutus est dilemma.	117.
Syllabæ verbi prioris nō sint primæ verbi sequētis.	199.
Συλλαβῶν ποσὶς quid.	162.
Synecdoche tropus quid.	154.
Synecdoches octo modi ad quatuor reuocantur.	ibid.
Synecdoche à metaphora quid differat.	135. & 136.
Synecdoche à Cice. Præcisio quid : & quomodo differat ab Aposiopesi.	161.
Synonymia quid, & quibus modis co::ficiatur.	156.
Sorites quid, & unde dicatur.	108.

I N D E X.

<i>Sorites vulgo dicitur argumentatio à primo ad vltimum.</i>	109.
<i>Sorites sæpe fallax.</i>	110.
<i>Soriti quomodo resistendum.</i>	ibid.
<i>Status quid sit.</i>	89.
<i>Status unde nascatur, & unde dictus.</i>	ibid.
<i>Status quomodo tractetur.</i>	95.
<i>Status tres, & quid sint.</i>	90.
<i>Stylus dicendi magister.</i>	191.
<i>Suadendo vel dissuadendo tria sunt spectanda.</i>	63.
<i>Suadendi partes sunt tres.</i>	64.
<i>In Suadendo & dissuadendo quæ aduertenda: estque id grauisimæ personæ.</i>	68.69.70. & 71.
<i>Sustentatio Græ. Paradoxon, quid.</i>	180.
T	
T <i>erretur facillimè leuissimi cuiusq; animus.</i>	66.
T <i>ertium genus figurarum verborum quale.</i>	162.
<i>Testimonium quid dicatur.</i>	34.
<i>Themistoclis & Theodectis, atque aliorum excellentissima memoria.</i>	235.
<i>Thesin Cice. propositum vocat.</i>	5.
<i>Thrasimachus numerosæ orationis inuentor.</i>	197.
<i>Traductio Græ. Polyptoton, quid.</i>	156.
<i>Translatio cum frequentissimus tropus, tum longe pulcherrimus.</i>	129.
<i>Translatio Græ. metaphora quid.</i>	ibid.
<i>Translationem genuit necessitas, iucunditas celebravit.</i>	ibid.
<i>Translatio & comparatio quomodo differant.</i>	131.
<i>Translatio est quadruplex.</i>	ibid.
<i>Translatio quomodo fiat.</i>	ibid.

I N D E X.

in Translatione quæ fugienda.	132.
Translationum variae species.	ibid.
Translationis frequens usus exit in allegoriam & ænigmata.	133.
Translatio durior quomodo mollienda.	ibidem.
Tres exercitus Pop. Rom. in bello Ciuili Cæsaris & Pompeij sunt interfecti.	44.
Tropus quid sit.	128.
Tropi numero sunt undecim.	129.
Troporum & figurarum discrimen.	149.

V

Varietate res gaudent, & animus nouis delectatur.
188.

Verba simplicia qualia.	125.
Verborum simplicium optima, quæ.	ibidem.
Verba simplicia iudicio aurium sunt ponderanda.	126.
Verba inusitata quæ.	ibid.
Verbum poëticum aliquando dignitatem habet in oratione.	127.
Verba nouantur quatuor modis.	ibid.
Verbo sensum claudere optimum.	192.
Verba in oratione non sunt ad pedes dimensa.	ibid.
Verborum breuium & longorum vitanda est continuatio.	195.
nec Verba verbis, nec nomina nominibus continuari debent.	196.
Verecundia est omnium virtutum custos.	56.
Versus in oratione si efficitur vitium est.	206.
Virtutis partes quatuor.	19.
Virtus quot & quales complectatur formas.	21. & 22.

I N D E X.

<i>Virtus in extremarum rerum usu ac moderatione maxime cernitur.</i>	54.
<i>Virtutis duplex vis.</i>	ibid.
<i>Virtutum singularum sunt certa quedam officia.</i>	56.
<i>Virtus præstantis viri que sit.</i>	58.
<i>Virtus rebus difficilibus & arduis comparatur.</i>	104.
<i>Vitia que in oratione numerosa vitanda.</i>	215.
<i>Vocem qualem exigant motus animi.</i>	237.
<i>Vox quantum possit in oratione.</i>	ibid.
<i>Urbanitas opportuna reficit animos.</i>	82.
<i>Urbes similiter atque homines laudantur.</i>	62.
<i>Usus & exercitatio quantum valeant.</i>	222.
<i>Vtile quomodo consideretur.</i>	68.
<i>Vtilitatis species quomodo commendanda.</i>	ibid. & 69.
<i>Vtilitas semper cum dignitate coniuncta est.</i>	70.

Finis Indicis Alphabeticæ.

T A B V L A P R I M I L I B. R H E T.

P. DOCTO. CYPRIANI SVA
rez, breuem singulorum Cap. summam conti-
nens, Scholasticis ediscendam. Numeri
capita indicati.

Hetorica est ars. l. doctrina dicendi. ca. 1.

Ars est quæ dat rationes certas & præcepta faciendi aliquid, quæ habent ordinem, & quasdam errare in faciendo non patientes vias.

Officium Rhetoricæ est dicere appositè ad persuasio-
nem. Finis persuadere dictione.

Huius autem vis quò maior est, hoc est magis cū pro-
bitate, summaq; prudentia iurgenda.

Materia oratori ad dicendum subiecta, quæstio est. 3

Questionū duo sunt genera: alterum infinitum, quod 4
Græci thesim, Cic. propositum vocat: alterum certū, &
definitum, quod hypothesim illi, latini. l. causam. l. contro-
uersiam appellare solent. illud est in quo aliquid genera-
tim quæritur, vt, Expetenda ne sit eloquentia? Causa est
quæ certis personis, locis, temporibus, actionibus, nego-
tijsq; cernitur. vt, An Socrates iure fuerit ab Atheniensi-
bus damnatus? Causarum tria sunt genera, Exornationis,
Deliberationis, & Iudicij.

Exornationis partes due sunt, laus & vituperatio. tē s
pustum presens, tum præteritum. spectat autem orator
honestatem præcipue cum laudat: turpitudinem cum vi-
tuperat. mouetq; auditores ad delectationem.

Deliberat

S V M M A C A P I T V M.

Deliberationis partes due, suasio, et dissuasio, tēpus futurum, finis, quem sibi proponit orator, dignitas in suadēdo: mouetq; deliberantem ad spem max. In dissuadendo contra, indignitatem spectat, et in reformidationem pertrahit.

Iudicij partes accusatio, et defensio, eius finis iustorum, et iniustorum questione continetur. et ad seuitiam aut clementiam iudex est incitandus. Cap. VI.

Hypothesis ad thesim reuocabitur, si à proprijs personis, et temporibus auocata, ad vniuersi generis ordinem tra ducatur.

7 Rhetoricæ partes, et quasi mēbra eloquentiæ, Inuētio, Dispositio, Eloquutio, Memoria, Pronuntiatio. Inuentio est rerum verarum, aut verisimilium excogitatio, quæ questionem probabilem reddant. Dispositio rerū inuentarum in ordinem distributio. Eloquutio est idoneorum verborum, et sententiarum ad inuentionem accommodatio. Memoria est firma orationis perceptio.

Pronuntiatio est corporis, et vocis ex rerum et verborum dignitate moderatio.

8 Eloquentia, quæ quinq; supra dictis partibus constat, natura, arte, et exercitatione cōparatur. Natura atque ingenium ad dicendum vim affert maximam.

9 Notatio naturæ peperit artē: habet autem ars, ut quæ sunt orta iam in nobis, et procreata, educet atque confirmet.

10 In præstanti natura, quam ars expoliuit, exercitatio absolutionem, perfectionemq; dicendi consummat.

DE INVENTIONE.

11 Quoniam primū oratoris munus est inuenire, dabit operam, ut inueniat, quem admodum fidem faciat eis, quibus volet

volet persuadere: & quemadmodum motum eorum animis afferat. Fidem facit orator argumentis, mouet incitando, aut ad voluptatem, aut ad molestiam, aut ad metum, aut ad cupiditatem. Letitia, & cupiditas ex opinione boni: aegritudo, & metus ex malorum opinione nascuntur.

Argumentum est probabile inuentum ad faciendam fidem. l. 12
ratio rei dubie faciens fidem. Fides est firma opinio. Argumentatio, argumenti explicatio. Locus, sedes argumenti. Argumenta partim in eo ipso, de quo agitur, haerent: quo 13
circa insita dicuntur, partim extrinsecus assumuntur, quae remota vocantur. Cap. XIII.

Loci, unde argumenta sumuntur, numero sunt sedecim. 15
Diffinitio, quae id, quod definitur, explicat quid sit. Vt, Rhetorica est doctrina dicendi, utilis ergo.

Partium distributio, quae sic est utendum, nullam ut partem 16
tem relinquamus. ut si velis probare, calliditatem non esse virtutem, a virtutis partibus, quae quatuor sunt, Prudentia, Fortitudo, Iusticia, Temperantia, probabis: ex nulla enim illarum est calliditas.

Notatio, Graecis etymologia, quae verborum originem 17
inquirat. Cic. in Piso. Si consul est, qui consulit patriae: non igitur Piso consul, qui eam euertit.

Coniugata, quae sunt ex verbis generis eiusdem, ut, aurea 18
nunc verè sunt saecula, plurimus auro venit honos.

Genus, quod duas. l. plures partes sui ipsius comunione 19
similes amplectitur, quae formae dicuntur. Virtutis laus in actione consistit: prudentiae igitur laus omnis in actione consistit. Forma pars est generi subiecta. quod iusticia est, utique virtus est.

Similitudo, quae traducit ad rem quampiam aliquid, 20

SUMMA CAPITVM.

ex re dispari simile. Cic. Ut quidam morbo, & sensus ita
pore suauitatem cibi non sentiunt, sic libidinosi, & auari
veram laudis gustum non habent.

Dissimilitudo, seu diff. si barbarorum est in die vivere,
nostra consilia sempiternum tempus spectare debent.

21 Contrariorum genera quatuor, Aduersa, ut virtus
vitium, sapientia stultitia. Si stultitiam fugimus, sapien-
tiam sequamur. Priuantiæ, sunt habitus & eius priuatio.
Cic. Eius mortis sedetis ultores, cuius vitam, si putetis per
vos restitui posse, nolitis. Quæ inter se conferuntur. Ci-
cero, Ex quo profecto intelligi debet, quanta in dato be-
neficio sit laus, cum in accepto tanta sit gloria. Negati-
ua, ut si hoc est, illud non est.

22 Adiuncta, quæ cum re sunt coniuncta, ut locus, tem-
pus, ut ea quæ re circumstant. Latissime patet adiuncta, nam
quæ in hominis sunt. I. animo. I. corpore, comprehendunt.

23 Antecedentia, quæ sic antecedunt consequentia, ut cum
ipsis necessario cohercant, ut sol lucet, ergo dies est. Con-
sequentia, quæ rem necessario consequuntur. ut, dies est,
sol igitur lucet.

24 Repugnantiæ neque certa lege, neque numero inter se dissi-
dent, ut, a matrem illum, non igitur infectatur conuictis.

25 Causarum genera quatuor. Finitis, cuius gratia fit ali-
quid, ut belli finis pax. hominis, beata vita. Efficiens, à qua
aliquid est, Cic. de Senectute. Caret epulis, extructisque
mensis, & frequentibus poculis, caret ergo vinolentia,
cruditate insomnij. Forma, ratio rei, & nota per quam
res est id, quod est, & à rebus alijs distinguitur. Animi
hominum sunt immortales, ad immortalitatem ergo be-
atæ vitæ aspirare debent. Materia, ex qua, & in qua res
sunt. Corpus hominis mortale est, ab eius ergo contagione
animus

animus seuocandus est. Ex hoc loco Regia Solis apud
Ouid. & arma Aeneae apud Virgilium laudantur.

Effecta, quae sunt orta de causis, virtus facit laudem, 26
sequenda igitur. Voluptas infamiam, fugienda ergo.

Locus à comparatione maiorum. Verg. O passi gra- 27
uiora, dabit Deus his quoq; finem. Minorum, Ouid. Ut
corpus redimas, ferrum patieris & ignes: Ut valeas ani-
mo quidquam tolerare negabis? Parium, Si consilio iuua-
re ciues, & auxilio, æqua in laude ponendum est, pari glo-
ria esse debent ij, qui consulunt, & qui defendunt.

Argumenta, siue remota, siue assumpta, non parit ora 28
toris ars: sed ad se foris delata arte tamen tractat. hæc
Cic. in top. Testimonij nomine complectitur. Sed facilius
si cum Quintil. in pr. iudicium, rumorem, & famam,
tormenta, tabulas, iurandum, & testes, ea diuidamus.
Ex his locis, & ad faciendam fidem, & ad afferendum
motum auditorum animis, materia petitur. 29. 30. 31.

In affectibus mouendis maxima vis existit oratoris: 32
quod amplificatione consequitur. Amplificatio grauior
quædam est argumentatio, quæ motu animorum conci-
liet in dicendo fidem. Ea, & verborum genere consi-
citur, de qua in eloquutione: & rerum, quæ ex eisdem
locis sumitur, quibus illa quæ dicta sunt ad fidem. Va-
lent ergo maxime diffinitiones conglobatæ, & con-
sequentium frequentatio, & contrariarum, & dissi-
milium & inter se pugnantium rerum conflictio, &
causæ: & ea quæ sunt orta de causis: maximeq; similitu-
dines, & exempla: sicut etiam personæ, mutæ deniq; lo-
quantur. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39.

Adhibenda autem sunt ad amplificandum, quæ magna 40
habentur. quorum duplex genus; alia sunt magna natura,
alia

S V M M A C A P I T V M.

alia usu. Natura, ut caelestia, ut divina, et ea, quorum ob-
scure causæ in terris, mundoq; admirabilia. Usu, quæ
videtur hominibus aut prodesse aut obesse vehementius.

- 41 In exornationis amplificatione ij loci tractandi sunt,
qui mouere possunt expectationem, admirationem, et
voluptatem.

In cohortationibus, bonorum ac malorum enumerati-
ones et exempla valent plurimum. In iudicijs, accusa-
tori fere quæ ad iracundiam, reo quæ ad miserationem
pertinent.

DE PRAECEPTIS EXORNATIONIS.

- 42 **L**atum genus est, saneq; varium: ut quod ad laudan-
dos claros viros, et ad improbos vituperandos susci-
piatur: ad aliorum etiam. l. animalium. l. carentium ani-
ma laudem. l. vituperationem adhibetur. In hoc, animi
motus leuiter tractatur, resq; amplificatur, et ornatur.

- 43 Laus ergo hominum in tempus, quod ante eos fuit,
quoque ipsi vixerunt. in his qui vita functi, etiam quod
est insequutum. Ante hominē patria, parentes maioresq;
erunt: quorum. l. respondisse nobilitati. l. humiliter genus
nobilitasse factis dicemus. Adde, quæ responsis. l. oracu-
lis. l. signis ante ipsum futuram claritatem promiserūt.
ut, in D. Ioanne Baptista, multisq; alijs viris sanctissimis.

- 44 Ipsius laus hominis ex animo, et corpore et extra-
positis peti debet. Externa, ut, educatio, opes, diuitiæ,
propinqui, amici, potentia, gratia, cæteraq; huiusmodi.
In corpore, forma, vires, valetudo, et his similia: qui hæc
habuerit laudabitur, quod bene illis sit usus: si non habue-
rit, quod sapienter caruerit. Si amiserit, quod moderate
tulerit. In quarum rerum usu ac moderatione virtus, cui
vni vera laus deberi putatur, maxime cernitur.

Virtutis

SUMMA CAPITVM.

Virtutis duplex vis, aut enim scientia cernitur virtus, 45
aut actione. Sapiētia, virtutum omnium princeps, est diuinarum
humanarumq; rerum scientia. Prudentia, rerum expetendarum
fugiendarumq; scientia. Sapientie verò dialectica & Orato-
ria quasi ministræ sunt, & comites. Studia etiam omnium
bonarum artium ad hunc locum pertinent.

Virtus, que in actione posita est, habet Iustitiam, Fortitu- 46
dinē, & Temperantiā, Iustitia est virtus, que in hominū so-
cientie tuenda, tribuēdoq; suum cuiq; & rerum contractarū
fide versatur. Huius partes, Religio, Pietas, Fides, Lenitas,
Amicitia. Fortitudo, considerata periculorum susceptio &
laborum perperatio, cuius est liberalitas in usu pecunie. Tem-
perantia est rationis in libidinem, atque in alios non rectos
impetus animi firmas, & moderata dominatio. Custos virtus
tutum omnium verecundia est.

In iustitia quid cum fide, quid cum equabilitate, quid cū 47
huiusmodi aliquo officio is, qui laudabitur, fecerit: In ceteris
res geste ad cuiusq; virtutis genus & vim & nomen ac-
commodabuntur.

In tempore quod finem hominis insequitur, insunt habiti 48
post mortem honores, decreta virtutis præmia, res geste iu-
dicijs hominum comprobata, Omnis ordo supra dictus in vi-
tuperatione constabit tantum in diuersum.

Vrbes similitur atq; homines laudantur pro parente, à cō 49
ditore. vetustas autoritatis affert plurimum, loci positio, ac
munitio, ciues ut liberi.

DE DELIBERATIONE.

EXortationis præcepta multū ad sententiam dicendam so- 50
valent in deliberando, suis dignitate. Suntq; in suadendo
dissuadendoq; tria spectanda. Quid sit, de quo deliberetur.

Qui sint, qui deliberent. Quis sit, qui suadeat.

Quæcūq; partes tres sunt. prima, ut doceamus effici posse sa-

T id, quod

id, quod suademus. Secunda, quam sit honestum, tertia quæ
 utile. Nam si, quid effici non potest, deliberatio tollitur, quæ
 us & honestum, & utile sit. Videndum etiam quàm facile.
 Nam, quæ per difficultia sunt, perinde habenda sunt, ac si effi-
 ci non possent. Si aliquid necessarium non videbitur, viden-
 dum, quam sit magnum. Nam, quod per magni interest, pro
 necessario habetur.

DE HIS QUI DELIBERANT.

52 Intuendi sunt mores eius, qui deliberat. Duo enim sunt
 hominum genera, alterum indoctum, & agreste, quod ante-
 fert semper utilitatem honestati. Alterum expolitum, quod
 rebus omnibus dignitatem antepōnit.

DE HONESTATE.

53 Honesti apud honestos suadere, facillimum est. Si verò
 apud turpes recta obtinere conabimur, ne videamur expro-
 brare diuersam vitæ sectam, cauendum est. Nec sola virtus
 commendatione animus permouendus, sed laude, vulgi
 opinione, & sequutura utilitate. Obijciendo item metum, si
 diuersa fecerint. quippe malorum timor plus interdum va-
 let quàm spes bonorum. Saepè etiam controuersia est in illo,
 an sit honestius.

DE UTILITATE.

54 Facile, magnum, iocundū, sine periculo, ad utilitatis quæ-
 stionem pertinent. Suasor itaq; l. omnia hæc l. earum plera-
 q; inesse in eo, quod suadet, ostendet. Contraria, qui dissuadet.
 Item duobus propositis utilibus, utrum utilius, controuer-
 sia est. Cum autem utilitatis species cum honestate certat,
 qui utilitatem defendet, enumerabit res, quarum fructū uti-
 litate metimur: commoda pacis, opum, potentia, vestigaliū:
 & incommoda contrariorum. Qui verò ad dignitatem im-
 pellet, utilitatem ex laude nasci debere dicet, semperq; eam
 coniunctam cum dignitate.

SVMMA CAPITVM.

DE EO QUI SVADET.

Suadere aliquid, aut dissuadere, gravissima est persona. 55
Videndū ergo est ne, quæ dicuntur, ab eo qui dicit, dissentiant.

Ad consilium de repub. dandum, mores civitatis sunt cognoscendi: qui quia crebro mutantur, genus quoq; orationis 56
est saepe muta. dū. In sen. tu minori apparatu dicendū. Con-
cio omnem vim orationis, gravitatē, varietatemq; desiderat:
maximāq; pars orationis adhibēda est animorum motus. vis
autē ad suadendum exemplorum est maxima, aut, recētium,
quæ notiora sunt, aut veterum, quæ plus auctoritatis habent.

SECVNDI LIBRI TABVLA.

DE DISPOSITIONE.

Dispositionis præcepta oratori perutilia & maxime
neccessaria sunt. cuius in infinita questione ordo est fe-
rè idē, qui expositus est locorum. In Definita adhibenda sunt
etiam illa, quæ ad animorum motum pertinet. Atq; eò fit, vt
vtamur Exordio, Narratione, Confirmatione, & Epilogo:
Quæ sunt orationis partes, per quas inuenta distribuimus.
quarum due valēt ad rem docendā, Narratio, & Confirma-
tio: ad permouendos animos due, Principium, & Peroratio.

DE EXORDIO.

Exordium est oratio animū auditoris idoneè cōparās ad 2
reliquā dictionē. id quod tribus maxime rebus fieri inter au-
tores plurimos constat, si beneuolum, attentum, docilem
auditorem fecerimus. quorum primus locus est in perso-
nis nostris, auditorum, aduersariorum, è quibus initia be-
neuolentiæ comparantur, aut meritis nostris, aut dignita-
te, aut aliquo genere virtutis, & maxime liberalitatis, offi-
cij, iustitiæ, fidei: contrarijsq; rebus in aduersarios conse-
rendis: & cum auditoribus aliqua coniunctionis, aut spe-

S V M M A C A P I T V M.

significanda. Intelligenter ut audiamur, & attente, à rebus
 ipsis ordiendum est. Sed facile auditor intelliget, si comple-
 ctare ab initio genus, naturam, cause. Si diffinitis, si diuidas,
 Si neq; prudentiam eius impedias confusione partium, nec
 memoriam multi. Attente ut audiamur, trium rerum
 aliqua consequemur. Nam aut magna quedam propone-
 mus, aut necessaria, aut coniuncta cum his ipsis apud quos
 agetur. Ex his vero, que sunt proposita, aliud atq; aliud pro
 varietate causarum desiderari palam est.

3 Causarum genera sunt quinq;. Honestum, quod ad concilia-
 tionem satis per se valet. Humile, in quo attentum parare
 debemus. Anceps seu dubium, in quo maxime beneuolum iu-
 dicem. Obscurum, in quo docilem reddemus. In admirabili,
 & turpi remedijs opus est. Vnde exordij due sunt partes,
 principium, in quo recta beneuolentia, & attentionis postu-
 latio est. & insinuatio, que subrepat animis. Consilium ergo
 ex causis sumetur. Si causa laborabimus, persona subueniat.
 Si persona, causa. Adde, Insinuatione utendum, si aduersarij
 oratio auditorum animos occuparit, vel si dicendum apud
 fatigatos: quorum alterum promittendo nostras probatio-
 nes, & aduersus elucendo, vitabimus. Alterum, & spe breui-
 tatis, & ijs, quibus attentum fieri auditorem docuimus. Vr-
 banitas etiam opportuna animos reficit.

4 Exordia debent esse apta verbis, & instructa sententijs
 ad allicendum incitandumq; auditore: non tamē totos in exor-
 dio explicari motus oportebit, sed tantū impelli primo audi-
 torē leniter, ut iam inclinato reliqua incumbat oratio.

5 Exordiorum septem sunt vitia. Vulgare, commune, com-
 mutabile, longum, separatam, translatum, contra precepta.

6 In genere iudiciali ex ipsis cause visceribus exordium
 sumendum, iudicem conciliando non solam laude, sed ad uti-
 litatem cause laudem coniungendo. Nec semper exordio
 utendum,

S V M M A C A P I T V M .

utendum, ut in honestis causis, in paruis atq; frequentibus.
sed ab ipsa re ordiendum.

In demonstratiuo exordia maxime sunt libera, ut *Aristo* 7
teli *et*. In deliberatione sepe nulla. l. breuia.

D E N A R R A T I O N E .

Narratio est rerum explicatio, & quedam quasi sedes, 8
& fundamentum constituende fidei.

Oportebit autē eam tres habere res, ut breuis, ut aperta,
ut probabilis sit. Erit breuis, si cōstet simplicibus verbis, &
si semel vnaqueq; res dicatur. Deniq; si resciderimus ea, qui
bus sublatis, neq; cognitioni quicquam, neq; utilitati detraha
tur, non tamen debet esse inornata.

Erit perspicua, si verbis usitatis, si ordine temporum cō
seruato, si non interrupto, narrabitur.

Probabilis erit, si personis, tēporibus, locis, ea, que narra
buntur, cōsentiet. si cuiusq; facti, & euēti causa ponatur. Si
testata dici videbuntur. Si cum hominum opinione, autoritate
te, si cum lege, cum more, cum religione coniuncta, si narra
tis probitas significabitur, si orationis veritas, & vite fides.
Cice. vehementer placet, ut sit lucunda & suavis.

In iudicijs, si nota res, nec dubium erat quid gestum esset, 9
non adhibebitur narratio, nec si aduersarius narrauerat, nisi
si refellebatur. In Exornatione narratio nulla, que conse
quatur exordium, nisi ea que incidit, cū aliquid eius, de quo
loquimur, narrandum est.

In deliberatione priuata narratio nō erit, in concionibus 10
sepe etiam est illa, que ordinem rei docet, necessaria.

D E C O N F I R M A T I O N E .

In confirmatione suggerenda sunt firmamenta cause con
iuncte, & infirmandis contrarijs & nostris confirmandis.

Status est questio, que ex prima causarum confictione 11
nascitur, dictus, vel ex eo quod ibi sit primus cause con

S V M M A C A P I T V M

- gressus, vel quod in eo causa consistat.
- 12 Constitutiones tres sunt. Coniecturalis, in qua sit, nec ne, querimus, ut sit ne Clodius insidiatus Miloni. Nominis vel Finitionis, cum quid sit aliquid, & quo nomine afficiemus, inuestigamus. ut. Sit ne I. Cæs. Rex, an Tyrannus. Tertia in qua de utilitate, equitate, honestate differitur, deq; cōtrarijs. Recte ne fecerit Romulus, cum fratrem interfecit. Huius duæ sunt partes, Absoluta & assumptiua.
- 13 Ex scripti interpretatione existit sepe controuersia, cuius quatuor sunt genera.
- 14 Ambiguum, Discrepantia scripti & voluntatis, Scriptura contraria, Ratiocinatio.
- 15 Ad constitutam iudicationē, quæ ex cōiunctione rationis & firmamēti cōstituitur, omnes argumētationes conijciēdas sunt. Argumenta vero ita collocabit orator, ut firmissimum quodq; sit primum, dum ea quæ excellent, seruentur ad extremum. Si quæ erunt mediocria, (nam vitiosis nusquam erit locus) in mediam turbam conijciantur.
- 16 Argumentatio est argumenti explicatio, conficitur, ex locis, aut certa, aut probabilia sumpseris.
- 17 Ratiocinatio constat Propositione, per quam breuiter locis exponitur, ex quo omnis vis ratiocinationis emanat. Prop. approbatione, per quam quod expositū est rationibus firmatur. Assumptione, per quā id quod ex propositione ad ostendēdū pertinet, assumitur. Assumpt. approbatione, per quam assumptum rationibus firmatur. Complexione per quam id quod conficitur ex omni argumentatione, breuiter exponitur.
- 18 Vitabimus similitudinem, quæ sarietatis mater est, non semper ordientes à propositione, sed interdum ab assumpt. nonnunquam à complexione.
- 19 Enthymema Syllogismi pars, ut; Eloquentia est ars. Ergo expetenda.

S V M M A C A P T I V M.

expetenda. Quod fit ex pugnantis, optimum ei eius mor-
tis sedetis vltores, cuius vitam, si putetis per vos restitui
posse, nolitis?

Inductio, argumentatio quæ ex pluribus collationibus
peruenit quo vult. Quod pomum generosissimū, puto quod
optimum. & equus qui velociss. & plurimū eundem modū.
Ita qui virtute excellit, generosissimus.

Exemplum, inductio est imperfecta, in quo ex una re sin-
gulari, alia inducitur.

Epichyrema breuiter comprehensa ratiocinatio. ut si-
ne causa dominum seruus accusat.

Sorites contra multas argumentationes, conuoluit acerua
tim. fallax & captiosum argumentationis genus, unde telam
retexere, & seorsum singula considerare oportet.

Dilemma in quo utrum concesseris, reprehenditur. Si in-
placabiles iræ, summa est acerbitas: sin. exorabiles, summa
lenitas.

DE REFUTATIONE.

Refutatio est reprehensio per quā argumētando aduersa
riorū confirmatio diluitur, aut infirmatur, aut eleuatur.

Curādū, ne Syllogismorū, & Enthymematū turba sit con-
ferta oratio, locuples enim & speciosa vult esse Eloquentia.

DE PERORATIONE.

Peroratio extrema pars orationis, quæ in Amplificatio-
nē & Enumerationē diuisa est. hic, si vsquā, totos aperire clo-
quētia fontes licet. Enumeratio nōnūquā laudat ori, suasori
nō sepe, accusatori sepius, quā reo est necessaria. Huius duo
sunt tēpora, si aut memoria diffidas eorum, apud quos agas
vel interuallo tēporis, vel lōgitudine orationis. vel à frequē-
tatis firmamētis vim est h. bitura causa maiorē. Que repe-
temus, quā breuissime dicenda sunt, & cum pondere aliquo,
aptis etiam excutienda sententijs, & figuris varianda.

SVMMA CAPITVM.

TABVLA LIB. III.

- I **I**n eloquendo excellentem cum putat Cic. qui ita dicit, ut
 I probet, quod necessitatis est, ut delectet, quod suauitatis,
 ut flectat, quod est victorie.
- In Eloquutione spectanda, ut latine, ut plane, ut ornate,
 et ad id, quod eliq; agetur, apte cōgruenterq; dicamus.
- 3 Volenti ornate dicere, rerum sententiarumq; sylua com-
 paranda est.
- 4 Omnis orationis ornatus aut est in singulis verbis, aut in
 coniunctis. Verbis utemur aut proprijs, aut his que noua-
 mus et facimus ipsi.
- 5 Verborum simplicium natura sunt alia consonantiora,
 grandiora, nitidiora, et c. hęc a trium iudicio sunt ponderan-
 da. Sed in verbo simpl. tria sunt, aut inusitatum, aut noua-
 tum, aut translatum.
- 6 Inusitata, prisca, et que sunt poetarum licentia liberio-
 ra, que in oratione dignitatem habent, si raro et in loco ad-
 hibeantur.
- 7 Nouantur verba, aut similitudine, ut Syllaturit, aut imi-
 tatione, ut tinnio, aut inflexione, ut à bibo, bibosus, aut cōiū-
 ctione verborū, ut versutiloquus. Quod periculosius finxis-
 se videbimur, premuniendum sic est, ut ita dicam, si licet
 dicere.
- 8 Tropus est verbi vel sermonis à propria significatione
 in aliam, cum virtute mutatio, ut, letas segetes, sunt Tropi
 undecim in uno verbo, 4. oratione.
- 9 Metaphora seu translatio, cum nomen aut verbum trās-
 fertur ex locō, in quo proprium est, aut translatum, pro-
 prio melius est, id facimus, aut quia necesse, aut quia signifi-
 cantius, aut quia decentius.
- 11 Synecdoche tropus in quo ex parte totum, aut contra,
 aut ex antecedentibus, sequentia videtur, dicitur.

Metonymis

S V M M A C A P I T V M

Metonymia est Trop. in quo causas per effecta, vel effecta 12
per causas, vel ex eo quod continet, id quod continetur, vel
rem è signo intelligimus.

Antonomasia ponit aliquid pro nomine: vt, Euerfor Cartha 13
ginis, pro Scipione.

Onomatopoeia fictio nominis, Sibilus, & murmur, Græc. in 14
ter maximas habita virtutes, latinis vix permittitur.

Catachresis, que abusus, nõ habetibus nomẽ suũ, accõmo 15
dat, quod in proximo est. Equũ diuina Palladis arte edificat.

Metalepsis rarissimus tropus ex alio in aliud viã prestas. 16
Speluncis abdidit atris.

Allegoria, aliud verbis, aliud sensu ostedit. Sed nos immẽ 17
sum spatijs cõsecimus equor. si obscurior est. Aenigma dici
tur. Ironia, quã illusione vocat, que cõtrariũ verbis ostedit.
ea, aut pronũciatione intelligitur, aut persona, aut rei natu-
ra. Ci. Integritas tuate p̄uit, mihi crede. Periphrasis, cũ
pluribus verbis, id quod aut paucioribus dici potest, ex-
plicatur. Tẽpus erat, quo p̄tina quies mortalibus agris inci-
pit. Hyperbatõ, tropus sol. poetis cõcessus. Hyperbole emẽ
tiens superiectio. Fulminis ocyor alis. Vix osibus heret. hæc
non debet esse ultra modum.

DE FIGVRIS,

Figura est conformatio quedã orationis, remota à cõmu- 23
ni & primũ se offerẽte ratione. Differt à Tropo, quod figu-
ra proprijs verbis fieri potest, quod non cadit in tropos.

Figure versantur in sensu & in verbis. verborũ exorna 24
tio est, que ipsius sermonis insignita cõtinetur perpolitio.

Figure verborũ tribus maxime sũt modis: per adiectio- 25
nẽ, detractioẽ, similitudinẽ. FIGVRÆ per adiect. sunt.

Repetitio. græ. Anaphora. l. Epibole, est eiusdem verbi 26
crebra à primo repetitio. Nihil agis, nihil moliris, nihil cogi-
tas. & Conuersio. g. Epiphora. l. antistrophe, cam in idẽm

S Y M M A C A P I T V M .

verbum conijcitur sapius oratio. Pœnos. Pœ. i. o. iustitia vicit, armis vicit; liberalitate vicit.

Complexio. g. simploche. que repetitionem & conuersionem complectitur. Quis legem tulit? Rullus. Quis maiorem P. R. partem suffragijs priuauit? Rullus.

Conduplicatio. g. Anadiplosis. verborum geminatio est. Viuis, & viuus non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam. Treductio. g. ploche, cum verba paululum immutata ponuntur. Pleni sunt omnes libri, plene sapientum voces, plena exemplorum vetustas.

Synonymia est, cum verba idem significãtia cõgregãtur. Abijt, excessit, erupit, euasit. Poli: sindeton, schẽma quod coniunctionibus abũdat. Tectumq; laremq; Gradatio. g. climax, est cum gradatim fursum, versum reditur. Africano virtutem industria, virtus gloriam, gloria emulos comparauit.

27. Figure que per Detraet. sunt. Dissolutio. g. Dialyton. l. Asyndeton cum demptis coniunctionibus, dissolute plura dicuntur. Gallia huius virtuti, fidei, felicitati commendata est.

Adiunctio. g. Zeugma, in qua vnum ad verbum quod primum, medium aut postremum collocatur, plures sententie referuntur. vt vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.

Disiunctio. g. bypozeuxis, cum vnumquodq; certo concluditur verbo. vt Homerũ Colophony suum esse dicũt, Chij suum vendicant, Salaminij repetunt. Apostopesis verbum quod desiderat, aut incertum est, aut certe longiori sermone explicandum. habetq; vehementiorem affectum, quam Eclipsis. Synichiosis duas res diuersas colligat, vt, Tam deest auaro, quod habet, quam quod non habet.

28. Figure que aut similitudine vocum, aut paribus, aut contrarijs vertunt in se aures, & animos excitant.

Antonomasio. g. paranomasia, cum paululum immutata

S V M M A C A P I T V M.

ta verba atque deflexa in oratione ponuntur. fit adies-
tione. Emit morte immortalitatem. Detractione. Non
leno sed leo. Commutatione. Reprimi, non comprimi per
petuo potest.

Similiter cadens. g. Homœoptoton, cum in eisdem casus
verba cadunt, Egens virtutis, abundans felicitatis.

Similiter desinens. g. Homœoteleuton cum siue casus sint
in verbis, siue non, similes tamen exitus sunt. Audaciter terri-
tas, humiliter placas. Similiter cadens in nomine & in ver-
bo fit, at simil. des. etiam in his quæ declinari no. i possunt.
Compar. g. Isocolon, habet orationis membra, quæ constant
ex pari numero syllabarum. extrema hyeme apparuit, in eun-
te vere suscepit, media æstate confecit. de bel. Pirat. Contra-
positum, Contentio seu Antitheton, cum singula singulis op-
ponuntur, ut, Vicit pudorem libido, timorem audacia, ra-
tionem amentia. Commutatio. g. Antimetabole, cum due
sententiæ inter se discrepantes, ita efferuntur, ut à priori po-
sterior contraria proficiatur. Non ut edam viuo, sed ut vi-
uam edo.

Danda opera est, ut parce, & cum res poscet verborum 29
figuris utamur. Deinde sciendum, quid quisq; in orando po-
stulet locus, quid persona, quid tempus. nam plerumq; ver-
borum cura derogat affectibus fidem.

DE FIG. SENT.

Sententiarum exornatio est quæ non in verbis, sed in 39
ipsis rebus quandam habet dignitatem. Interrogatio. g.
Erotisis, quoties non sciscitandi gratia assumitur, sed in-
standi, ut. Quousq; tandem abutere Catil. patientia no-
stra.

Responsio, cum aliud interroganti, ad aliud, quia sic uti-
lius sit, occurritur, tum argendi criminis, tñ declinandi gratia.
Rogatus testis an à reo vapulasset? & quidem innocens.

Quero

SUMMA CAPITVM.

Quero an occiderit hominem? R. latronem.

Subiectio, cū orator vel interrogat seipsum, & respondet sibi, vel cum aliā rogauerit, nō expectat responsum. Apud quē hoc dico? Nepe apud eū, qui cū hoc sciret. &c. Occupatio. g. prolepsis, cū id quod obijci potest, occupamus, qualis illa Cic. prēmunitio in Diuinat. quod ad accusandū descēdat, qui semper defenderit. Correctio, quæ tollit sententiā aliquā & eam alia, quæ magis idonea videtur, emendat & corrigit. O virtutis comes inuidia, quæ bonos insequeris plerumq; atq; adeo insectaris. Dubitatio. g. Diaporesis, cum quærimus vnde incipiendum, vbi desinendum, quid potissimum aut omnino dicendum sit. Quo me vertam?

Communicatio. g. Anacrinosis cū aut ipsos aduersarios consulimus, aut cū iudicibus deliberamus. ut, Si vos in co loco essetis, quid aliud fecissetis? Prosopopœia personarū ficta inductio, qua vrbes etiā & populi voces accipiunt. Formæ item rerū quæ corporis expertes sunt, ut fama, virtus. Apostrophe, auersus à iudice sermo. at, Quid tuus ille Tubero in acie pharsalica gladius agebat?

Hypotyposis seu illustris explanatio rerū quasi geratur, s: b aspectū subiectio. Ci. in Ver. inflāmatuſ scelere ac furore in forū venit, ardebat oculi, toto ex ore crudelitas emicabat.

Ethopœia, imitatio vitæ ac morū alienorū. Emphasis cū ex aliquo dicto, latēs aliquid eruitur. Iacuitq; per antrū. è lo ci spacio Cyclōpis magnitudo intelligitur. Sustentatio. g. Paradoxon, qua diu suspēduntur auditorū animi, atq; aliquid deinde inexpectatū subiungitur, Quid deinde? quid cēsētis? furtū fortasse aut prædā aliquā? mox subiecit quod erat improbius. Incredū id quod leue est, cū alicuius rei grauissimæ expectatione: concitarit orator. Prætermisio. g. Apophasis, cum dicimus nos præterire, aut non scire, aut nolle dicere, id quod tunc maxime dicimus. Ci. Non queror diminutio-

nem vestigalium, non flagitium huius lacturæ. Licentia. g. Parrhisia, c. in apud eos, quos aut vereri aut metuere debet orator, tamen aliquid pro suo iure dicit, quod eos minime offendat. Vide quam non reformidem. Pro Liga.

Concessio, cū aliquid etiā iniquum videtur orator pati atque concedere, ut, quæ deinde dicturus est, grauiora videantur. Cic. in Ver. Leuia sunt hæc in hoc reo crimina. & Ironia quæ sententiã est, ab ea differt, quæ est verborum: nam quæ verb. est, breuior est & apertior: hæc vero totius est voluntatis fictio. Ut nouum crimen. C. Ces. & ante hunc diem inauditum. & c. Pro Lig. Distributio. g. Meritosos, cum aliquid in partes plures distribuitur, quarū unicuiq; ratio deinde sua subiungitur. Alexandro, neq; in deliberando consiliū, neque in præliando virtus deerat: nam in dubijs, apparebat sapientiss. cum confligendum esset cum hoste, fortissimus.

permissio. g. Epitrope, cum alicui rei vehementer confidimus, & ostendimus nos eam tradere alicuius voluntati. Ego iudices summum ac legitimum mee causæ ius omitto, vobis permitto.

Deprecatio, cū opē alicuius imploramus Ci. Hoc nos metu. C. Ces. per fidē & cōstantiam & clementiam tuā libera. Execratio, quæ malum alicui precamur. Dij te perdant fugitiue. Pro Deio.

Epiphonema, rei narratæ vel probatæ summa acclamatio. Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Exclamatio, quæ conficit significationem doloris aut indignationis, per hominis aut rei cuiuspiam compellationem. O mores, ô tempora, ô miserum me. Sunt & illa incandæ, quæ non preparatam ostendunt orationem, cum quatinus quid dicamus, cum velut ignoramus aliqua, tam nos dicti periter. Dant enim orationi hæc omnia, varios vultus.

SUMMA CAPITVM.

DE COLLOCATIONE.

- 31 In collocatione necessaria sunt ordo & iunctura, ut oratio sit lenis, coherens & equabiliter fluens.
- 32 Ordinis observatio est in singulis verbis, & in contextis. In singulis cauendum, ne decreascat oratio, & fortiori subitū gatur aliquid infirmius, ut sacrilegio, fur. Verbo sensum claudere si compositio patiat, optimum, quod si asperum erit, orationi consulendum.

DE IUNCTURA.

- 33 Iunctura conuina & elegans erit, si verba extrema cū consequentibus primis ita iungamus, ut neue aspera concurrant, neue vastius diducatur. ut. Exercitus Xerxis. Ars studiorum, viro optimo obtemperare.

Verbi prioris ultime syllabae, ne sint primae sequentis. Res inuisa visae sunt. Monosyllaba si multa sint, adde & disyllaba, male continuabuntur.

Cadentia itē similiter & Desinetia vitiosa, si multa sint. Breuium verborum vitanda continuatio, ne minuta sit compositio atq; concisa. & longorum etiam, quia afferunt tarditatem. Haec diligentiam desiderant, ea tamen lege, ne fiat opere rose, nam esset cum, infinitum, tum, pueril's labor.

- 34 Quia orator sic illigat sententiam verbis, ut nihil inane, nihil inconditum, nihil in oratione sit redundans, id quod oratorio numero fit, breuiter hoc quoque explicatur.
- 35 Inueniendi aptam & numerosam verborum conclusionē princeps fuit Thrasimachus. Romani hanc Ciceronis tempore agnouerunt, cuius fuit summus ipse artifex.
- 36 Aures, vel animus potius aurium nuntio quandam in se continet vocum omnium mentionem, cuius observatio numero rose orationis artem peperit.
- 37 Huius vero natura ut intelligatur, necesse est, quae de incisis, membris & periodis tractantur, tum etiam de pedibus, in

SUMMA CAPITVM.

memorian reuocentur.

Oratio soluta suis pedibus constat. Sed in oratorio numero 39
ro, quem graeci Rhythmos appellat, pro Dactylo Anapestus
poni potest, cum eodem temporum spatio constet uterq; in
uersu, quod metrum vocant, poni non potest. Adde quod ver-
sus certis legibus astrictus est, in oratione nihil certum, nisi ut
apte verbis sententia comprehendatur, adeo ut versum in ora-
tione fieri vitiosum putetur, quia iam nunc numero esse cadere vo-
lumus.

Tota periodus numerosa sit, necesse est. 40

Initia optime nascuntur a Dactylo, Cretico, Anapesto. 41

Dochimus quouis loco aptus, dum semel ponatur.

In extremo tres sunt seruandi pedes, quorum aut Choreos 42
aut spondeos, aut alternos esse oportebit. Arist. praena vlti-
mum, Cicero Creticum aptior em putat.

Media periodo in humili oratione iambus erit frequentiss. 43
Paeon in ampliori, in utraq; dactylus, creticus, dochimus, spon-
deus locus est. 44. 45. 46. 47.

In veris causis, nec assumenda omnino numerosa oratio. 48
nec repudianda, in amplificanda re, numero se dicendū. hoc
etiam orationis genus per orationes desiderant.

Varie cause variū dicēdi genus efflagitat. Nam cū tria sint 49
oratoris officia, docere, mouere, delectare, Subtile in proban-
do, Tēperatū in delectādo, Vehemens in flectendo versatur. 51

MEMORIA.

Hec cum alijs artibus sit communis, quae artificiosa est, 52
oratoriae artis pars existimatur.

Constat locis et imaginibus. Loca sint speciosa, multa va-
rietate signata, illustrata, ut aedium magnificentium.

Imagines, ut navigationis, anchorae, rei militaris, gladius. 55

Si longior complectenda est oratio, proderit per partes edi-
scere, apponere aliquas notas, ediscere quibus scripseris
chartis.

*Dei libet et magis
leand al r. i. b. o. l. i. a. d.*

S Y M M A C A P I T V M.

chartis, si tamen quis unam maximamq; artem querat, exercitatio est, multa edificere, multa cogitare, et si fieri potest, quotidie. potentissimum est.

P R O N U N T I A T I O.

86 A plerisq; actio dicitur, sed prius nomen à voce, sequens à gestu. Huius due sunt partes, vox, et gestus.

87 Vocis mutationes totidem, quot animorum. Iracundia, autem vocis genus desiderat, incitatum, et bro-incidens. Misericordia ac moror, plenum, flexibile, interruptum, flebile. Metus, demissum, hesitans, abiectum. Voluptas, effusum, tenerum, hilaratum.

Gestus vocem sequi debet. Status erit rectus, rarus incessus, nec ita longus, excursio moderata, eaq; rara, cervicium nulla mollicia, nullis argutie digitorum; trunco se toto magis moderabitur orator, et virili laterum flexione: brachij protectione in contentionibus, contractione in remis, pedis suppositione in contentionibus incipientis aut finiendis. In ore, et precipue in oculis maxima vis. Oris non est nimius mutanda species. Oculorum, qui animi sunt indices, tum intentione, tum remissione, tum coniectione, tum hilaritate motus animorum significabimus apte cum genere ipso orationis.

*nam / r. a.
In ap. l. 8
p. 2. q. 2. d. 4
ma. u. e. m. l.
p. a. t. d. r. o. n.
l. e. f. o. n. d. 4*

F I N I S.

h. v. m. t. u. c. o. n. m. e. n. d. a. t. o
h. v. m. t. u. c. o. n. m. e. n. d. a. t. o
h. v. m. t. u. c. o. n. m. e. n. d. a. t. o

S A L M A N T I C A E

Typis Mathiæ Galtij.

*Se ille, u. m. e. n. d. a. t. o
p. a. g. n. a. t. o. r. e. s. q. u. e. r. e. t.
ill. s. p. e. c. i. e. s. d. o.
u. n. c. l. i. n. a. t. e. s. p. e. c. i. e. s.*

